

T.C.
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**9. SINIF TARİH DERSİ “İLK TÜRK DEVLETLERİ” ÜNİTESİNE
İLİŞKİN ÖĞRENCİLERDE TÜRKLÜK VE MİLLİ KİMLİK
KAVRAMLARININ OLUŞUMUNUN İNCELENMESİ**

Hilal GÜNEŞ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

Sivas-2017

**9. SINIF TARİH DERSİ “İLK TÜRK DEVLETLERİ” ÜNİTESİNE
İLİŞKİN ÖĞRENCİLERDE TÜRKLÜK VE MİLLİ KİMLİK
KAVRAMLARININ OLUŞUMUNUN İNCELENMESİ**

Hilal GÜNEŞ

Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Ortaöğretim Sosyal Alanlar
Anabilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

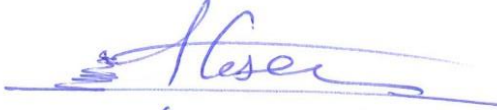
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

Sivas

Nisan, 2017

KABUL VE ONAY

Hilal GÜNEŞ'in hazırlamış olduğu "9. Sınıf Tarih Dersi "İlk Türk Devletleri" Ünitesine İlişkin Öğrencilerde Türklük Ve Milli Kimlik Kavramlarının Oluşumunun İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 24.02.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı'ndan da Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Hasan IŞIK (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN (Danışman)

Yrd. Doç. Osman Kubilay GÜL (Jüri)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım 24/02/2017

Doç. Dr. Hakan KOÇ

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

24.02.2017

Hilal GÜNEŞ

ÖZET

GÜNEŞ Hilal, “9. Sınıf Tarih Dersi “İlk Türk Devletleri” Ünitesine İlişkin Öğrencilerde Türklük Ve Milli Kimlik Kavramlarının Oluşumunun İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2017.

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinde milli kimlik bilincinin farkındalık düzeyini araştırmak ve liselerde Tarih dersi eğitiminin milli kimlik bilincine etkisini öğrenci görüşlerine göre ortaya koymaktır. Araştırmaya katılan öğrencilerin Tarih dersinin milli kimlik bilinci oluşturmadaki rolüne ilişkin görüşleri incelenmiş, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü, yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumları ve sosyo-ekonomik durum değişkenlerine göre görüş farklılıkları ortaya konulmuştur.

Araştırma tarama modeli ve desenli nicel araştırmadır. Araştırmanın evreni 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında Sivas il merkezinde bulunan 32 Lisenin 9. Sınıfında öğrenim gören 7.110 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem, Sivas il merkezinde bulunan farklı türde ve farklı alanlarda eğitim veren 16 lisede öğrenim görmekte olan 2951 9. Sınıf öğrencisi içerisinde okulların ilgili sınıf mevcudu göz önüne alınarak % 40'ını oluşturan 1026 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrenci görüşlerini tespit etmek amacıyla Tabur'un (2014)' oluşturduğu anket soruları geliştirilerek 35 soruluk bir anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 18 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıkların ortaya konulmasında aritmetik ortalama, frekans ve yüzde tablosu ve Kay-Kare testi kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrenci görüşlerinde, öğrenim görülen okul türü, cinsiyet ve anne eğitim durumu değişkenlerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Öğrenci görüşlerinden yola çıkarak, Tarih dersinin öğrencilerde milli kimlik bilincinin gelişmesine olumlu etki ettiği, bu etkinin özellikle kız öğrencilerde ve anne eğitim durumu lise olan grupta daha fazla olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Milli Kimlik Bilinci, Tarih Dersi, Tarih Dersi Öğretim Programı.

ABSTRACT

GÜNEŞ Hilal, The aims of this research are to investigate how much is the national identity consciousness of the students in the high school and to put forth the effect of the history education in the high school on the national identity consciousness for consideration based on the opinions of the students. The role of the history class on forming national identity consciousness has been investigated with the opinions of students who participated this investigation and the opinions differences of the students have been exposed with different variables such as studied school type, age, gender, parent education status, and socio-economic state.

In this research, the scanning model and the stratified sampling have been used. The research population consist of 7110 students who are studying in 9th degree of each 32 high school at Sivas city center in 2015-2016 academic year. The sample consist of 1026 students who are within %40 of 2951 9th degree students studying in 16 high school with given education in different type and field at Sivas city center under consideration related class size of schools. The Tabur's questionnaire questions have been improved and this questionnaire with 35 questions have been used to find out student opinions. Obtained results have been analyzed using SPSS 18 (Statistical Package for the Social Sciences). Arithmetic mean, frequency, percentage table, and chi-square test have been used to set forth the differences among groups.

According to the findings of this research, it has been revealed statistically very important differences in the student opinions in terms of school type, the region of the school, and gender. Based on the student opinions, it can be concluded that history class has positive effect on developing the national identity consciousness of students and this class is necessary for forming the national identity consciousness.

Key words: national identity consciousness, history class, history curriculum.

ÖNSÖZ

Tarih, geçmiş zaman boyutunda yer alan olay ve olguların meydana gelişinden sonuçlanıncaya kadar geçen zaman sürecindeki bilgileri belge ve kaynaklara dayanarak

toplayan, düzenleyen, değerlendiren ve yorumlayan; elde edilenleri yaşanan ve gelecek zaman boyutlarına sunan ve böylece geçmiş-buğün-yarın ile diyalog kuran bir bilim olarak tanımlanabilir.

Tarih bir milletin milli karakter kazanmasında etkin rol oynayan temel bilimlerin basında gelmektedir. Geçmişten geleceğe uzanan medeniyet yolunda tarihin bilinmesi ve tarihin değer aktarımı işlevinin önemsenmesi millet bilincinin oluşmasında ve milli kimliğin kazandırılmasında son derece önemlidir.

Tarihi dersi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin varoluş mücadelesini, bu devletin temel felsefesini ve bekasının nasıl olacağını gelecek nesillere aktarma misyonuna sahiptir. Özellikle kimlik kavramının önem kazandığı ortaöğretim sürecinde yeni yetişen nesillerin milli kimlik bilincine sahip, millî aidiyetlerine bağlı ve milli hassasiyetlerine saygılı olarak yetişmesi son derece önemlidir. Zira milli değerlerine sahip çıkmayan toplumların başka milletlerin avı olması mukadderdir.

Çalışmamızın konusu "Milli Kimlik Kavramının Oluşumunda Tarih Öğretimine İlişkin Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşleri" dir. Günümüzde yaşadığımız bir çok sosyal ve siyasal sorun ve çalkantılı süreç milli kimlik kavramını yeniden gündeme getirmiş ve bu kavrama yeni anlamlar kazandırmıştır. Bu bağlamda milli kimliğin kazanılması ve aktarılması büyük önem kazanmıştır. Bu alışma ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde milli kimlik kavramını ve tarih dersinin milli kimlik kavramının oluşmasına etkisi incelemeyi amaçlamaktadır.

Yüksek Lisans tez çalışma sürecinde bana inanan, beni yüreklendiren ve güdüleyen değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN'e, yüksek lisans öğrenimim boyunca yetişmemde emekleri geçen Prof. Dr. Fatih Mehmet DERVİŐOęLU, Prof. Dr. Ayhan ÖZTÜRK, Doç. Dr. Mehmet Kasım ÖZGEN'e ve istatistik çalışmalarında yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Erkan Yeşiltaş ve tez düzenlemesinde yardımlarını esirgemeyen Ydr. Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL'e çok teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans tez sürecinde her konuda yardımlarını gördüğüm ve yanımda olup beni destekleyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İ
ETİK SÖZÜ	İİ
ÖZET	İİİ
ABSTRACT	İV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	X
GRAFİK DİZİNİ	Xİİ
KISALTMALAR DİZİNİ	Xİİ I.
BÖLÜM	1 1.
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem cümlesi	3
1.1.2. Alt problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3 İlgili Literatür	4
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Varsayımlar	7
1.6. Sınırlılıklar	7
Tanımlar	7
II. BÖLÜM	9 2.
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Tarih Kavramı	9
2.1.2 Türklük Kavramı	10
2.1.3. Neden Tarih Öğreniyoruz?.....	10
2.1.4. Tarih Öğretimi.....	12
2.1.5. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı İncelemesi (2007)	13

2.1.5.1. 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı 9. Sınıf Tarih Ders Kitabında Bulunan Milli Kimlik Kavramı ile Bağlantılı Üniteler ve Kazanımları	15
2.1.6. Osmanlı'dan Cumhuriyete Tarih Anlayışına Tesir Eden Faktörler	17
2.2. Kimlik Kavramı ve Gelişimi	22
2.2.1. Kimliğin Oluşumu.....	22
2.2.2. Kimlik tanımları	27
2.2.3. Kimlik Çeşitleri	29
2.2.3.1. Bireysel Kimlik	29
2.2.3.2. Sosyal Kimlik	31
2.2.3.3. Kolektif Kimlik	32
2.3. Milli Kimlik Kavramı ve Tarihçesi	35
2.3.1. Millî Kimlik Kavramının Tarihçesi	43
2.3.1.1. Fransız İhtilali Öncesi Milli Kimlik Kavramını Gelişimi	43
2.3.1.2. Fransız İhtilali Sonrasında Milli Kimliğin Gelişimi:	44
2.3.1.3. Osmanlı Kimliği ve Osmanlı'da Milli Kimliğin Gelişimi	47
2.3.1.4. Cumhuriyet Dönemi Milli Kimlik İnşası	55
2.3.2. Milli kimlik unsurları	65
2.3.2.1. Milli Kimlik ve Dil	65
2.3.2.2. Millî Kimlik ve Din	69
2.3.2.3. Milli Kimlik ve Kültür	71
2.3.2.4. Milli Kimlik ve Irk – Etnisite	73
2.3.2.5. Milli Kimlik ve Devlet	76
2.3.2.6. Milli Kimlik ve Vatan	79
2.4. Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışı ve Milli Kimlik Kavramı	79
2.4.1. Atatürk ve Türk Tarih Tezi	79
2.4.2. Türk Tarih Kurumu	82
2.4.3. Cumhuriyet Dönemi Tarih Eğitimi	84
2.4.4. Cumhuriyet Döneminde Milli Kimlik Kavramı	86
III. BÖLÜM	92
YÖNTEM	92
3.1. Araştırmanın Modeli	92

3.2. Evren ve Örneklem	92
3.2.1 Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre dağılımı.....	94
3.2.2. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre dağılımı	94
3.2.3. Öğrencilerin Yaş Grubuna Göre Dağılımı	96
3.2.4. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	96
3.2.5. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	97
3.3. Veri Toplama Tekniği	98
3.4. Verilerin Analizi.....	99
IV. BÖLÜM	101
BULGULAR VE YORUMLAR	101
4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar	101
4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	105
4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	111
4.3.a. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır? ...	111
4.3.b. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Okul Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?	113
4.3.c. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?	115
4.3.d. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Anneni Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?	117
4.3.e. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?	118
4.3.f. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?	120
V. BÖLÜM	122
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	122
5.1. Sonuç	122

5.2. Öneriler	126
KAYNAKÇA	128
EKLER	142 Ek
1. Veri Toplamada Kullanılan Anket Çalışması	142
Ek 2. Okullarda Anket Çalışması Yapmak İçin Milli Eğitim Müdürlüğünden Alınan İzin Yazısı	144
Ek 3. Okullarda Anket Çalışması Yapılmasına Dair Valilik Olur Yazısı	145

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Örneklemedeki Ortaöğretim Kurumlarının Türü, Öğrenci Sayısı Ve Örnekleme Alınan Öğrenci Sayısı	93	Tablo 3.2.
Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	94	Tablo 3.3.
Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre Dağılımı	95	
Tablo 3.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Frekans Ve Yüzde Dağılımları	96	
Tablo 3.5. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	96	
Tablo 3.6. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	97	
Tablo 4.1. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Frekans Ve Yüzdelerle Dağılımı	101	
Tablo 4.2. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları	105	
Tablo 4.3. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Frekans Ve Yüzdelerle Dağılımı	106	
Tablo 4.4. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama Tablosu	111	
Tablo 4.5. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılım Tablosu	112	
Tablo 4.6. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Kay- Kare Testi Sonuçları	112	
Tablo 4.7. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Okul Değişkenine Göre Dağılımı	113	
Tablo 4.8. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Okul Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları	114	
Tablo 4.9. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Öğrenim Gördükleri Okul Türü Değişkenine Göre Dağılımı	115	
Tablo 4.10. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Yaş Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	116	Tablo 4.11.
Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Kay-Kare Testi Sonuçları	116	

Tablo 4.12. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	117
Tablo 4.13. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin	118
Tablo 4.14. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	119
Tablo 4.15. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Dağılımı	119
Tablo 4.16. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Aylık Aile Geliri Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	120
Tablo 4.17. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerinin Ailenin Aylık Geliri Değişkenine Göre Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Dağılımı	121

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 3.1. Araştırmaya Katılan Ortaöğretim Kurumları Ve Öğrenci Sayıları	93
Grafik 3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	94

Grafik 3.3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre Dağılımı.	95
Grafik 3.4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.	97
Grafik 3.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı. 98	

KISALTMALAR DİZİNİ

f : Frekans % :

Yüzde

N : Denek Sayısı

X : Aritmetik Ortalama

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, araştırmanın amacına ve önemine, varsayımlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Tarih dünden bugüne bir çok amaca hizmet eden ve bütün toplumlar için her dönem önemini artırarak koruyan işlevsel bir bilimdir. Tarihin en önemli işlevlerinden biri de şüphesiz fertlere, ait oldukları toplumun ortak değerlerini ve kimliğini aktarmada üstlendiği roldür. Özellikle milli kimliğin oluşmasında tarih eğitimi belirleyici unsurlardan biridir.

Demircioğlu (2012)' na göre Tarih güçlü bir kimlik oluşturma aracı olarak kullanılmaktadır. Toplumların ortak geçmiş yaşantılarını, birikim ve değerlerini sonraki kuşaklara aktararak toplumların devamını sağlama adına önemli bir görev ifa eder (Aslan ve Akçalı,2007:127). Bu durumda tarih bilinci milletlerin yaşama dinamiği olup ancak bu bilince sahip olanlar varlıklarını sürdürebilirler. Tarih bilincinden yoksun olanlar, başka milletlerin hakimiyetinde kalmaktan kurtulamayıp zamanla yok olup gider.

Eğitim ise toplum yaşayışında yer edinmek için edinilen bilgi, beceri ve anlayışlara denir. Eğitim geniş anlamda, bireylerin toplumun standartlarını, inançlarını ve yaşama yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Kısaca “istenilen davranışı geliştirme süreci” olarak da anlatılabilir. Yine eğitim Atatürk'ün de ifadesi ile “... bir milleti hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır” (Tabur, 2014:). Milli Eğitim de bu amaca hizmet eder. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde okutulan dersler, ders kitap ve ders materyalleri ise bu amaç için kullanılan birer araçtır.

Tarih; bir bilim olmanın yanı sıra tüm dünyada modern eğitim kurumlarının temel derslerinden biridir. Okullarda tarih eğitiminin en önemli hedeflerinden biri kazandırılmak istenen tarih bilinci sayesinde toplumda var olan mevcut değerleri benimseyen, o değerleri yaşayan ve yaşatan nesiller oluşturmak, yerel ulusal ve evrensel değerlerin kazanılmasını sağlamaktır. Bununla birlikte daha gelişmiş ülkelerde tarih eğitimi sadece kimlik gelişimi ve kültür aktarımı amacıyla öğretilmez. Ağırlıklı olarak

zihinsel becerileri geliştirme amacına hizmet eder (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008:7576). Özellikle son yıllarda tarih dersinin tarihsel bilgi ve tutum dışında öğrenciyi günlük hayata hazırlayıcı, pratikte uygulayıcı, bilimsel düşünme, analiz, sentez, değerlendirme gibi üst düzey zihinsel becerileri geliştirici bir şekilde işlenmesi gerekliliği vurgulanmakta, eğitim ortamları buna göre düzenlenmektedir (Demircioğlu, 2012: 4). Bu durum da tarih dersinin önemini artırıcı niteliktedir.

Bir milletin kendi benliğini bulma çabası ve bilinci o milletin ortak ruhunu canlı tutan milli dinamiklerden olan dil, tarih, kültür gibi değerlere önem verilmesi ile mümkündür (Özlü, 2011: 168). Eğitim yolu ile kazandırılmak istenen kimlik ve milli değerler, milli ruhun oluşturulmasına katkı sağlar. Bunun önemini bilen Atatürk'te eğitimi, özellikle tarih eğitimini, devletin sağlam temeller üzerine oturması için manevi bir güç olarak kullanmış, devletin kuruluş yıllarından sonra Türk halkının benliğini bulabilmesi için en güvenilir vasıtayı tarihte bulmuştur (Özlü, 2011: 168).

Eğitimin kültür ve değer aktarımı işlevi, oluşturulmak istenilen toplum yapısı için gerek alt yapıyı hazırlayarak gerekse değerlerin kalıcılığı konusunda yaşanmışlıklar için ortam sunarak bu amaca hizmet etmektedir. Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarınının 1. maddesinde: "Türk milletinin bütün fertlerini Atatürk İlke ve İnkılaplarına ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli ahlaki insani manevi ve kültürel değerlerini benimseyen koruyan ve geliştiren; ailesini vatanını ve milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek, milli birlik ve bütünlük içinde kalkınmayı gerçekleştirmektir." (Şıvgın, 2009: 46) denilmektedir.

Tarih eğitimi ile kazandırılmak istenilen kültür ve değerler, verilmek istenilen milli ruh ve şuur ile milli kimlik bilincine sahip nesiller yetişir. Bir toplumun milli kimlik bilincine sahip olması ise toplumun mili ve manevi değerleri ile ayakta kalması adına önemlidir. Milli benliklerini kaybeden toplumların yıkılması mukadderdir. Tarih bunun örnekleri ile doludur. Bu bağlamda oldukça köklü bir tarihe sahip olan Türk milletinin milli ruha verdiği önemin ilk Türk devletlerinden itibaren var olduğu ve bu ruhun

korunması adına başta yöneticiler olmak üzere her kesimin ciddi çaba sarf ettiği yadsınamaz. Bunun en güzel örneğini Orhun Yazıtlarında görmek mümkündür. Bilge Kağan'ın Türk halkından Çin'in asimile politikalarına karşı uyanık olmasını istemesi Çin'in ipekle, tatlı sözle Türkleri kendi ülkesine çekmesine karşın “oraya doğru gidersen Türk milleti daha çok öleceksin; Ötüken’ de oturup kervan gönderirsen, hiçbir sıkıntın olmayacak ebediyen il tutacaksın.” demesi aynı zamanda kimlik kaybını bir yok olma hali olarak gördüğünün kanıtıdır.

Bugün küreselleşme olgusunun hemen her alanda (ekonomik, sosyal, siyasi, hukuk vb) toplumları birbirine bağımlı hale getirdiği, ortak anlayışlar geliştirdiği görünen bir gerçektir (Simsek ve Ilgaz, 2007: 198). Küreselleşmenin hızla ilerlediği günümüzde milli benliğin korunması daha da önem kazanmıştır. Tarih dersi bu yönü ile Türkiye'nin geçmişinde olduğu gibi bugünü ve geleceğinde de önemini korumaktadır.

1.1.1. Problem cümlesi

9. Sınıf tarih dersi “İlk Türk Devletleri” ünitesinde Türklük ve milli kimlik kavramlarının oluşumuna ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?

1.1.2. Alt problemler

1. Ortaöğretim 9.sınıf öğrencilerinin “Milli Kimlik” kavramı ile ilgili düşünceleri nelerdir?

2. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin “Milli Kimlik” bilincinin oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde cinsiyet, yaş vb. değişkenlerin “Milli Kimlik” bilincinin oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşleri;

a) **Cinsiyet**, b) **Okul**,

c) **Yaş**,

d) **Anneleri** eğitim düzeyine,

e) **Babanın** eğitim düzeyine,

f) **Ailenin aylık gelir düzeyi** değişkenlerine göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, orta öğretim 9. sınıf öğrencilerinin; Türk kimliği, milli kimlik bilinci ve tarih dersi öğretiminin milli kimlik kazanımı üzerine etkisini öğrenci görüşlerine göre ortaya koymaktır. Alt amaçları ise liselerde Tarih Dersi eğitiminin milli kimlik kazanımı üzerine etkisini çeşitli değişkenler (cinsiyet, öğrenim görülen okul türü, öğretmenlerin yaklaşımı vb.) üzerinden incelemektedir. Alanda Tabur (2014) dışında ilgili çalışma yoktur.

1.3 İlgili Literatür

Turan (2009) “1950 ile 1960 Yılları Arası Ortaokul Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Milli Kimlik Kavramının İçerik Analizi” konulu yüksek lisans çalışmasında 1950-1960 yıllarını kapsayan dönemde devletin milli kimlik temellerinin nasıl kurgulandığı, bu doğrultuda milli kültürün Türk kimliğinin, dilsel, tarihsel ve kültürel bağlamda nasıl bir yapıda olmasını istediği ve bunu eğitim sürecinde öğrencilere tarih ders kitapları aracılığıyla nasıl aktarıldığını araştırmıştır. Turan yaptığı çalışma “Tarih ders kitaplarının bu doğrultuda baştan sona amaçlara uygun olarak yazıldığı söylenebilir. Türk milletinin binlerce yıldan beri nasıl yaşamış, neler yapmış, uygarlığa ve insanlığa ne büyük hizmetler etmiş olduğunu tarih derslerinin anlatabileceği düşünülmüştür. Tarihler içinde en eskisi, en şerefli ve şanlı Türk tarihidir diyebilmek için tarih dersleri önemli olarak görülmüş ve verilmek istenen hedefler doğrultusunda Tarih ders kitaplarının araç olarak kullanıldığı” sonucuna ulaşmıştır.

Türkkan (2011) “Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü” adlı yüksek lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmanın temel kavramları kimlik ve din olup bununla ilişkili, etnik kimlik, milli kimlik, kolektif kimlik gibi kavramları da incelemiştir. Türkkan; “Din, kimliğin oluşumunda önemli bir yere sahip olduğu gibi, korunmasında da önemli bir yere sahiptir. Dinin kimliğin korunmasındaki etkisi genellikle olumludur. Din, bireye anlam dünyası ve değerler hiyerarşisi ile, bireye toplum eğilimlerinden farklı bir "referans noktası" sunmaktadır. Doğru anlaşıldığında din, bireyi, kimlik bunalımına, kimlik karmaşasına ve kimlik krizine düşmekten korumaktadır” sonucuna ulaşmıştır.

Kafa(2010) “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Bilinci

Geliştirmeye Yönelik Etkinliklerin Okul Başarısına Etkisi” konulu yüksek lisans çalışmasında İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinde Sosyal Bilgiler dersinde milli kimlik bilincinin geliştirilmesine yönelik etkinliklerin okul başarıları üzerindeki etkisini belirlemeye çalışmıştır. “Tarih ders kitapları üzerinden eğitim sürecinde gerçekleştirilmeye çalışılan; erken Cumhuriyet dönemi ve 1939–1950 dönemi tarih ders kitaplarının iki temel hedef doğrultusunda kurgulandığı söylenebilir. Birincisi; yeni bir millet ve kimlik inşası; ikincisi ise hümanizmin temel alındığı bir batılılaşma. Bu iki temel birbirine eş zamanlı olarak kurgulanmaya çalışılmıştır. Diğer yandan Türk tarihinin işlendiği bölümlerde vatani korumak ve geliştirmek en kutsal görev olarak işlenmiştir,” sonucuna ulaşmıştır

Tabur (2014), “Öğrencilerde Milli Kimlik Kavramı ve T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi” adlı yüksek lisans tezinde liselerde eğitim gören öğrencilerde milli kimlik bilincini ölçmek ve liselerde T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi eğitiminin milli kimlik bilincine etkisini öğrenci görüşlerine göre ortaya koymaktır. Araştırmaya katılan öğrencilerin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinin milli kimlik bilinci oluşturmadaki rolüne ilişkin görüşleri incelenmiş, öğrencilerin öğrenim gördükleri coğrafi bölge, okul türü ve cinsiyet değişkenlerine göre görüş farklılıkları ortaya konulmuştur.

Daloğlu (2013) “Lise Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Milli Kimlik Kavramının İçerik Analizi” araştırmasında 1939–1950 yıllarını kapsayan dönemde devletin milli kimlik temellerinin nasıl kurgulandığı, bu doğrultuda milli kültürün Türk kimliğinin nasıl bir yapıda olması istendiği ve bunun yeni nesle nasıl aktarılma istendiğini araştırmaktadır. Daloğlu çalışmasında Milli Kimlik kavramını oluşturan etmenleri incelemiş ve “Türk Milleti olarak kendi öz değerlerinden ödün vermediği, milli birlik ve beraberlik içerisinde bulunduğu sürece millet olarak ayakta kalınacağı ve hiçbir zaman asimile olunmayacağı, Türk milletinin kendi tarihini öğrenmesi kutsal bir görev olduğu, Tarihte Türk devletlerinin hiçbir zaman esaret altında yaşamayı kabul etmedikleri ve yeni nesillerinde asla kabul etmemeleri gerektiği, vatani korumanın ve geliştirmenin bir milletin en kutsal görevlerinden olduğu ders kitaplarında sıklıkla vurgulanarak yeni nesillere bu davranışların kazandırılmak istendiği, Tarih boyunca

Türk devletleri tarafından yapılan farklı alanlardaki sanat ve sanat değeri taşıyan farklı türlerdeki eserlere ayrıca milli anıtlar, milli törenler, milli ordular, milli paralar gibi simgeler olduğu ve bu simgelerin kimlik ve egemenliğin göstergesi olduğunu vurgulamaktadır. Türk milletine mensup bireylerin milli kimliklerine dair özelliklerini kaybetmemesinin asimile olmamalarında çok önemli bir etken olduğunun öğretilmek istendiği, Türk kültüründe gelenek, din, itaat, kibarlık, büyüklere saygı, sosyal beklentileri karşılama ve kurallara uyma gibi değerlerin, sosyal yaşama uyum gösterebilmek için birer kriter olarak görüldüğü belirlendiği, dilin milletler arasında ayırıcı bir özellik olarak yerini aldığı ifade edilerek, milletler için korunması ve sahip çıkılması gereken en önemli milli değerlerden biri olduğuna işaret edilmektedir. Bu dönemde uygulanan tarih ders programları ve yazılan tarih ders kitapları tamamen hümanist bir yaklaşımın ürünü olduğu” sonucuna varmıştır.

Yapılan literatür çalışmasında “Milli kimlik” kavramının oluşumuna Tarih Dersi öğretiminin etkisi olup olmadığı yönünde bir çalışma yapılmadığı görülmüştür.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bir milletin varlığının devamı o milletin kimliğinin genç kuşaklara aktarılmasına bağlıdır. Bu, eğitimin kültür ve değer aktarımı ile gerçekleşir. Tarihimizde çok defalar sancılı bir şekilde gerçekleşen bağımsızlık mücadeleleri Tarih Dersleri ile yeni nesillere aktarılmaktadır. Ayrıca bu ders ile milli güç unsurları, milli birlik ve beraberliğin önemi gibi konular öğretilmekte, bu sayede öğrencilerde vatan ve millet sevgisi, millî benlik gibi değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Küreselleşmenin tüm hızı ile devam ettiği günümüz dünyasında milli kimliğin korunması ne kadar zor olursa olsun gereklidir. Kimlik farklılıkla anlam bulur. Sınırsız imkânlarla bilerek ya da bilmeyerek adeta farklılıkların ortadan kaldırıldığı, kimliklerin tek bir kimliğe dönüştüğü teknoloji çağında milli değerler ile var olabilmek önemlidir. Kimliğini kazanmış nesiller toplumun yücelmesi için daha istekli çalışacak; gerektiğinde ülkesi ve değerleri için fedakârlıktan kaçınmayacaktır. Bu da hedeflere uygun eğitimin verilmesi ile gerçekleşir.

Daha önce milli kimlik kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar İnkılap Tarihi dersi üzerinden yürütülmüş olup, sadece Şıvgın çalışmasında Ulusal tarih öğretiminin milli

kimlik gelişimindeki önemini incelemiştir. Diğer çalışmalar kısıtlı bir zaman dilimini kapsamaktadır. Biz ise çalışmamızda Türklük ve Milli Kimlik kavramından yola çıkarak çok daha geniş bir zaman dilimini kapsayan Tarih dersinin Türklük ve Milli kimlik gelişiminde ki rolünü inceledik.

Bu çalışma Tarih dersinin milli kimlik kazanımını sağladığı varsayımından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda dersin gerekliliği ve önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Çalışmada önce kimlik ve milli kimlik kavramları ile bu kavramların şekillenmesinde rolü olan alt kavramlar açıklanarak milli kimlik kavramının tarihsel gelişimi incelenmiştir.

1.5. Varsayımlar

1. Bu araştırmada, anket sorularını cevaplayan öğrencilerin gerekli hassasiyeti göstererek soruları içten, tarafsız ve dikkatli cevaplandıkları varsayılmıştır.
2. Geliştirilen anket sorularının bu araştırma için gerekli verileri sağlayacağı varsayılmıştır.
3. Araştırma için hazırlanan görüşme sorularının, öğrencilerin tarih dersi ve tarih öğretmenlerinin ders işlenişi ile ilgili yaklaşımlarına ışık tutacağı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı ile
2. Veri toplamak için Tabur un (2014) anketinde n faydalanılarak araştırmacı tarafından geliştirilerek hazırlanan, “ Milli Kimlik Kavramının Oluşumunda Tarih Öğretimine İlişkin Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşleri ve Milli Kimlik Oluşumlarının İncelenmesi” adlı anket soruları ile
3. Sivas il merkezinden 48 lise içerisinde tabakalı örneklem yönetimi ile seçilen, 8 farklı türde eğitim veren 16 ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 1026 9. Sınıf öğrencisi ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Tarih: Bütün hareketlerimizde bize ışık tutan ve ilerisini daha iyi görmemize yardım eden bir bilim dalıdır (Ulusoy, 2009:417).

Millet: Toprak ekonomik yaşam dil ruhsal yapı ve kültürel özellikler yönünden ortaklık gösteren tarihsel olarak oluşmuş en geniş insan topluluğudur (Çoban, 2005: 106).

Milliyetçilik: Milliyetçilik, kendilerini aynı milletin üyesi sayan kişilerin duydukları bir arada ve aynı sınırlar içerisinde bağımsız bir hayat sürmek ve teşkil ettikleri toplumu yüceltmek isteğidir (Eroğlu, 1992: 25).

Kimlik: Kişilerin grupların toplum veya toplulukların kimsiniz kimlerdensiniz sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır (Güvenç, 1993: 1).

Milli kimlik: “Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi töre ve gelenekleri toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü milli hüviyet”(www.tdk.gov.tr)

Etnik kimlik: Etnik Kimlik, belli bir topluluğun üyelerinin kendilerini diğer topluluk üyelerinden ayırt eden farklılaştıran bir aidiyet duygusudur. Bu duygu topluluk üyelerinin kendilerini belirli bir bizim mensupları olarak onlardan farklılıklarını vurgulayarak kendi içlerinde birleştirmektedir. (Bilgin/A, 1995: 65).

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde tarih kavramı, neden tarih öğreniyoruz, kimlik kavramı, kimlik gelişimi, milli kimlik kavramı ve tarihi gelişimi, konu ile ilgili literatür taranarak incelenmiş ve bu konuda yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Tarih Kavramı

Çalışmamıza Tarih nedir? Sorusu ile başlamak uygun olacaktır. Tarihin sözlük anlamı “ Bir nesnenin zamanının belirlemek” demektir. Batı da kullanılan Latince kökenli “Historia” ise hatırlanmaya değer olayların hikayesi anlamına gelmektedir.

Sosyal bilimlerde kullanılan bir deyim olarak ele alındığı zaman tarih bugün iki olguyu ifade etmektedir.

1- Bir toplumun, bir sosyal grubun bir milletin veya bütün insanlığın zaman içinde yaşadığı gerçeklik

2- Bir toplum veya bütün insanlık tarafından yaşanan bu gerçeklik üzerine yapılan ilmi araştırma ve bu araştırmalar sonucunda ortaya konulan bilgiler bütünüdür (Şıvgın, 2009: 35-36).

Tarih bir bilimdir; insanların geçmişte yapmış oldukları eylemleri arar ve kanıtın (= belgelerin ortak adıdır) yorumlanmasıyla işler ve tarihin değeri bize insanın ne yaptığını, böylece insanın ne olduğunu öğretmesidir. Bugün var olan tarih, Batı Asya ile Avrupa’ da son dört bin yılda ortaya çıkmıştır ve tarihin nihai hedefi geçmişi bilmek değil, şimdiyi anlamaktır (Yılmaz, 2010:5).

İnsanlığın başından geçen olaylar, ulaştığı uygarlık başarıları, kısaca “geçmişte olmuş şeylerin tümü”. Geçmiş bugüne getiren, geçmişin araştırılmasına yönelik olan bilimsel uğraşlar, yani bir bilim dalı ve insan tarafından biçimlendirilmiş ya da insan üzerinde etkisini göstermiş, herhangi bir yerde ve zamanda ‘olmuş şeyler’ i, bunlara ilişkin sözlü, yazılı kaynakları ve maddi kültür kalıntılarını analiz-sentez yöntemiyle eleştiri süzgecinden geçirerek, neden sonu ilişkileri içinde kavrayıp, sistematik biçimde açıklayan bilimdir (Aslan/A, 2006:163)

Tarih, kültürlerin geçirdiği safhaların zaman boyutu içinde ele alınmasıdır (Kösoğlu/D, 2012: 26).

2.1.2. Türklük Kavramı

Türk kelimesinin aslı “Türük” olup kuvvetli anlamına gelir. Bazı araştırmacılara göre Türk kelimesi “Töre” kelimesinden türemiştir ki, “Törük”ten bozularak “Türk” haline gelmiştir. “Törük” töreli, töre sahibi demektir (Güngör/A,2006:12). Bu isim Çin kaynaklarında iki heceli olarak T'u-chüe şekliyle kaydedilmiştir. Gök-Türklerin kendi dilleriyle yazdıkları tarihi vesikaları Orhun Abidelerinde (Kül Tegin, doğu cephesi, satır 3 ve Bilge Kagan, doğu cephesi, satır 3) bir yerde Gök-Türk (Kök-Türk) olarak zikredilmiştir. Bu tabir “Gök”e mensup, ilahi Türk manasına gelmektedir (Taşağıl,2014: 1).

Türklük kavramı ise sözlüklerde 1-) Türk olma durumu. 2-) Türklere özgü nitelikler olarak geçer. Bu nedenle Türklük kavramı ve Türk kavramı aynı anlamda kullanılacaktır.

Türk adı ilk olarak, Orta Asya’ da ki bütün “Türk” asıllıları kapsayan bir içerikle, Kök-Türk Devleti çağında ortaya çıkmış, Orhun yazıtlarından başlayarak Bizans, Arap ve Fars kaynaklarını da ve bundan sonra bir “etnik bütünlüğü” anlatır biçimde bugüne dek kullanılmıştır.

Özellikle Haçlı Seferleri’nin başlamasıyla beraber, Türkler genel adıyla anılan gruplar Hristiyan dünyası için en yakın ve en etkili “öteki” olan İslam’ın temsilcisi ya da “kılıcı” konumuna gelince, Avrupa kamuoyunda bütün Yakın Doğu “Türklerin ülkesi”,

“Türkiye” olarak anılmaya ve bütün Yakın Doğululara da “Türk” denmeye başlanmıştır (Aydın,1995;50-64).

2.1.3. Neden Tarih Öğreniyoruz?

Tarih okumak, tarih öğrenmek veya tarih çalışmak sadece profesyonel ya da amatör tarihçiler veya tarih eğitimcilerinin ilgilendiği, üzerinde düşündüğü bir alan değildir ve belki de tarihsel zamanın hiçbir döneminde yalnız belirtilen gruplara has bir konu olarak görülmemiştir (Stearns,2009;118-17).

Tarih geçmiş hakkında çalışıp bilgi edinmek demektir. Bizler bugünü yaşar, gelecek için endişe duyup, planlar yaparız. Ancak bugünde yaşayıp gelecekte neler olacağı ile ilgili tahminlerde bulunmanın verdiği rahatsızlık hissi, geçmişi öğrenmenin ne işe yarayacağı sorusunu gündeme getirmektedir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında tarihçiler, tarih eğitimcilerini ve tarih felsefecilerini en çok meşgul eden şu üç soru olmuştur: 1-Tarih nedir? 2- Tarih en işe yarar? 3-Neden tarih öğreniyoruz? Bu sorulara verilen cevaplar kişiden kişiye farklılık gösterecek derecede çoktur.

Aslan’a göre ; “Yirminci yüzyıl boyunca Türkiye Cumhuriyeti’ nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ABD başkanlarından Theodere Roosevelt, günümüzde Bağımsız Devletler topluluğu olarak varlığını sürdüren eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin kurucusu Viladimir İlyiç Lenin, İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Hindistan’ın kurucusu Mahatma Gandi gibi pek çok devlet adamının bağımsızlık savaşlarının en büyük rehberi ve güç kaynağı tarih olmuştur. Kalıcı bir şekilde kendi ulusal tarihlerinde ve insanlık tarihinde eşsiz birer yer edinmiş olan tüm bu ülkelerindeki tarih araştırmalarına ve eğitimine büyük özel bir ilgi göstermişlerdir (Aslan/A, 2006;163).

Bilerek veya bilmeyerek tüm duygu, düşünce ve davranışlarımız, geçmiş yaşantılarımız ışığında doğar, gelişir ve şekillenir. Bugünümüz, geçmişten bugüne gelen birikim ve deneyimlerimizin bir ürünüdür.

Geçmiş kendi dünyamızda meydana gelen olayları nasıl algıladığımızı ve bu olaylara karşı nasıl yaklaştığımızı belirleyen ciddi ve önemli bir konudur. Şu anki pratik bir problemin geçmişi ve nasıl geliştiği hakkında sağlam bir bilgiye sahip olmadan bu

problemi anlamak çok güç olacağı için, tarih bu konuda çok önemli ve özel bir role sahiptir (Aslan/A,2006;164). Çünkü biz insan deneyimlerinin laboratuvarına erişmek zorundayız (Stearns,2009;127). Bunu yeteri derecede öğrendiğimizde kendi yaşantılarımızı etkileyen temel problemlerle de ilgili bulgular elde etmiş olacağımız gibi bilinçli ve bilgili vatandaşlık, eleştirel düşünme gibi özellikleri de kavuşmuş oluruz.

Stearns (2009) Tarih öğrenmenin nedenlerini şu başlıklarda incelemiştir; 1-

Tarih insanları ve toplumları anlamamıza yardım eder.

2- Tarih değişimi ve içinde yaşadığımız toplumun dünü ve bugüne nasıl geldiğini anlamamıza yardım eder.

3- Kendi yaşamımız için tarihin önemi.

4- Tarih manevi anlayışına katkıda bulunur.

5- Tarih kimlik edinmemizi sağlar.

6- Tarih öğrenmek iyi bir vatandaş olmak için gereklidir.

Bu nedenle geçmişle aramızda bağ kurmak, geçmişe ilgiyi canlandırmak, bireylerde kimlik duygusunun gelişmesine yardımcı olmak, kültürel mirasımızın kavranması ve yurttaşlık duygularının gelişmesi için tarihimizi öğrenmek hepimizin birinci görevi olmalıdır.

2.1.4. Tarih Öğretimi

Tarihin sosyal bilimler alanı içinde özel bir yeri vardır. İlköğretimden yükseköğretimin sonuna kadar bütün eğitim basamaklarındaki eğitim programlarında yer verilen tarih derslerinin sosyal bilimler alanına olan genel ilgisizlikten en çok etkilenen disiplinlerden biri olarak görülür (Safran,2006;13)

Özbaran tarih ve tarih öğretimi ile ilgili; geçmişin rehberi ve geleceğin aynasıdır şeklinde düşüncesini ileri sürmektedir (Özbaran,1992:11). Halkın gözünde ise bu konuda;

insanların geçmişte yaptıklarını araştıran, irdeleyen ve toplumsal hareketlerin bir görüntüsünü tasvir eden bir derstir (Erkan,2009:4).

Ortaylı tarihi açıklarken, özellikle sözcüklerden yola çıkarak hareket etmenin önemine değinmiştir. Özellikle Historia kavramı daha sonra Tevarih ve sonrada felsefeye mal olmuş olan önemli res gestae üzerinde durmuştur. Bunlardan Historia Latince de elle tutulan bir malzeme, Araplarda ay veya takvim anlamına geldiğini söylemektedir. Res gestae ise Latince de “res”;şeyler anlamında, “gestae” ise tavır davranış hareket anlamında kullanılmıştır (Ortaylı,1992;152).

E.H. Carr’ ın Tarihin ne anlama geldiği sorusuna; “Tarihçi ile olaylar arasında mükemmel bir iletişim ayrıca geçmiş ile bugün arasında sürekli bir alışverişi olduğunu ve pek çok parçası kayıp bir iç içe geçmeli bulmaca” şeklinde ifade etmiştir (Carr,2002:16).

Tarih öğretimi ile ilgili olarak diğer bir düşünce şu şekildedir: “İnsani değerlerin tümüne saygı duyan sorumluluk sahibi ve geçmiş ve gelecek arasında köprü kurabilen incelemeyi benimseyen yeni nesiller ve bunu amaç edinen değişim meydana getirme çabasıdır” (Ataş,2014:8).

2.1.5. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı İncelemesi (2007)

XIX. yüzyıla kadar eğitimciler arasında “Ne Öğretelim?” sorusu pek tartışılmıyordu, çünkü bilgiler çok sınırlı idi. Bilinen her şeyi bir insana öğretmek mümkün olabiliyordu. Bunun için bilgiler arasında ayırım yapmaya gerek yoktu. XX. Yüzyılın ikinci yarısında bilgi üretiminde öyle büyük patlamalar oldu ki; bir insanın hayatı boyunca bir disiplinin alt dalındaki bilgileri tamamen öğrenebilmesi dahi imkânsız hale geldi. Bunun sonunda “Ne Öğretelim?” sorusu eğitimcilerin gündemini önemli ölçüde işgal etmeye başladı. Bu soru tarih alanı içinde geçerlidir” (Metin, 2015:13).

19. yüzyılda ulus-devletin ortaya çıkmasını takiben genel eğitim kurumlarına verilen en önemli görevlerden biri de vatandaşlık bilinci gelişmiş bireyler yetiştirmek olmuştur. Bu doğrultuda dil ve edebiyatın yanı sıra tarih derslerine özel önem verilmiştir.

Türkiye ’de tarih öğretimi yakın zamana kadar geleneksel yapısını korumuştur. Türkiye de ’ örgün öğretimde tarih derslerine yer verilmesinin 1860’lı yıllara kadar giden

bir geçmişi olduğu bilinmektedir. 1869'da Osmanlı vatandaşı olanlardan doğanları Osmanlı vatandaşı sayan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunu çıkarılmıştı (Karal, 1995: 177). Yine 1869'da çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile Sıbyân Mekteplerinde tarih dersi okutulmaya başladı (Türk, 2013: 87). Sıbyân Okullarında okutulan Muhtasar Târihi-i Osmanî ve Rüştîye'ye de Târihi-i Umûmî ve Târihi-i Osmanî isimli tarih dersleri ile Osmanlı vatandaşı kimliği oluşturmak istenmişti (Safran, 2002: 936).

Sultan II. Abdülhamid döneminde İslamcılık ve Osmanlıcılık tarih ders kitaplarını da etkilemişti. Dolayısıyla tarih ders kitaplarında hanedan tarihi ve İslam vurgusu ön plandaydı (Elban,2015:1311). Bu dönemde yine devlet kimliğini halka aşlamak için haritalar, müzik, padişah tuğraları birer araç olmuştu. Sultan II. Abdülhamid Dönemi'nde eğitim sistemine önce kıta haritaları, sonra devletin tüm topraklarını gösteren logo haritalar girerek, vatan düşüncesinin gelişmesine katkı sağlamıştı. Vatan düşüncesinin oluşmasında önemli rol oynayan haritalar, öğrencilerin Osmanlı devletinin altın çağı ile mevcut durumunu mukayese etmesine de fırsat verebilmişti (Fortna, 2005: 210-245)

Cumhuriyet rejimine ve imparatorluktan ulus-devlete geçişle birlikte, tarih öğretimine ulus inşa sürecinde doğrudan bir rol verilmiştir.

Cumhuriyet dönemi tarih öğretim programlarının ağırlıklı olarak topluma ortak bir tarih bilinci ve değerler manzumesinin aktarılması temelli yapılandırıldığı görülmektedir. Bu programlarda içerik genelde kronolojik bir anlayış çerçevesinde yapılandırılmıştır. Çok geniş bir muhtevayı bilgi düzeyinde aktarma esasına dayanan ve siyasi tarih merkezli kronolojik olaylar silsilesi olarak kurgulanmış tarih öğretim programları ülkemizde klasik, öğretmen merkezli tarih öğretimine zemin hazırlamıştır.

Safran'a (2008) göre; Tarih dersi vasıtasıyla, geçmiş ile ilgili birtakım bilgi veya inançların geleneksel olarak çocuklara aşılmasının üç önemli nedeni vardır.

Bunlar;

- 1- Kültürel mirası aktarmak,
- 2- Ahlaki eğitim vermek,
- 3- Günümüz dünyasını anlamak.

Genç nesillere kimlik duygusu verilmesine yardımcı olmak ve köklerini ve kültürel mirasından payına düşeni anlamasına yardımcı olmak amacıyla tarih öğretim sürecinde nasıl bir yol izlenmelidir? Şüphe yok ki bu konuda başrol tarih öğretmenleri ve ders kitaplarına düşmektedir. Her öğretmenin kendine özgü bir tarih öğretim yöntemi, dünya görüşü ve kullandığı tarihsel dil olduğu düşünülürse bu konuda belirlenen amaçlara ulaşmak için tek yolun tarih ders kitapları olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ders kitapları bir ülkedeki gelecek kuşakların yetişmesinde; kimlik, kültürel kökler, millet sevgisi gibi değerlerin kazanımında doğrudan etkilidir.

Buradan hareketle Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı Genel Amaçları ve Tarih Ders kitabı incelendiğinde Milli Kimlikle bağlantılı beş genel amaç olduğu görülmektedir.

Bunlar;

3. Türk tarihini ve Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçleri kavratarak öğrencilerin kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk almalarını sağlamak.

4. Millî kimliğin oluşumunu, bu kimliği oluşturan unsurları ve millî kimliğin korunması gerekliliğini kavratmak.

5. Geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurarak millî birlik ve beraberliğin önemini kavratmak

9.Tarihin sadece siyasi değil, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsadığını fark ettirerek hayatın içinden insanların da tarihin öznesi olduğu bilincini kazandırmak.

13. Kendi kültür değerlerine bağlı kalarak farklı kültürlerle etkileşimde bulunabilmelerini sağlamak.

2.1.5.1. 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı 9. Sınıf Tarih Ders Kitabında Bulunan Milli Kimlik Kavramı ile Bağlantılı Üniteler ve Kazanımları

2015-2016 yılında Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersinde kullanılan tarih kitabındaki Milli kimlikle bağlantılı olabilecek üniteler ve kazanımları ise şu şekildedir. **Ünite 3: İlk**

Türk Devletleri

Kazanımları;

- 1- Türk adının anlamını ve kökenini kavrar.
- 2- Orta Asya'nın coğrafi özelliklerini tanıır.
- 3- Asya Hun Devleti'nin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını değerlendirir.
- 4- Kavimler Göçü'nün sebep ve sonuçlarını siyasi, kültürel ve ekonomik açılarından değerlendirir.
- 5- Avrupa Hun Devleti'nin siyasi faaliyetlerini ve Avrupa'ya etkilerini değerlendirir

Ünite 5: Türk-İslam Devletleri

Kazanımları;

- 1- Türklerin İslamiyet'i kabulü sürecini ve bu süreçte meydana gelen sosyal ve kültürel değişimi açıklar.
- 2- Karahanlı devleti dönemindeki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeleri değerlendirir.
- 3- Gazneli Devleti dönemindeki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeleri değerlendirir.
- 4- Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda ve teşkilatlanmasında etkili olan faktörleri değerlendirir.
- 5- Malazgirt Savaşı'nı sebep ve sonuçlarıyla birlikte açıklar

6- Malazgirt Savaşı sonrası Büyük Selçuklu Devleti'nde meydana gelen siyasi olayları değerlendirir.

7- Büyük Selçuklu Devleti Dönemi eserlerinden yararlanarak bilim, sanat ve kültüre verilen önemi değerlendirir.

Ünite 6: Türkiye Tarihi

Kazanımlar;

1- Malazgirt Savaşı sonrasında Anadolu' da kurulan Türk devlet ve beyliklerinin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerini değerlendirir.

2- Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşuna ve siyasi bir güç olarak ortaya çıkışına etki eden faktörleri açıklar.

3- Haçlı Seferlerinin sebep ve sonuçlarını Türk ve Dünya Tarihi açısından değerlendirir.

4- Türkiye ve kültürel Selçuklularının siyasi, sosyal, ekonomik

faaliyetlerini, Anadolu' nun Türk yurdu olması açısından değerlendirir (tarihsinifi.com) Programın genelinde çalışmamızın konusunu olan milli kimlik ve Türklük kavramlarına içerik olarak yer verilmekle birlikte özellikle 9. Sınıf Tarih öğretiminde ağırlıklı olarak tarih okuryazarlığı verilmeye çalışılmıştır. Böylelikle öğrencilerin tarihe bakış açısının şekillenmesi ve tarihin sağlıklı öğrenilebilmesi için öğretmenlere yol göstermektedir.

Programın incelendiğinde tarihi olayların kronolojik bilgi şeklinde verilmesi ve tarihin kronolojiden ibaret bir görüntü çizmesi halen devam etmektedir.

Çalışma konumuz olan Milli Kimlik ve Türklük kavramlarının yüzeysel olarak verildiği, milli kimliği oluşturan unsurlara çok fazla değinilmediği, öğrencinin ilgisini çekecek ve tatmin edecek bilginin bulunmadığı düşünülmektedir.

Ulusoy (2009) yaptığı çalışmada öğrencilerin ders kitabının dışında farklı kaynaklardan, anılar, şiirler, romanlar gibi konuyu pekiştirecek kaynaklar kullanılmasını olumlu olacağı görüşündedir. Öğrenci cevaplarına göre; tarih dersinde hâlâ hikâyeci yöntemin geçerliliğinin koruduğu, bu sebeple öğrencilerin derse karşı ilgilerinin azaldığı,

derslerin sıkıcı geçtiği, buna karşın öğrencilerin derse aktif olarak katılma isteklerinin olduğunu söyleyen Ulusoy; “lise çağına gelmiş öğrencilerin algılama seviyeleri göz önünde bulundurularak, farklı zekâ türüne sahip öğrencilerin bir arada olduğu düşünülürse, tek düze ders anlatımı birçok öğrenciyi derslere karşı ilgisiz hale getirecektir. Bu durumu önlemek için farklı zekâ türüne sahip öğrencilere hitap edebilecek etkinlikler ve aktivitelerle dersler zenginleştirilmelidir. Konu başlarında yer alan hazırlık çalışmaları öğrenciyi düşünmeye, araştırmaya, yorum yapmaya sürükleyecek nitelikte değildir. Hazırlık çalışmaları öğrenciyi düşünmeye, analiz yapmaya, sorgulamaya yöneltmek zorundadır. Ünite sonu soruları konuları toparlamaya, pekiştirmeye, geliştirmeye yönelik olmalıdır” demektedir.

2.1.6. Osmanlı’dan Cumhuriyete Tarih Anlayışına Tesir Eden Faktörler

Tarih anlayışı, (tarihi anlama/ anlatma biçimi veya anlama gücü) konusunda benimsenen düşünceler ve inançlar incelenirken, geçmişin tanımlanmasında belirleyici rol oynayan siyasi kültürün göstergesi siyasi iktidarın niteliği göz önünde bulundurulmalıdır. Islahat, inkılap, ihtilal, devrim gibi kavramlarla ifade edilen büyük değişme ve gelişmeler, o ülkede yaşayan bir topluma yeni bir kimlik kazandırır. Böylece, o toplumu tanımlamanın ve tanımın unsurları da değişir. Tarih de değişme ve gelişmelere paralel olarak tamamen veya kısmen değişikliğe uğrar. Tarih anlayışında yeni akımların meydana gelmesi, büyük ölçüde/ genellikle siyasi düşünce akımlarına paralel bir gelişme sonucudur. Osmanlı tarih yazıcılığının 15.yy.’ın sonunda yükselme göstermesi “ büyük bir imparatorluk kurma sonucu” ile bağlantılı görülmektedir. 19.yy. Fransız tarih yazıcılığının ana özelliği Fransız İhtilali’ nin yoğun etkisi altında şekillenmesidir. Fransa’ da tarih yazımına ilham teşkil eden siyasi düşünce akımları içinde en etkili olanı milliyetçiliktir. (Behar,1992:19).

19.yy.’ın başlarından itibaren Herder, Ranke, Michelet, Treitschke ve Croce gibi ünlü tarihçiler, Avrupa ülkelerini ve devletlerini bir çözümleme birimi olarak ele alıp çalışmaya başladılar. Böylece, tarih yazıcılığının tarihi de “historiografi” adı altında gerçekleşerek bir disiplin niteliği kazanmıştır. Osmanlı Devleti’nde çağdaş tarih yazıcılığı, 19’ uncu yüzyılın sonlarında milliyetçi uyanışla paralel biçimde gelişmiştir. Millet-devlet aşamasına geçilmesi ile tarih yazıcılığının yeniden başlamışının eş zamanlı olduğu söylenebilir.

İlk çağlardan bugüne kadar tarih yazıcılığında, “zaman”, “süreklilik” ve sabitlik kavramları belirleyici olmuştur. Avrupa ve Osmanlı tarih anlayışında, hangi özelliklerin bu kavramlar çerçevesinde benzer/ortak veya farklı olduğunu ortaya koymak gereklidir. Resmi tarih kitaplarında, farklılık ve devamlılıklar yansıtılmıştır. Bu yaklaşımda, Osmanlı tarih anlayışı ile Avrupa’ dan uyarlanan bazı akımlar uzlaştırılmaya çalışılmıştır (Koçak,1998:11).

Türk tarih anlayışını özellikle Fransız ve Alman tarihçiliğinde görülen romantik, idealist, pozitivist ve tarihi akımlar etkilemiştir. Alman ve Fransız tarihçiliğinin etkisi “ kendi kaderini tayin hakkına dayanan “ezilen kültür” anlayışı ile “hakimiyet milletindir” anlayışının birleştiği noktada anlamını bulmuştur. Çünkü, Osmanlı Devletinde, devlet yönetimi ile kapitülasyonlar vasıtasıyla Avrupa’ nın sömürsü birlikte yürüyordu. Diğer taraftan Osmanlı Devletinin tarihe bakışında, İslam’ dan kaynaklanan düşünce ve inançlar ile Avrupa’ da dağılan imparatorluklarda milliyetçiliği yorumlayan akımlar da etkili olmuştur (Arıker,2015:201).

Milliyetçilikten önceki dönemde Osmanlı tarihi konu bakımından siyasi, yöntem bakımından tasvirici bir özellik göstermekteydi. Tarihin diğer disiplinlerle ile bir ilişkisi yoktu. Tarih, askeri ve diplomatik alanlardaki ihtiyaçları karşılamak için gerekli görülmekteydi. Osmanlı tarih yazıcılığında, Avrupa medeniyetinin Osmanlı yöneticilerini etkilemeye başladığı 18’ inci yüzyıla kadar İslami tarih anlayışı etkilidir. Tarih, olaylar hakkındaki bilginin (haber) hikayesi, aktarılması ve yansımalarıdır. Kısacası, tarih, anlatmaya veya aktarmaya değer olayların hikayesi olarak anlaşılmıştır (Behar,1992:42).

Osmanlı tarih yazıcılığında 19’ uncu yüzyıla kadar devlet tarihi geleneği hakim olmuştur. Bu anlayıştan, başta padişah, vezirler ve ulema olmak üzere Osmanlı devlet yöneticileri, tarihi yapan ve yazan kişiler olarak Osmanlı Devleti’ nin tarih varlığı ile devlet ve iktidar anlayışı, sarayda resmi bir konumu olan Osmanlı tarihçisinin veya vakanüvisinin dünya görüşünün temelini teşkil etmekteydi. Osmanlı tarihçileri, içinde yaşadıkları hükümdarlığın olaylarını yazmakla görevli idiler. Bu yüzden Osmanlı tarihçileri yalnızca 14’ üncü yüzyılın hemen öncesini konu olarak alıyorlardı (Koçak,1998:12).

14-16’ıncı yüzyıllarda Osmanlı tarih yazıcılığı, genelde yöneticilerin hayatlarının ve başarılarının, özellikle askeri ve siyasi başarılarının birer tasvirinden ibaretti. Tarih

yazıcılığına hakim akım, Osmanlı Devleti ve başarıları etrafında dönmekte, padişahın yetkisinden sorgu sual etmemektedir. Tarihçinin zaman ve mekan anlayışı, Devleti başka ortamlardan veya çeşitli zaman dilimlerinden karşılaştırma yaparak gözlemlerde bulunabilecek derecede/ biçimde geniş değildi. Kısacası kendi mekanı ve zamanıyla sınırlıydı. “Akan zamandaki değişim, akan zamanın getirdiği biçimlenme ve atmosfer değişikliği tarih yazıcının tahayyülü dışındadır” (Turan,2009:12).

Osmanlı Devleti’ nide Batılılaşma dönemi, 18’ inci yüzyılın ortasından itibaren hayatın kültürel ve bilimsel yönlerini kapsayacak biçimde gelişmeye başladı. Osmanlı tarihi yazıcılığı, bu dönemde kültürel ve sosyal gelişmeleri etkileyecek önemli değişiklikler gösterdi. Bu dönemde Osmanlı matbaası kuruldu. Fransız hükümet yönetiminin ve eğitim sisteminin incelenmesi amacıyla bazı kişiler görevlendirildi. Batıdaki idari, sosyal ve ekonomik gelişmeleri izlemek ve rapor etmek amacıyla özel elçiler belirli aralıklarla Avrupa’ya gönderildi.

18’ inci yüzyılın Batılılaşma hareketleri, öncelikle Osmanlı yönetiminin askeri gücünü modernleştirme amacına yönelikti. Bu amaçla askeri yöntemlerin teknoloji ve eğitim aracılığıyla tanıtılması için, başta Fransa olmak üzere Avrupa’ nın çeşitli ülkelerinden uzmanlar getirildi. Fransız uzmanların önderliğinde bazı askeri okullar açıldı. Askeri, dil ve yönetim alanlarında bazı yayınlar yapıldı. Bunların birçoğu ilk Osmanlı matbaası olan Mütferrika Matbaası’nda basıldı (Uzunçarşılı,1987:597).

Osmanlı Devleti 19’ uncu yüzyılın sonuna kadar tartışmalı bir Batılılaşma dönemi yaşadı. Yenilikçiler (reformcular) bir tarafta gittikçe yoğunlaşan modernleşme/Batılılaşma siyasetini takip ettiler, diğer taraftan da padişahın sorgulanmayan iktidarını yani geleneksel Osmanlı yönetim anlayışını korumaya çalıştılar. Yenilikler, Tanzimat döneminde çok yavaş olmakla beraber, yönetim ve eğitim alanında devam etti (Koçak,1998:6).

Tanzimat döneminde yeni tarih yazma yöntemleri benimsendiğinden Avrupa etkisiyle tarih kitaplarındaki çeşitlilikte artış görüldü. Genellikle, geleneksel tarih yazıcılığının hikayecilik ve tasviricilik anlayışı ile pragmatik anlayış bir arada yürüdü. Tanzimat döneminin en belirgin özelliği, geleneksel tarih anlayışından pragmatik yönetime bir geçiş oluşudur. Bir çok tarihçi, daha iyi hükümet politikaları üretebilmek amacıyla tarihi olayların sebep ve sonuçlarını araştırmak, açıklamak ve bazen de tenkit

etmek yolunda atılım yaptılar. Ancak, bu çabalar sathi olmaktan öteye gidemedi. Ahmed Cevdet Paşa, tarihin sadece olayların kronolojik bir sıralama değil insanoğlunun tecrübesinin, kaynakların tenkidi değerlendirmesi yoluyla incelenmesi gerektiğini kavrayan ilk Osmanlı tarihçilerinden biri olarak “Tarih-i Devlet- Aliyye” (Cevdet Tarihi) adlı eserini yazdı (Yinanç,1940:573-595).

Tarih yazıcılığındaki yeni tarzların, Fransızca Dünya tarihlerinden uyarılma genel tarihler olduğu görülmektedir. Buna Ahmed Mithad’ ın Fransızca Ünivers (Kainat) ını örnek verebiliriz. Bu çerçevede İslam tarihleri, Türklerin tarihi, mahalli tarihler, çeşitli ülkelerin tarihleri, Arapça ve Farsça tarihler ile hatıralar sayılabilir (Cevdet,1983:25-26).

19’ uncu yüzyıl Osmanlı tarihçileri, Osmanlı padişahlarını tek meşru otorite olarak gördüklerinden, padişahların dünya görüşlerine kendilerini adadılar. Eğitim alanında ve tarih yazıcılığında yenileşme, ananevi değerler ve yöntemlerle birlikte varlığını devam ettirdi. Diğer taraftan, çağın yeni akımları Milliyetçilik ve Türkçülük, Osmanlı aydınlarının değişmelerine kaynaklık ederek siyasi iktidar üzerinde de etkili olmaya başladı (Koçak,1998:11).

Bu dönemde kimi aydınlara göre Milliyetçilik, hem devlet bütünlüğünü hem de dilin Türkleştirilmesini kapsamaktayken, kimi aydınlara göre de, Milliyetçilik Osmanlı devlet yönetimini kuvvetlendirecek, ona daha güçlük dini meşruluk kazandıracak bir güç kaynağı olarak görülmekteydi.

Bu açıdan din, milli kimlik (kendini tanıma ve tanıtmaya) aracı olarak geçerlik kazanıyordu. Milliyetçilerin “milli kimlik” ile ilgili siyasi, edebi, eğitim ve yenilikçi yaklaşımları genellikle onların tarih anlayışlarıyla iç içedir. Başka bir deyişle, dönemin en ateşli milliyetçileri siyaset adamları, edebiyatçıları ve tarihçilerden ibarettir (Koçak,1998:11).

Türkçülük, millet ve milliyet kavramları, Tanzimat döneminde ciddi bir anlam kazanmıştır. Genç Osmanlılar, Avrupa’ daki yenilik ve gelişmelerin pratik ve maddi sonuçlarını Osmanlı Devleti’ nin yeniden düzenlenmesinde esas alınması gerektiği görüşündeydiler. Bu dönemde devletin Türk olmayan kesimlerini elden çıkarması,

Osmanlıcılığın bir siyasi olarak eski gücünü kaybettiği görüşüne ağırlık kazandırdı. Yaşanan kayıplardan sonra elde kalan topraklarda Müslüman-Türk nüfusunun yaşadığı gerçeği, Türkçülüğü milli hedefler için esas ideoloji konumuna getirdi.

19' uncu yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı Devleti' nin parçalanmasını önleyici tedbirler, İslamiyet'in güçlü dayanışması üzerine kurulmuştu. Diğer taraftan Türkçülük, özellikle Fransız yazarları gayrimüslim halkın bir araya gelerek federasyon kurmalarını ön gören teklifleri gibi Avrupalılarca baltalanmaktaydı (Akçura/C,1932:577-607). Bu dönemde Osmanlıcılık, dini bağları öne çıkarmak yerine milliyetçiliğin bir gereği olan vatandaşlık anlayışı üzerinde duran bir yaklaşım olarak ele alındı. Türkçülük, bu Osmanlıcılık ideali içinde kültürel bir ili alanı olarak yer aldı (Koçak,1998:12).

İttihat ve Terakki iktidarında, düşünülen daha geniş topraklarla üzerinde yaşanan (Türkiye) arasında bir köprü kurmak, kısacası Turan ile Osmanlı topraklarının çekirdeğini teşkil eden Anadolu arasında bağlantı kurmaya yönelik "Turancılık" akımı önem kazanmaya başladı. Buna rağmen, bu dönemde Turan, Türk milliyetçilerinin harekete geçmesinde birinci derecede itici güç olmaktan uzak kaldı. "Turan" şairane / hamasi bir milliyetçiliğin kıvılcımı oldu. Türkçülük ve Turancılık akımlarındaki bu çelişkilere rağmen, özellikle tarih alanında pragmatik ve radikal bir bakış açısı tercih edildi (Akçura/A,2007:287). Bir "İslam milleti" için kimlik oluşturmak meselesi, çeşitli milliyetçilik tanımlarıyla ortaya konuldu. Bu tür yaklaşımlar, sosyal ve siyasi gerçekliklere göre aşağıda sıralandığı gibi biçimleniyordu.

1- Devlet Milliyetçiliği – Osmanlı Türk Milliyetçiliği: İlham kaynağını Osmanlı Devleti' nin gücünden almakta, Batılılaşma ve İslamcılık olmak üzere birbiriyle çelişen iki akım tarafından etkilenmekteydi.

2- Türkçülük – Türk Milliyetçiliği: İlham kaynağını Kırım, Kazan ve Azerbaycan' da Rus Çarlığı' na karşı mücadele eden muhalif güçlerden almaktadır. Bu hareket, tarihçilik açısından özellikle 1905 sonrasında önem kazanmıştır.

3- Bilimsel Türk Milliyetçiliği: İlham kaynağını pozitvizm ve

sosyolojiden almaktadır. İtici gücünü, diğer milletlerle kültürel rekabet anlayışı teşkil etmektedir.

Yukarıda sıralanan “Milliyetçilik” akımları birleşerek Türk Milliyetçiliğini meydana getirdi. Türk Milliyetçiliği, başarılı “Türk İstiklal Harbi” nden destek gördü. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ nin kuruluşu ile Osmanlı devlet yönetimine ve sömürgeciliğe karşı mücadele veren “Türk Milliyetçiliği” ortaya çıktı (Koçak,1998:14).

2.2. Kimlik Kavramı ve Gelişimi

Kimlik üzerine konuşmak için her şeyden önce kimlik kavramını tanımlamak gerekir. İnsanlık tarihi kadar eski bir geçmişi olduğu iddia edilen kimlik ancak fert ve fertlerden oluşan gruplar söz konusu olduğunda bir anlam kazanır. Kimlik kavramının olgusal bir gerçeklik olarak farkına varılması, sosyal bilimlerin alanının nesnesi haline gelmesi, coğrafi keşifler döneminde farklı kültürlerin/kimliklerin farkına varılması ve buna bağlı olarak farklılıkları açıklama gayretlerinin sistematik hale getirilmesi ile mümkün olmuştur. Önceden farklılıkların tanımlanması üzerine yoğunlaşan bu çalışmalar, evrenselci düşüncenin insanlık tarihinde baskın hale gelişi ile birlikte farklılıkların azaltılması üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Bayrı,2008:4). Çalışmanın bu bölümünde öncelikle kimlik kavramı incelenecek, devamında çalışmanın asıl konusu olan milli kimlik konusu üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Kimliğin Oluşumu

Gerek ferdi gerekse toplumsal düşünce sistemi olarak kimlik, sosyo-kültürel çevre tarafından yaratılmaktadır (Birkök,1994:22). Benliğin gelişim süreci, sosyal hayata paralel olarak, ferdin tüm hayatı boyunca devam etmektedir. Bu açıdan değerlendirilince, benliğin esasında, sosyal faktörlerin sürekli işlendiği ve neticede davranış biçimlerinin oluşturulduğu bir alan olduğu söylenebilir. Benliğin algılanması müşahade ve yansıma yoluyla olmaktadır. Kişi kendini diğer insanların gözleriyle görüp, benliğini onların kendisine olan tepki, tutum ve davranışlarından çıkardığı sonuçla algılar ve bunlar, kendini algılama (self-perception) yoluyla fert tarafından yorumlanarak belli bir kimlik yaratılır. Böylece rol veya kimliği “kişinin bir sosyal durumda veya sosyal rolde obje olarak benliğe yüklediği (şuurlu) anlamlar olarak görebiliriz (Türkkan,2011:13).

Kimlik edinilmesi çok değişik yönleri bulunan bir süreçtir. İnsan toplumlarının ve bireylerin tarihsel ve toplumsal şartlarını yansıtmaktadır. Günümüzün kendine özgü şartlarından dolayı, bugün için bütünlük arz eden bir husus olmayıp parçalanmış bir yapıya sahiptir (Tatar,2008:200).

Kimlikler, tarihsel ve toplumsal şartların gereğince gelişen hegamonik yapıya bağlı olarak parçalı olarak düşünölmektedir. Bireylerin aidiyetleri konusunda çok değişik gerekçeler devreye girerek birden fazla kimlik ve mensubiyet şuuruna ortaya çıkmaktadır.

Aslında özgürce seçilmiş ve sabit olmayan kimlik kültürel biçimde üretilmiştir. Bu manada, kültürel bir taslak halinde dahil olduğu tarihsel, toplumsal şartları algılama tarzına göre davranışları ve duyguları oluşmuştur. Ancak kendini ve kendi görünümünü taslağın ötekisindeki şartlar göre farklı kimlikler biçimlendirmektedir. Birey, farklı tecrübeleri yardımıyla, tarihsel ve toplumsal şartlardan bağımsız olmaksızın bireysel yaşamını düzene sokar. Bu, kimliğin düşünce ve biçimlenme durumunca üretilmekte olduğu anlamına gelmektedir. Fakat kendini konumlandırmak açısından daima belirli tercihlere açıktır. Bunlar ise belirli gruplara ait olan ve grup dışında parçalı hale dönüşen kimliğe karşı kabul edilen normlar ve değerlerin bir seçimini talep eder, böylece, kimliklerin, sürekli değişim ve sapmaları mümkün kılan ortamlar nedeniyle değişimlere açık bir yapıya sahip olduğu söylenebilir (Göl,2010:60).

Kimlik, mikro düzeyde etkileşimci bakış açısına oranla bireyin dahil olduğu konumu etkileyen davranışa ve hayatı önemli kılanma açısından meydana getirilmiş tutumlara bağlı olarak çeşitliliği olan çoklu bir ben ve öteki kategorileştirmesi olarak görölmeye başlamıştır (Göl, 2010, s. 62).

Kimliğin nasıl oluştuğu konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır.

Öznelci yaklaşıma göre, kimlik tutarlı ve yaşam boyunca az çok aynı kalan gerçek bendir (özdür). Bu yaklaşım özellikle organizmanın içyapısına önem vererek, onun dış çevresini ve değişimini göz ardı etmesi, kimliğin oluşumunda doğru bir yaklaşım olmadığı için eleştirilmiştir. Nesnelci yaklaşıma göre ise kimlik; organizmanın iç dinamikleri yanında bütün bir dış çevresiyle birlikte karşılıklı etkileşimler ve iletişim sonucu oluşmuş olan bir bütünlük, bir tutarlılık ve sürekliliktir (Türkkan,2011:13).

Nesnelci yaklaşımın en önemlileri Psikodinamik ve Sosyolojik kuramlardır. Her iki kuramda kimliğin oluşumunu felsefe ile iç içe değerlendirerek ortaya koymuşlardır. Sosyolojik kuramlara göre, insan her şeyden önce sosyal bir varlık olduğu için kimliğin ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde organizmanın iç dinamiklerinin yanında, sosyal yaşamın da belirleyici fonksiyonları vardır (Aşkın,2007:215).

Her toplum kendi kültürel ve sosyal değerleri doğrultusunda bir kimlik repertuarına sahiptir. Toplum, üyelerini bu nesnel kimliği kabullenmeleri doğrultusunda eğitir. Toplumun bireyleri geliştikçe bu nesnel kimliği öznelleştirerek içselleştirme yoluna giderler. Böylece nesnel kimlik olmadan öznel kimliğin oluşturulması ve geliştirilmesi ve yaşaması imkansız olarak görülmektedir (Kuşat,2003:48).

Bireysel ve sosyal faktörler kimliğin oluşumunda önemli rol oynamaklar birlikte, bu oluşumda etkisi olan bir değer faktör de “öteki”dir. Kişi, başkalarının aynasında kendini fark eder. Bu yüzden öteki olmaksızın kimlik oluşması mümkün değildir. Bu durumda birey ve toplumun için oldukça işlevseldir. Kişiler ve toplum kendi kapasitelerini ve durumlarını başlarını irdeleyerek anlarlar.

Connolly ise bu durumu “olumsal” kavramıyla açıklamaktadır. Ona göre, bütün toplumsal özellikler ve eğilimler sözcüğün bir anlamında toplumsaldır. Çünkü, farklı genler, doğum zamanı, aile ortamı, eğitim, kültürel program v.b den gelmiş olsaydınız farklı bir grupta olacaktınız (Connolly,1995:223).

Kimlikler, baskın, egemen kurumlardan kaynaklanabilseler de yalnızca toplumsal aktörler onları içselleştirdiğinde, kendi anlamlarını bu içselleştirme etrafında örgütlediğinde kimlik haline gelirler (Türkkan,2011:15).

Smith’ de göre kimliğin oluşumunda bireyin içinde yaşadığı sosyal yapının da önemli bir rolü vardır. Bireysel kimlik; büyük ölçüde toplumsal rol ve kültürel kategorilerden oluşur (Smith/B,2016:17).

Böylece toplumlar kendi algılama biçimlerine göre bir kimlik ajandası oluştururlar. Bu ajandayı sosyo-kültürel değerlerinin müsaade ettiği tarzda hazırlamaktadırlar. Toplumların bu özelliklerine rağmen, insanlar her zaman birbirleriyle örtüşen bir kimlik edinimine sahip olamazlar. Aksine birbiriyle rakip olan ve çelişen yönleri bulunabilen birçok kimliğe aynı anda sahip olabilirler. Bir bakıma bulunulan

ortamın elverdiği durumlara göre değişik kimliklere bürünebilme veya edinme konusunda olabileceklerdir.

“Bireylerde kimlik oluşumu bir süreçtir ve yanı zamanda gelişimsel bir görevdir. Bu bağlamda 'kimlik oluşum ilk ergenliğin hızlı biyolojik değişimlerinin geçtiği, bilişsel gelişimde soyut işlemler döneminin başladığı ve akranlarına uyma konusunda ki yoğun isteklerin yarıştığı son ergenliğin bir görevidir. Ergenlikteki bilişsel değişiklikler, kimlik konularının araştırılması için ergene zemin hazırlar. Ergenliğin bu zorlu yaşantılarının farklı sonuçları vardır. Ergenlikteki hızlı bedensel değişim nedeniyle egoya gelen fazla bilgilerin birbiri ile uyul içinde olmamasından kaynaklanan kimlik krizi, kimlik duygusunun kazanılmasıyla sonuçlanabilir. Kimlik duygusu “ben kimim” ? sorusudur. Kimlik duygusu her psiko-sosyal evrede belirli bir biçimde bulunur (Tabur, 2014:15)”.

Maslov insanın aşağıdan yukarıya doğru tatmin edilmesi gereken ve doğumdan yaşamın sonuna kadar bir süreç halinde gelişen ihtiyaçlar hiyerarşisinden bahseder. Ona göre bu hiyerarşinin en önemli basamaklarından birisi, bilhassa ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte kimlik ve buna bağlı olarak statü ve bağlılık, aidiyet ve yüksek benlik ihtiyacının karşılanmasıdır. Birey, toplum içinde saygın, prestij sahibi ve statüsü olan bir kişi olarak yer almak ister. Kimliği kazanma sürecinde olan gençlerin ailelerinden istedikleri en önemli konuların başında, ailelerin onları artık çocuk gibi sevmeyi bırakmaları ve onlara evde bir yeri ve statüsü olan kimlikli bireyler olarak yaklaşılma istek ve arzuları gelmektedir (Kuşat, 2003: 48-49).

Bireyin yaşamı boyunca başarı ile atlatması gereken sekiz gelişimsel krizden bahseden Erikson'a göre 11-17 yaş döneminde bireyin yaşadığı kriz, kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası krizidir. Birey yaşamının bu döneminde kendisine “Ben kimim?” sorusunu sormaktadır. Çocuk bilişsel ve bedensel gelişiminin farkına varmakta, bedenini tanımaya başlamakta ve buna uygun olarak bir kimlik belirlemeye yönelmektedir. Birey özdeşleşme ve taklit ile bu sorunu çözmeye çalışmaktadır.

Beğendiği ya da örnek aldığı birisine özenmekte ve onun gibi davranmaya başlamaktadır. Bu dönemi başarı ile atlatan kimseler kimlik duygusu edinirken, başarıyla atlatamayan kimseler kimlik karmaşasına düşerler. Yaşamın bu döneminde ergen, kişiliği için bir kimlik geliştirmeye çalışır. Kimliğini arayış çabası içinde karşı cinsten kişilere, kahramanlara, dinî konulara, öğreti ve ideolojilere ilgi duyar ve tutkunluk gösterir.

Kararsızlık ve şaşkınlık, bu dönemdeki gençlerin dayanışma grupları oluşturmalarına neden olur. Bu dönemde ergen, çocuklukta öğrenmiş olduğu kurallarla, yetişkinin geliştirmesi gereken değer yargıları arasında bocalar. Bireyin olumlu bir kimlik duygusu geliştirebilmesinde daha önceki gelişim dönemlerinde kazanmış olduğu kişilik özelliklerinin önemi büyüktür. Bireyin çevresi bu dönemde çok önemlidir. Anne baba ve öğretmen ve örnek aldığı kişiler, bireyin olumlu kimlik geliştirmesi için kimlik arayışında ona tanıdıkları fırsatlarla yol açıcı olmalıdır (Gürses ve Kılavuz, 2011: 157).

Psiko-sosyal bir süreç olan kimlik oluşum sürecinde ergenliğin ayrı bir yeri vardır. Bu dönemde kimliği gelişmemiş bir kişinin diğer gelişim dönemlerinden söz etmenin de bir anlamı kalmaz. “Çünkü Erikson teorisine göre önceki dönemler daha sonraki dönemler için bir zemin teşkil eder. Ergenliğin sonlarına doğru dengeli bir kimlik duygusunun geliştirilmesi, olgunluğa doğru kişilik bütünlüğünü kazanmaya yönelik bireysel gelişmenin temelini oluşturur.” (Kuşat, 2003: 7).

Kimlik kavramı ile ilgili araştırmaları ile tanınan bir başka isim olan Marcia kimlik kavramının ölçülebilir olduğuna dikkat çekmiş ve kimliğin dört farklı krizinden bahsetmiştir. Bu krizleri, kimlik karmaşası, başarılı, moratoryum ve bağımlı kimlik olarak ifade eder. “Kimlik karmaşası (identity diffusion) statüsündeki kişiler kriz yaşamadıkları, herhangi bir bağlanmaları olmadığı gibi bundan hiçbir kaygı da duymazlar. Bağımlı kimlik (identity foreclosure) statüsünde olanlar hiçbir zaman kaygı yaşamaz, otoritenin düşüncelerini benimserler. Kararsız kimlik (moratorium) statüsünde hâlihazırda bir bunalım dönemi yaşanır. Başarılı kimlik (identity achievement) statüsü, yoğun bir sorgulama döneminden sonra yaşam alanlarında kalıcı bağlanmalar yapılmış olmasını ifade etmektedir.” (Gültekin, 2001: 233).

Kişisel kimlik duygusunun bireye kazandırdıklarını Nuri Bilgin şöyle sıralar:

“1- Kimlik duygusu zamansal bir boyut içerir. Bireyi geçmişi ile ilişkilendirir.

2- Kişisel kimlik bir birlik ve tutarlılık duygusu verir. Bireyi farklı

zamanlarda aynı kişi olduğu bilinci içerisinde tutar.

3-Kişisel kimlik çok sayıda kimliği bütünleştirici rol oynar. Bireylerin sahip oldukları fiziksel, gramatikal, hukuksal, bölgesel, ulusal, etnik, sosyal ve kültürel kimlikleri birleştirir, bunlar arasında ahenkli birliktelik sağlar.

4- Bireye özgürlüğünü, haklarını koruma duygusu kazandırır. Ben ve başkaları arasındaki ayrımı ortaya koyar.

5- Bireye orijinallik duygusu verir. Birey kendi özelliklerinin ve diğerlerinden farklı olan yanlarının farkına vardıkça kendi biricikliğinin önemini kavrar.

6- Kişisel kimliğinin farkına varanların verimliliği artar ve verimliliği artan kişinin daha güçlü bir kimlik duygusu geliştirmesine yardımcı olur.

7- Kişisel kimlik duygusu bir değer olarak kişinin bilincine yerleşir, bu da en temel ihtiyaçlardan olan kişinin hem kendisinin gözünde hem de toplumun gözünde değerli olma duygusunun gelişmesine yardımcı olur.” (Bilgin/A, 1995: 199-200).

2.2.2. Kimlik tanımları

Kimliğe ilk kez kavramsal bir tanımlama getiren, İngiliz alimi John Locke (6321704)' dur. Locke' a göre kimlik, bir idrak, bir hatırlama ve şuurluluk halidir. Bu anlayışa göre kimlik, insanların düşünme biçimlerinin asli, değişmez karakteri olarak tanımlanmaktadır. Locke' un bahis konusu nazariyesi zamanı ve sonrasındaki sosyal biliciler Kierkegaard (1813-1855) kimliği genel olarak Locke ile aynı yorumlamıştır (Öztürk,2007:5). Locke' un bu tanımları Batı dünyasında kabul görmüş ve kendisinden sonra gelen düşünlerde aynı tanılarda bulunmuşlardır. Kimlik kavramı toplumun en temel ve en önemli kökenini oluşturmaktadır. Kimlik bireylerin gerek kültürel gerekse yaşadıkları çevrede ki sosyal konum ve statülerinin karşılığı olan çok boyutlu, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimini sembolize eden bir kapsama sahiptir (Eryentü,2015:59).

Psikolojide kimlik, benlik ve kişilik kavramlarıyla ele alınmaktadır. Psikologlar kimliğin merkezine benlik ve kişilik süreçlerini koyarak, onu tanımlamaktadırlar. Psikolojiye göre kimlik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici

göstergeleridir. Sosyolojide ise kimlik, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlenmelerinde kullanılan bir kavram olup bireyin sosyal durumunu ifade etmektedir.

Psikolojide kimlik benlik olarak tanımlanmaktadır. Benli kavramı bireyin kim olduğunu tarif eder ve bireyin değerleriyle ilişkisi içinde şekil alırken, ötekilerin davranışlarımıza verdiği geri bildirimler ve onlarla olan ilişkimiz doğrultusunda biçimlenmektedir (Eryentü,2015:60).

Tek bir alana ait olmayıp çok yönlü bir kavram olan kimlik, “sosyoloji, antropoloji ve psikoloji-toplumbilim, insanbilim ve ruh bilim-çalışmalarının en hassas konusudur” (Yalman, 2009: 38). Bu sebeple kimlik için yapılan tanımlar farklı boyutları içermektedir. Buna göre kimlik için yapılabilecek en genel tanımlar aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır:

Kelime anlamı itibariyle kimlik, sözlükte toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü olarak belirtilmektedir (tdk.gov.tr). Psikolojik olarak ise “Kimlik (identity), benliğimiz konusunda daha önce kimsek, yine o olduğumuz yolundaki öznel bir bütünlük, tutarlılık ve süreklilik duygusu; “ben kimim?” sorusuna verdiğimiz başka herkesten ayrı, essiz bir insan olduğumuz yolundaki cevabımızdır.” şeklinde tanımlanmaktadır (Budak, 2000:

451). Kimlik sadece bedensel yapı ile değil anılar, değer yargıları, inançlar, yaşantılar ve cinsiyet, etnik, yas, statü vb. toplumsal konum, mesleki durum ve başkalarının bizi algılayışlarıyla şekillenir (Kuşat, 2003: 47).

Kimlik, kişinin yahut bir sosyal grubun çeşitli mensubiyetlerini açıklayan, onun tanınmasını sağlayan ve dış gözlemlerle kavranabilen özellikleridir. Kimliği, özneyi en yakın diğerlerinden ayıran farklar olarak da ifade edebiliriz. Siyasi, dini, ailevi, mesleki, sosyal mensubiyetleri belirten kimlik, aynı zamanda ferdin sosyal rol ve statülerini yansıtır (Kösoğlu/A,1995:43). Kösoğlu'nun bireylerin rollerini kimlik kavramı içerisine dahil ettiğini görüyoruz.

Bostancı, toplumsal rolleri kimlik kavramı içerisine almaktadır. Biz toplumsal ilişkilerimiz kimliklerimiz ve onların tayin ettiğini roller çerçevesinde kurarız. Dahil olduğumuz her ilişkinin talep ettiği bir kimlik biçimi vardır. Markete giderken müşteri, okul giderken ya öğrenci ya da hoca, eve giderken eş, baba, oğul, kız gibi kimliklerimiz ve bunlara karşılık gelen rollerimiz vardır (Bostancı,2003:100).

2.2.3. Kimlik Çeşitleri

Kimliğin, sahip olduğu boyutlar ve kapsamaları ile ilgili pek çok araştırma yapılmış ve sonuçları tartışılmıştır (Yıldız, 2007: 10). Bu boyutlara göre kimlik tanımları da farklılaşmaktadır. Kimlik kavramı tanımlarının farklılığı kimlik çeşitlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Kimlik sınıflaması, B. Güvenç'in yaptığı gibi: Bireysel Kimlikler, Kişisel Kimlik, Ulusal-Kültürel Kimlik şeklinde olabileceği gibi (Güvenç, 1993: 4), A. Smith'in yaptığı gibi: Cinsiyet, mekân ya da ülke/toprak aidiyeti (ki bu kategoriye milli, etnik, kültürel kimlikler girer) ve sosyo-ekonomik toplumsal sınıf kategorisi şeklinde de yapılabilir (Çağatay, 2003: 28).

Bunların dışında üst kimlik, alt kimlik; bireysel ve kolektif kimlikler şeklinde kategoriler de vardır. Bu çeşitler farklı olsa da genel anlamda ortak özelliklere sahiptir. Bu çeşitlerden belli başlılarına aşağıda değinilecektir. Nesnel kimlik, her toplumun tarihi kültürel ve sosyal değerler sistemi tarafından oluşturulmuş, kendine özgü bir kimlik yapısı olup bireyler tarafından toplumsallaşmanın bir sonucu olarak kazanılır (Özen, 2013: 50). Küresel yahut milli kimlik değeri denilen de bu olup kişiyi hem topluma hem de başkalarına tanıtan kimliktir. Bir şehrin veya köyün görüntüsünden, yapısından, mimarisinden onun Müslüman bir şehir veya köy hatta Türk olduğunun anlaşılabilmesi gibi (Yıldız ve Demir, 2003: 321). Öznel kimlik ise bireyin sadece kendisine ait olan fakat kaynağını kendi dışında var olan nesnel kimlik yapısından alan yalnızca kendine özgü olan kimliktir (Özen, 2013: 50).

Kimlik kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Kimliğin, sahip olduğu boyutlar ve kapsamaları ile ilgili pek çok araştırmak yapılmış ve sonuçları tartışılmıştır (Yıldız,2007:10).

2.2.3.1. Bireysel Kimlik

Bireysel kimlik, benliğin mümkün merteye kendine özgü kişisel ilişkiler ve özellikler açısından tanımlayan kimliktir (Hogg,2007:152).

Bireysel kimlik bireyin sahip olduğu tüm kimlik özelliklerini birleştirir. Birey bu bilinçle kendi ile ilgili oluşan algılamaları tekrar bilinç dışına çıkarmaktadır. Bu anlamda toplumu ve ilişki içinde olduğumuz bireyleri nasıl idrak ettiğimiz, başkaları ile ayrımı nasıl yaptığımız önemlidir.

Bireysel kimlik duygusunun bireye kazandırdıklarını Bilgin şöyle sıralar:

“- Bireysel kimlik bir birlik ve tutarlılık duygusu verir. Bireyi geçmişi ile ilişkilendirir.

-Bireysel kimlik çok sayıda kimliği bütünleştirici rol oynar. Bireylerin sahip oldukları fiziksel, gramatikal, hukuksal, bölgesel, ulusal, etnik, sosyal ve kültürel kimlikleri birleştirir bunlar arasında ahenkli bir birliktelik sağlar.

-Bireye özgürlüğünü, haklarını koruma duygusu kazandırır. Ben ve başkaları arasındaki ayrımı ortaya koyar.

-Bireye orijinallik duygusu verir. Birey kendi özelliklerinin ve diğerlerinden farklı olan yanlarının farkına vardıkça kendi biricikliğinin önemini kavrar.

-Bireysel kimliğinin farkına varanların verimliliği artar ve verimliliği artan bireyin daha güçlü bir kimlik duygusu geliştirmesine yardımcı olur.

-Bireysel kimlik duygusu bir değer olarak bireyin bilincine yerleşir, bu da en temel ihtiyaçlardan olan bireyin hem kendisinin gözünde hem de toplumun gözünde değerli olma duygusunun gelişmesine yardımcı olur.” (Bilgin/C,2007:199-200)

Birey olmanın kavranılması bazen kimlik ile eş anlamlı olmaktadır. Bazı zamanlardaki bu iç içeliğe rağmen farklı anlamlılık da söz konusu olabilmektedir. Çünkü kimliğin yönü çoğunlukla topluma dönük olmaktadır. Birazcık da planlanmış davranış ve yüklenilmiş rol olduğu için kimlikle ilgili alternatiflerden birisi belli durumlarda birisi de başka durumlarda tercih nedeni olabilmektedir. Durumsal özelliğe göre farklı sosyal kimlikler sergilenebilecektir.

İnsanların bir toplumda hayatını anlamlandırmak için farklı olmak, fak edilebilir olmak gibi bir tatmin fonksiyonları vardır. Bu bireylerin kimliğini ve özellikle de kişisel kimliğini ortaya koyacaktır. Bir bakıma Maslow’ un ihtiyaçlar hiyerarşisinin insanlık

boyutunun en ileri aşaması bireyin kişisel kimlik kazanmasıdır. Bu hayatın anlamlılığı olarak da değerlendirilebilir.

Günümüzde birey, hayatını anlamlı kıldığı ölçüde geleneksellikten çıkıp kendi tercihlerini öncelikle dikkate alan, eşit davranan ve çok geniş niteliklere sahip olan ilişkiler kurmaktadır. Bireyler yaşamındaki düşünsel gruplarını da, siyasal tercihlerini de kendinin oluşturduğu kimliklerine yakın bireylerden seçerek bireysel kimliğini yaratır ve bireyselliğini ön plana çıkarır.

2.2.3.2. Sosyal Kimlik

Sosyolojik anlamda kimlik konusunun bir sosyal türünün olması normaldir ve gereklidir.

“Bu gereklilikten dolayı sosyal anlamda toplumsal hayatta belirli bir çeşitliliğin varlığına bağlı olarak kimlik kavramının çeşitli biçimlerini görebilmek mümkündür. Dinsel, eğitimsel veya bilimsel kimlik gibi farklı anlamlarda kullanılması, kimliğin bireyin toplum içinde çeşitli yönleriyle var olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu durumda, sahip olunan her bir sosyal nitelik bir başka kimliği yansıtmaktadır. Bu izahlarla, dini, seküler, bilimsel, linguistik, siyasi, milli vs. kimlik şeklinde ifade edilebilecek sosyal özelliklere vurgu yapılmaktadır. İnsanların veya toplumların politik, görüş, tutum ve davranışlarıyla ilgili özellikleri linguistik kimliklerine işaret etmektedir. Sosyolojik olarak daha genel bir kategoriye atıfta bulunabilmek mümkündür. Sosyolojik anlamda farklı bazı noktalardaki bakış açılarıyla sosyal ve ferdi kimlik türleri literatürde yer edinmiştir” (Gül, 2010: 65).

Bireyin içerisinde bulunduğu ve dahil olduğu sosyal kategori sosyal kimliğini ortaya koymaktadır. Herhangi bir işlev sahibi olan herhangi bir organizasyona veya gruba ait olmayı, dahil olmayı anlatır. Bireysel kimlik ise, bizi diğer insanlardan ayıran ancak yine büyük ölçüde toplumsal olarak oluşturulmuş bireysel özelliklerden ibarettir (Hogg,2007:152). Bireysel kimliklerin yaşadığı toplumda yaşan değer bireylerin de dahil olduğu toplumda diğer bireylerle ortak yaşam mevcuttur. Bu ortak yaşam alanından ötürü bireyler kendi şahsi özelliklerini yansıtan bireysel kimliklerinden ayrı olarak

düşünülmemelidir. Çünkü birey toplumda yaşamaya gereksinim duyduğu gibi toplumda içinde gereksinim duyacağı kişiler olacaktır. Aidiyet özelliği, grup bakımından yapılacak diğer bir sınıflandırmadır. Bu tür sınıflandırma durumunda, bireyin yaşadığı toplum kendi etnisitesinin egemen olduğu bir siyasal sistemin denetimi varsa, söz konusu birey bir çoğunluk grubunun mensubu olacaktır. Aksi durumda ise, azınlık grubu mensubu olacaktır (Gül,2010:65).

Kimlik, sosyal hayatta ifadesini bulmaktadır. Bu sebeple de, söz konusu sosyal hayatını gerçekleştirdiği sosyal yapının bütün normatif özellikleri bireyi sarmalamaktadır. Birey bireysel ihtiyaçlarını tek başına karşılama yoluna gitse bile, sosyalliğin çemberinin dışına çıkma şansı bulamayacak ve toplumsal normların kontrolü altında yaşamak durumunda kalacaktır (Kaya,2007:196). Çünkü insan sosyal bir varlıktır. Yalnız başına yaşamını sürdürebilme şansı olmayan zayıf yapılı bir canlıdır.

Sosyal kimlik, bireyin benlik olgusunu, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgilerinden ve bu üyeliğe yüklediği değerlerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır.

Kimliğin birisi tanılama tanıma diğeri ise aidiyet olmak üzere iki ana bileşeni vardır. Toplumda kendini kabul ettirmenin ve bir yeri olduğunu bildirmenin adı kendini tanımlamadır. Bu durum hem insansal bir özellik hem de toplumsal bir gereksinimdir. Konuşma dili ve bir kültürel tarz toplumsal tanımanın en temel göstergesi olarak öne çıkmaktadır. Dil, toplumsal ve kültürel muhtevanın oluşumunu temin eder araç olması bakımından önemlidir (Aydın, 1998:12).

Kimliğin farkına varma bireye güven artırıcı bir etki yaratır. Bireyin, başkası ile kendi arasındaki ayrımın farkına varmasına katkıda bulunur. Bu anlamda, kimlik konusunda, bireye öncelik verilmektedir. Hem kendinin hem de toplumun önünde değerli olma özelliğini, bu duygunun gelişmesine adeta içselleştirilmesine yardımcı olur (Gül,2010:66).

2.2.3.3. Kolektif Kimlik

Kolektif kimlik, “belirli bir alanda (teritorire) kök salmış bir takım grupların (etnik toplulukların) diğer gruplardan farklarını ortaya koyma, vurgulama talebidir.” Nitekim kolektif kimlik, belirli bir durumu değil, bir süreci yansıtır. Bu kimlikte, geçmişe

dönük bir yan vardır; çünkü kolektif kimlik, bir takım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısacası kolektif bellekten hareketle oluşturulur. İnsan toplulukları kendilerini, ortak geçmişte tanır, bu geçmişi belleğine işler, ritüel törenlerle anar ve dahası yorumlar. Dolayısıyla kolektif kimliğin inşasında, sosyal imajinerin kolektif belleği şekillendirmesi söz konusudur (Bilgin/A, 1995: 53). Kolektif kimlik, bireyin ait olduğu grupta sürekli ve kalıcı olmasını garanti eder; kimlik, kendi doğal ve toplumsal çevresine göre zamanla grubun sınırlarını oluşturur (Pamuk,2017:43).

Kolektif kimlik, sosyal kimliğin topluluk bağlamında ortaya çıkmasıdır. Bu kimlik sınırları belli alanda belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak sınırlandırılabilir; bu anlamda etnik, dinsel ve ulusal kimlikler bunun versiyonlarıdır. Kolektif kimlikte genellikle bir farklılaşma eğilimi vardır, çünkü diğerlerine karşıtlık içinde, diğerlerinden farklı olarak kendini tanımlar Bilgin/C,2007:13)

Belirli bir süreci yansıtan kolektif kimlik, belirli bir durumu ortaya koymaktan uzaktır. Bir kolektif yanın kimliği, diğer kolektif yapılar ile ilişki içerisinde olup belirli bir zaman içerisinde değişime uğrar. Kolektif yapılar, yalnız olmayıp zamanın ve mekanın dışında bir kimliği yoktur. Bir takım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısaca kolektif bellek vasıtasıyla oluşturulduğu için kolektif kimlik bir bakıma geçmişle bağlantılıdır (Gül,2010:66).

“Kolektif kimlik bir takım semboller anılar sanat eserleri töreler alışkanlıklar değerler inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten geçmişin mirasından kısacası kolektif bellekten hareketle inşa edilir. İnsan toplulukları kendilerini ortak geçmişte tanır. Bu geçmişi belleğine işler ritüel törenlerle anar ve yorumlar.” (Bilgin, 1995: 60).

Bu ifadeler kolektif kimliğin toplumda geçmişten geleceğe kültür temelli bir oluşturduğunu gözler önüne serer.

Bilgin (1995: 61), kolektif kimliğin özelliklerini şöyle ifade eder:

“Kolektif Kimliğin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kolektif Kimlik grup üyeleri tarafından subjektif olarak algılanır ve yaşanır.

- Kolektif kimlik diğere karşı içinde bir kontrast ve diğelerinden fark olarak tanımlanır.
- Gruba aidiyet bilincinden kaynaklanır.
- Çeşitli temsillerin bir sistemi içinde kavranır. Bu temsiller içinde bir takım negatif nitelikler (kaçınılacak şeyler)ve pozitif nitelikler bulunur; pozitif nitelikler çoğu kezotnosatrist tutumlar üreten defansif bir çekirdek oluştururlar (Bunun dış tehlike karşısında uyanması defansif niteliğinin bir göstergesidir).
- Bu tutumlar ve yanlar oldukça tutarlı bir fikirler sistemi veya ideoloji içeren bir söylemle ifade edilir.”

Yeni azınlık hareketlerinin, geleneksel olsun milli olsun ortak ihtiyaçları vardır. O da kolektif kimlik. “Ortak, tüm grubu bağlayacak, korunmasını ve geliştirilmesin düşünülen bir kimlik ana kaygıyı oluşturuyor. Geleneksel milli hareketlerde bu sorun esasta çözülmüş gibi alınmaktadır (Smith/B:20016:15).

Anthony Smith, kolektif kimliğin özelliklerini şu şekilde sıralar.

“Kolektif kimlik birbirine karşıt bir takım boyutları kapsamaktadır.

Kimlik, hem güvenlik verici, hem de harekete geçicidir.

Kimlik, hem devamlılık, hem trans biçimlenme içerir; dönüşüm olmadan kimlik yoktur; dönüşümün olması ise, bir şeyleri biz olarak dönüşmesini gerektirir.

Kimlik, nesnel ve öznel özellikleri birleştirir.

Kimlik bir bütünselliktir. Ayrıştırılabilir.

Kimliğin çeşitli yanları, aktörleri ve kategorileri birbirleriyle değiştirilebilir.” (Smith/B:20016:15).

Bireye verilen bu alt yapı bireyi toplum içindeki yerinin sorgulanmasında ya da istemeden, anlamadan, bilmeden öğrendiği bilgilerini yani bireylik yönünü keşfetmesi göstermiş olduğu davranış ve tavırlarda gözlenmektedir.

Kimlik oluşumunun ayırt edici niteliği, bu süreçte bireyin kendisini belirli bir kolektiviteye ait hissetmesidir. Bu kolektivite ulus, ırk, cemaat, mezhep, sınıf, siyasal parti vs. olabilir. Kolektif kimlik böyle bir aidiyet duygusuyla gelişir ve her zaman kendi

dışında, farklı ya da karşıt kolektif kimliklerin varlığını ya da varsayılmasını gerektirir. Bir başka deyişle, her kimlik kendisini “öteki” kimliklerin aracılığı ile tanımlar. Kolektif kimlik bir yandan dışarıya karşı bir farklılık oluştururken, bir yandan da iç farklılıkları yada değişik aidiyetleri siler, kolektivite içindeki bireylerin kişisel farklılıklarını eritir. Dolayısıyla, bireylerin kişisel farklılıklarının koruma eğilimleri zayıfladığı ölçüde kolektif kimlik güçlenir. Bu durumda aynı kimliği paylaşan bireyler bir tür kişilik kaynaşması içinde birbirlerinin yaşantılarına ve duygularına katılırlar (Gül, 2010: 67).

2.3. Milli Kimlik Kavramı ve Tarihçesi

Milli kimlik kavramı sözlükte “Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yasayış biçimi, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, “milli hüviyet” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Bu kavramın tam olarak anlaşılması millet kavramının anlaşılması ile mümkün olduğundan önce millet kavramı üzerinde durulacaktır.

Fransızca “nation” kelimesi karşılığı olarak kullanılan millet kelimesi, ortak bağları olan insan topluluğunu ifade etmekte olup dilimizde de önceleri bütün Müslümanların topluluğunu belirtecek şekilde “Millet-i İslamiye” olarak kullanılmıştır. Arapça “mila” kelimesinden gelmektedir; topluluk anlamında kullanılmaktadır. Çoğulu mileldir. Kur’an’da Müslümanlara verilen ad olarak kullanılmıştır (Eroğlu,1992:3).

Ernest Renan’a göre ise millet: “Ulus; bir topluluk tarafından geçmişte yapılmış olan ve gelecekte de yapılmaya hazır olunan fedakarlıkların yarattığı duygularla teşkil edilen geniş kapsamlı bir dayanışmayı ifade eder. Her ne kadar özünde bir geçmiş olmasını gerektirse de; günümüzde, somut bir gerçek olan muvafakat, yani ortak bir hayatı sürdürmek isteğinin açıkça beyan edilmesini gerektirir (Özdemir,2009:298).

Milli kimlik devlet kurmak için temel anahtardır. Ayrı bir milli kimlik ayrı bir devlet olmak için hayati önemdedir. Milli kurtuluş savaşları incelenecek olursa, olumlu gösterilmeye çalışılan ortak bir milli kimlik arayışı fark edilir.

Anthony Smith, iki tür milli kimlik modelinden bahseder: Batılı (sivil-ülkeselteritorial) ve batılı olmayan (etnik-kültürel). Batı modeli sınırları belli bir ülke, yasal siyasal toplum, üyelerinin eşit siyasi haklara sahip olduğu bir düzen, kültür ve ideoloji gibi kendisini oluşturan bireylerce ortaklaşa paylaşıldığı kabul edilen elemanlardan oluşan; etnik model ise sivil milli kimlik modellerine hem meydan okuyan

hem de o modele ortak atalar miti, ortak kültür, din, dil ve etnik köken gibi yeni unsurlar ekleyen kolektif kimlik modelleridir. Etnik temelli kolektif kimlik özellikleri ise; Doğu Avrupa ve Asya gibi daha çok az gelişmiş görüldüğünü söylemek mümkündür. Gelişmiş ülkelerde ise siyasi-hukuki kimlik modellerinin görülmesi onları eşit haklara sahip, dışlayıcı olmayan bir kimliği benimsediklerini göstermektedir.

Milli kimlik temelde çok boyutludur. Şu ya da bu milliyetçi hizip tarafından bile asla tek bir unsura indirgenemeyeceği gibi bir halkın bünyesine yüzeysel yollarla kolay ve hızlı bir şekilde zerk edilmesi de mümkün değildir. Milli kimliğin bu çok yönlü gücünü, grup ve bireyler açısından yerine getirdiği işlevlerden bazılarını izleyerek görmek mümkündür. Bu işlevler “dışsal” ve “içsel” nesnel sonuçlar şeklinde bölümlendirilebilir. Ekonomik ve siyasal alanlar dışsal işlevlerdir. Milli kimlikler topluluk içindeki bireyler için daha samimi, içsel işlevlerde yerine getirmektedirler. En bariz olanı fertlerin “uyruklar” ve “yurttaşlar” olarak toplumsallaştırılmalarıdır. Müşterek değer, sembol ve geleneklerden bir repertuar oluşturmak suretiyle bireylerle sınıflar arasında toplumsal bir bağ kurulabilmek için de yine millete müracaat edilmektedir. Bayrak, para, marş, kutlama gibi sembollerle topluluk fertlerine ortak miraslara, kültürel yakınlara hatırlatılır; ortak kimlik ve aidiyet duyguları güçlendirilir (Turan,2009:26).

Kimlik meselesi millet ve milliyetçilik kavramlarını ardından sürüklemektedir (Türkdoğan/B,2005:207). Ziya Gökalp; milletin ırk demek olmadığını belirtir. Çünkü ona göre ırk yapı benzerliği gösteren tiplerdir. Hilmi Ziya Ülken ise milleti bir toprak üzerinde bağımsızlıkla yaşayarak ve bir kültür birliğine dayanarak çağdaş uygarlık şartlarına göre gelişmekte olan toplum olarak tarif eder. Özakpınar ise “Millet hangi ırktan olursa olsun, bir tarihsel süreç içerisinde bir arada yaşama iradesi ortaya koyma noktasına gelmiş bireylerin topluluğudur” der. Görüldüğü üzere millet kavramında dünyada bir anlaşma yoktur (Kafa,2010:11).

Millet olabilmek için öncelikle insanlar millet olduklarına inanmalıdır (Güngör/B,2010:79). Ayrıca bir millete bağlı olmamız başka bir millete düşmanlık duymamızı gerektirmez. Çünkü bu ailemize bağlılık duyuyoruz diye başka ailelere olumsuz duygular beslememiz gibi bir durumdur. Millet bağlılığı hiç yüz yüze gelmeyeceğin insanlarla aynı manevi duyguları içselleştirerek kader birliği yaptığın bilinciyle bir yeni kendi zihninde oluşturduğu bağlılıktır (Özakpınar,2014:500). İki tip

millet vardır. Biri varlığını dil, din, kültür birliğine borçlu olan etnik millet, diğeri varlıklarını bir devletin yönetimi altında yaşama prensibine dayandıran siyasi millet. Millet gerçeği ortaya çıkıp Fransız İhtilali' nden sonra milliyetçilik olarak kendini ifade etti (Kafa,2010:12).

Bireyde aidiyet duygusunu gerektiren milliyetçilik, Fransız İhtilali' nden sonra ortaya çıkmıştır. Milliyetçilik; sınırlar içinde bölünmemek ve birlik olmaktır (Kösoğlu/B,1998:26), yani bağımsız olma iradesidir (Yeniçeri,2005:247). Milliyetçilik, kendi çıkarları için değil; vatan, millet, devlet için çalışmaktır, Milliyetçilik kendi devletini kurmaktır (Kafa,2010:12). Zaten Türk Devleti Türk milleti temeline dayanan milli bir kimliktir. Bu vatan üzerinde yaşayıp, bu vatana şükran duygularıyla bağlı olanları bir arada tutmak ve bu şekilde Türkiye' nin birlik ve beraberliğini korumaktır (Yetkin,2006:10). Yeğen ise milliyetçiliği kedinin bir millete ait sayan yurttaşların mensubiyetten kaynaklanan bir kısım haklara sahip olma durum olarak tanımlar (Yeğen,2005:103). Milliyetçilik bir çok unsuru beraberinde getirmektedir (Türkdoğan/A,2004:25-25) ve ulusal kültürün korunmasına önem verir. Onun için kültürü oluşturan tarihsel mirası benimser (Yetkin,2009:11). Ama maalesef gençliğe anlatına bir çok yanlış şeylerden dolayı tarihe gençlik ilgisizdir (Güngör/B,2010:86).

Milli kimliğin temel unsurları; zaman içinde süreklilik ve ötekilerden farklılıklardır. Toplum üyeleri sadece kendilerinin anlayabileceği ortak bir amaç etrafında bir araya gelerek sürekliliği gerçekleştirirler. Ötekilerden farklılık ise bir toprağa bağlılık, ortak bir kültür ve topluluk oluşturma bilincinden kaynaklanır (Guibernau/A,1997:127). Bütün dünyada hızla yayılan üst kültürlerin, yani standartlaşmış, okur-yazarlığa eğitime dayanan iletişim sistemlerinin kurulması çağdaş varsayımları çok ciddiye alan herkes de milli kimliğin ortak kültürle tanımlanabileceği düşüncesini uyandırmıştır (Turan,2009:27). Osmanlı Devletinde dine dayalı millet sisteminden etnik kökene dayalı millet sistemine II. Meşrutiyet döneminde geçilmiş olup bu tarihe kadar millet kelimesinin taşıdığı anlam sahip olunan din ile özdeşleşir (Eroğlu,1992:4).

Millet kelimesi içinde dil, din, etnisite, vatan ve ortak değerleri barındırır ve bu unsurların birlikteliğini ifade eder. "Millet ırk ve dilin esasen birliğinden dolayı sosyal vicdanında birlik ve beraberlik meydana gelmiş insan toplumdur" (Akçura/A,2007:27)

diyen Akçura her milletin mevcut şartlara ve hedef aldığı gayeye göre millet tanımının farklı olduğunu söyleyerek daha uzlaşmacı bir tanım yapmıştır.

“Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimi olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cemiyete millet denir” (İnan/A,1998:6) diyerek millet kavramına benzer bir tanım getirmiştir.

Millet kelimesinin ifade ettiği anlamın toplumdan topluma değiştiğini söyleyen Kösoğlu bunu şu şekilde ifade eder:

“Bir kere bütün ilim adamları milliyet yahut milliyetçilik duygusunu oluşturan unsurları araştırırken önce kendi milletini göz önünde tutmaktadır. Her bilim adamı kendi milletinin fiili durumuna ve menfaatlerine göre bir tarif getirmeye çalışmaktadır. Mesela Almanlar umumiyetle ırk teorisini kabul ederler. Buna göre aynı ırktan gelen insanlar bir millet oluştururlar. Milliyetçilik de bu ırka mensubiyet duygusudur. Fransızlar ise millet aynı kültüre sahip olan insanların topluluğudur, görüşünü savunurlar. Aralarında fikir, duygu, anlayış, hatıra, ümit ve menfaat birliği buluna insanlar bir millet oluştururlar ve milliyet duygusuna sahip olurlar. ...İsviçreliler için millet ortak vatanda yaşam insanlar topluluğudur... Çünkü bu millet tarihi bakımdan yenedir ve oluşumunu bu unsura borçludur. Avusturyalılar kendilerini Almanlardan ayıran farklılaştıran temel unsur mezhep olduğu için milliyetleri mezhebe dayandırırılar. Almanlar Protestan, Avusturyalılar Katolik'tir . Amerika bugün için ortak bir kültüre kavuşmuş olmakla birlikte ilk oluşum döneminde siyasi bağlılığını milliyetinin esası olarak kabul etmiştir; ABD vatandaşı olan herkes Amerikan'dır. Bu temel unsur Araplar için dil, Çinliler için kültürdür.” (Kösoğlu/E,2013:15-16).

Bir toplumda aidiyet çeşitliliği içinde türdeş, tek örnek bir kolektif kimliğin kurulması için siyasi irade gereklidir (Kaypakoğlu,2000:3). Ulusal kimlik, “ulus” nosyonu ile tanımlanan kolektif bir toplumsal çevrede ve bu çevrede organize olmuş ilişkiler ağı içinde gelişme imkanı bulmuştur. Ulusal kimliğin varlığı, o kimliği temsil eden ve belli bir bölgede yaşayan bir ulusun varlığına bağlıdır. Bu nedenle ulusal kimlik

olgusunu anlayabilmek ve anlamlandırabilmek için önce ulus ve ulus devlet olgularına değinmek gerekmektedir.

Ulus kelimesi millet kelimesi ile eş anlamlı kullanılsa da “gerçek bir dayanışmanın ürünü olan insan topluluğunu ifade etmekten uzaktır” der Eroğlu (Eroğlu,1992:5). Bununla birlikte literatürde aynı anlamı ifade için kullanılmaktadır. Bu ortak anlam çalışmamızda içinde geçerli olup, çalışmada ulus ve millet kelimesi aynı anlamı ifade etmek için kullanılmıştır.

Ulus olgusu daha baştan ontolojisi itibariyle tartışılan bir olgudur ve bu niteliği kavramsal tanımlama aşamasında çeşitli zorluklar yaratmaktadır. Çünkü her tanımlama çabası bazı kriterlerin tanımlanacak kavramla ilişkilendirilmesini zorunlu kılmakta, ulus kavramını tanımlarken de dil, din, etnisite, teritorya, kültür, ortak tarih gibi kriterler baz alınmakta ve ulus olgusu bu kriterlerden yola çıkılarak tanımlanmaya, belirli gruplar uluslaşırken diğerlerinin neden uluslaşmadığını açıklama girişimleri bu çerçevede açıklanmaya çalışılmaktadır (Hobsbawm,1995:19).

Ulus ortak bir kültürü paylaşan sınırları tartışmaya yer bırakmayacak biçimde belirlenmiş bir toprağa bağlı olan ve ortak bir gelecek projesi ile kendini yönetme iddiası ile topluluk oluşturma bilincine sahip bir insan grubu olarak tanımlanır (Guibernau/B,2010:61).

Kimliğin verili bir gerçeklik mi yoksa kurgusal bir gerçeklik mi olduğu tartışması haliyle ulus olgusuna yaklaşımlarda da etkili olmuş ve bu durum ulus konusunda genel olarak iki temel yaklaşımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlardan birincisi primordialistlerin (ilkçilerin) temsil ettiği “ulus” u doğal bir olgu olarak gören yaklaşımdır. Ulus olgusunu verili bir gerçeklik olarak algılayan primordialistler (ilkçiler), ulusa insan toplumu ve tarihi içinde derin kökler atfetmekte, ulusların doğada özgül bir kökene, mekana, özel bir karaktere, misyona ve yazgıya sahip olduklarını, bütün bu yaklaşımların sonucu olarak modern öncesi dönemde de var olduklarını öne sürmektedir (Smith/A,2007:42-46).

Ulus kavrayışı konusunda yaşanan teorik yaklaşımlar, ulus-devlet yapısı ile ilgili modelleştirmeler üzerinde olmuş, bu çerçevede iki tip ulus-devlet ekolü gelişmiştir.

Fransız modeli ulus-devlet yapısında sistemin öznesi etnik, dinsel ve dilsel bakımdan homojen bir ulus değildir. Çünkü bu model, ulusu özgür irade sahibi yurttaşların iradi olarak oluşturduğu siyasal bir birlik olarak kavramsallaştırmakta, cemaatlere, yörelere ya da kişilere göre ayrışabilen çok hukukluluk temelinde değil, doğal hukuk temelinde biçimlenmiş bir ulus anlayışı üzerine oturmaktadır. Aydınlanma düşüncesinin biçimlendirdiği evrenselci yaklaşımdan kopuşu simgeleyen Alman ekolü ise, siyasal birlik yerine kültürel birliği esas alarak, soydaşlık ile temellenen yurttaşlık ile soydaşlık, ulus-devlet ile etniklik arasında paralellik kuran bir anlayış getirmiştir (Aydın,1998:35).

Ulusal kimlik, birlikte yaşama bilincinin beraberinde getirdiği ve bireysel kimliğe kattığı bir hissiyat olarak yaşanan, ulus-devlet fenomeninden türeyerek ulus yapısı içinde tüm bireysel kimlikleri saran tinsel bir oluşumdur (Göka,2006:298). Ulusal kimlik insanoğlunun paylaştığı kolektif kimlikler arasında en temelli ve kapsamlı olan kimliktir. Dil, hukuk, kurumlar ve seremonilerde olduğu kadar, gurur verici olaylardan, mitlere, anılara dek bütün bir kültürel sahada kendini hissettiren bir olgusal gerçekliktir (Smith/B,2016:221-222). Ulusal kimliğin kolektif bir kimlik olarak siyasal bir anlam kazanabilmesi, bireylerin o kimliğe sübjektif bir anlam verebilmesi, aidiyete ilişkin sübjektif anlamlandırmanın gerçekleşmesi için uygun bir sosyo-politik çevre gerekir (Karpat/C,1995:27) ve bu sosyo-politik çerçevenin kurulması, kolektif bir kimlikle hareket eden bir ulusun, kolektif eylemlerinin resmi merkezi olarak da tanımlanan ulusdevlet (Connoly,1995:255) yapısının ortaya çıkması ile gerçekleşmiştir. Bu süreçte özellikle eğitim, ulus-devlet tarafından önemli bir araç olarak kullanılmıştır.

Ulusal kimlikler modern bir bilinç biçimi olarak bölgesel bağlılıkları aşan bir şekilde tanımlanmış, birbirine yabancı kişiler arasında yeni bir dayanışmacı bağ kurmuştur. Bu dayanışma, öteki karşısında çoğu zaman hayatını bile feda edebilecek bir anlayışın hakim kılınmasını sağlamıştır (Bayri,2008:19). Kolektif bir tutum içerisinde olan ulusal kimlik, ulus-devlete meşruiyet kazandıran, kolektif bir kimlik türü olarak etnisite gibi olguların ortaya çıkardığı farklılıklar dikkate alınmaksızın siyasal aidiyeti belirten bir olgu haline gelmiştir (Bayri,2008:20), zamanla aynı kültür çevresinde yaşayan insanların kişiliklerinin ortak kimliği olarak tanımlanmaya başlamıştır (Kösoğlu/B,1998:102)..

Büyük oranda diğer kimlik kategorilerini bastıran milli kimlik, milletin ve milli devletin çakışmasının bir ürünü olup, temelinde daha çok, millete ait dil ve kültürün olduğu bir tanınma, farklılık ve aidiyet zeminidir (Simsek ve Ilgaz, 2007: 195). Milli kimlik kavramı değerler ve ortak mitlerle anlam kazanmaktadır. Toplumunu birbirine bağlayan ve biz duygusunu geliştiren bu kimlik bileşenleri, “kozmpolit olmayan köylülükte/halkta saf halde bulunduğu inanan ve tarihin derinliklerinde bulunacağı varsayılan “ulusal” formlara, değişmeyen ya da çok az değişen bu kitle aracılığıyla varılabileceği düşünülen kurgusal unsurlardır (Yıldız, 2007: 11).

Karmaşık bir doğaya sahip olan ve bütün kolektif kimlik türlerine ait unsurları bünyesinde toplayan milli kimlik, toplumsal olarak bir çok işlevi yerine getirir. Anthony D. Smith, millik kimliğin işlevlerini içsel ve dışsal işlevler olarak iki temel boyutta ele alır. Ona göre milli kimlik, mensuplarına içinde çalışmak ve yaşamak zorunda oldukları toplumsal kemana tanımlayarak ve onları zaman ve mekana konumlandıran tarihsel bir ülkenin sınırlarını çizerek, teritoryal kaynaklar üzerinde denetim kurmak, kaynak dağılımını kontrol etmek ve emek-meta dolaşımına teşvik etmek suretiyle ekonomik, siyasi personelin seçimi, siyasin davranışın düzenlenişi, hükümetlerin seçiminde ulusal çıkarı temellendirerek siyasal işlevlerini yerine getirir (Smith/B:2016:33-34).

Bir vatana, ortak dile, ortak ideallere, gelen ve değerlere bağlanma duygusu olan milliyetçilik, bir milletin onu diğerlerinden farklı kılan sembollerle (bayrak, mili marş, milli bayramlar vb.) özdeşleşmesidir. “Bütün bu kimliklere bağlanmak bir kimlik yaratmaktadır; bu kimliğe yönelme dün olduğu gibi bugün de halkı harekete geçirmek gücüne sahiptir” (Guibernua,1997:140). Millet inşa edenler; kitlelere heyecan vermek, milli duyguları uyandırmak ve millet yüce bir amaç etrafında toplamak yani millete milli bir kimlik vermek için milli sembolleri sıklıkla kullanmışlardır.

Bireysel olarak kimlik bilincine sahip olmak nasıl bireyi ayakta tutarsa toplumu ayakta tutan en önemli duygunun da aidiyet ve kimlik duygusu olduğu söylenebilir. Toplumunu ayakta tutan ve çerçevesi neredeyse evrensel olan ulusal kimlik kavramının temel özelliklerini Smith şöyle belirler:

- (1) Ortak bir tarihsel toprak yahut yurt kavrayışı,
- (2) Ortak mitler ve tarihsel bellek,
- (3) Ortak bir kitlesel kamu kültürü

(4) Bütün fertler için bağlayıcı bir hak ve ödevler sistemi

(5) Ortak bir ekonomidir (Akt. Yıldız, 2007: 11).

Ayrıca Smith Milli kimliği “kolektif kültürel kimliğin bir türü” olarak tanımlamaktadır (Şimşek ve Ilgaz,2007:194).

Kösoğlu (2013), insanları aynı milletten oldukları inancına götüren objektif kimlik unsurları yani bağlar ne kadar çoksa ve ne kadar uzun zamandan beri paylaşıyorsa milliyet duygusunun da o kadar güçlü olmasının olağan olduğundan bahsederek, bu ortaklıkların toplumdan topluma değişebileceğini ve zaman içinde artıp azalabileceğini belirtip Amerika ve Balkan uluslarının örneğini verir. Başlangıçta Amerikan milletini oluşturan tek unsur tek ortaklık vatandaşlık iken zamanla artan ortaklıklar sonucunda bugün dünyadaki milli kültürleri de etkileyen bir Amerikan Kültürü söz konusudur. Balkanlar için ise tam tersi bir durum söz konusudur. Siyasi yenilgiler sonucu ortak vatan parçalanmış, bu durumda milleti oluşturan bir unsur kaybedilmiş, fakat bu parçalanmış topraklar üzerindeki insanların aynı milletten oldukları inancını yitirmelerine sebep oluşturmamıştır. Batı Trakya’daki Türkler bizimle aynı millettendirler ama coğrafyalarımızın siyasi çizgileri ayrıdır. Bu durum onlarla aynı milletten olduğumuz gerçeğini değiştirmez.

Dil, din, devlet, tarih, vatan, ülkü birlikteliği gibi unsurlarla birbirine bağlı olan milletin kimliği, bir milletin kendini ifade ediş biçimi olarak kabul edilebilir. Bir toplumun kimliği onunu milliyeti idi diyen Kösoğlu (2013), her toplumun başkalarından farklı olma hususiyetinin kimlik şuuru ve milliyetin esası olduğunu belirtir. Ulusal kimlik ulusal bir grubu ötekenden, bir dizi ulusla karakter tanımlayarak ve o dizi ile diğer bütün ötekilerle arasında bir sınır çizerek ayırır. Bu ayırıcı işlevler çeşitli amaçlara hizmet ederler: bir dayanışma duygusu yaratırlar, sınırdış toplulukların birbirlerine uymazlıklarını ifade etmek üzere kullanılırlar, insan gruplarını harekete geçirmek üzere simgeler üretirler vs... (Tabur,2014:25).

Büyük oranda diğer kimlik kategorilerini bastıran milli kimlik, milletin ve milli devletin çakışmasının bir ürünü olup, temelinde daha çok, millete ait dil ve kültürün olduğunu bir tanıma, farklılık ve aidiyet zeminidir (Şimşek ve Ilgaz,2007:195). Milli kimlik kavramı değerler ve ortak mitlerle anlam kazanır. Toplumu birbirine bağlayan ve biz duygusunu geliştiren bu kimlik bileşenleri “kozmpolit olmayan köylülükte/halkta saf

halde bulunduğuna inanılan ve tarihin derinliklerinde bulunacağı varsayılan “ulusal” formlara, değişmeyen ya da çok az değişen bu kitle aracılığıyla varılabileceği düşünülen kurgusal unsulardır (Yıldız,2007:11).

Diğer bir deyişle milli kimlik, “bazı bireyler tarafından paylaşılıp diğerleri tarafından paylaşılmayan kültürel sürekliliğin çeşitli biçimlerinin oldukça ayrıntılı olarak tanınması” da tanımlanabilir (Yıldız ve Demir,2003:326).

Türk milli kimliğinin yeni nesillere benimsetilmesinde milli eğitim önemli bir görev üstlenmiştir. Öğrencilere verilecek milli tarih ve milli coğrafya eğitimi, kişinin milletiyle gurur duymasını ve millet mensubiyet duymasını kazandıracaktır. Özellikle milletler arasındaki farklılıkların ortaya çıkarılması, bu farklılıkların milletlerin yapısal özlerine dayandırılması ve bu farklılıkların da “iyi, cesur, cömert, kahraman vb.) olumlu değerler olması milli tarih eğitiminin okullarda başlaması ile olmuştur. “Tarih bilincinin bireyin geleceğe yöneliminde ona sorumluluk yüklediği saptamasını yapmamız, bizi, bireyin toplum içinde bulunduğu gerçeğini hesaba katma noktasına getirmektedir. Nesiller arasındaki sorumluluklara duyarlı olan bir kavrayışın ya da düşüncenin, aynı neslin üyeleri arasındaki sorumluluklar konusunda duyarlı olması beklenemez” (Tekeli,2002:20-13).

2.3.1. Millik Kimlik Kavramının Tarihçesi

Milli devletlerin ve milli-devletleşme sürecinin aracı olan “milli kimlik” kavramının tarihi çok eski değildir. Milli kimlik kavramı modern çağın ürünüdür. Modern dönemlere gelene kadar geçen süreçte devletin kimliği ile devleti oluşturan yurttaşların varsayımsal kimliği örtüşmüştür. Milli devletlerin kuruluşuna kadar devletlerin uyruklarının kimliğini, kendisini tanımlama biçimine benzetme gibi bir problemi ya da uyruklarında olduğunu varsaydığı bir ortak kimlikle kendisini tanımlama ihtiyacı olmamıştır. Modern öncesi dönemin devletleri, meşruiyetlerini uyruklarıyla paylaştıkları “ortak kimlikte” bulmazlar (Yıldız, 2007: 12).

2.3.1.1. Fransız İhtilali Öncesi Milli Kimlik Kavramını Gelişimi

Milli devletlerin ve buna bağlı olarak oluşan milli kimliklerin ortaya çıkması tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde Fransız İhtilali öncesi ve ihtilal sonrası iki dönem karşımıza çıkar.

Millet, milli devlet, milli kimlik gibi kavramların tarihin çok eski olmadığı belirtilmişti. Devletin beşeri unsurunu teşkil etmesi bakımından millet vasfına sahip toplulukların mevcudiyetine ne eski Yunun' da ne eski Roma' da rastlanır. Millet kavramının günümüzde kullanılan anlamını bulmasında önce gerek İslam gerekse Hristiyan toplumlarında toplumu bir arada tutan en önemli unsur din olgusudur. Ortaçağ' da Avrupa' da bugünkü anlamda siyasi birlik yerine daha ziyade din birliğinin hakim olduğu, her şeyin özellikle akide birliğine dayandığı görülmektedir (Eroğlu,1992:6).

Farklı dinden olma her iki din mensupları için de öteki olmak demeti. “İslam dünyasında ötekinin kimliğini belirleme yolu olarak kendi sınırları dışında yaşayan nüfusların tanımlanmasında esas olarak din üzerine odaklanılmıştı” (Tabur,2014:36). Avrupa ise 12.yy.'a kadar İslam dünyasını ekonomik ve askeri politik gücünün egemenliğine bağımlı uygulamada adeta bir sömürge idi. Dolayısıyla Avrupa tanımının oluşmasında rol alan temel unsur din olup Avrupa üzerinde İslam dünyasını egemen bir güç oluşturmasıdır.

Öteki vurgusu ile kendi farklılığını ortaya koyan Avrupa' da, kısmen milli sayılabilecek devletlerin kurulmasında, Rönesans ve Reform sonrası gelişmeler etkilidir. Uluslar ilkin Avrupa'da, Ortaçağ'ı kapatıp Hristiyan ümmetini dağıtan Rönesans sıralarında görünmeye başlamıştır (Yazgan,2007:2). Rönesans ve Reform hareketlerinden sonra belirli nitelikleri bulunan ve bu niteliklere dayanmak suretiyle teşekkül eden topluluklar tarafından kendilerine has bir devlet kurmak fikri gelişmeye başlamıştır. Kilise ve devlet birbirinden ayrılarak milli devlet ve milli kilise teşekkül etmeye başlamıştır (Eroğlu,1992:6). Reform hareketleri sonucunda kilise ve din olgusu pek çok anlamda olduğu gibi siyasi anlamda da kan kaybetmiştir. Bu durum milli devletlerin oluşmasında ve krallıkların güçlenmesinde etkilidir.

Dine dayanan geniş imparatorlukların çözülmesi sonucunda önce ortaya krallıklar çıkmış, zamanla bu krallıkların tebaası aynı vatanda aynı devlete bağlı olarak yaşamanın, aynı siyasi kurumlara sahip olmanın, aynı acıları, sevinçleri ve ülküleri paylaşmanın ve ortak kültürlerini devamlı surette geliştirmenin sonucu olarak, millet haline gelmeyi başarmışlardır. Batı Avrupa' da millet olma çabasında ilk başarılar İngiltere ve Fransa' da görülmüştür (Feyzioğlu,1992:3).

Reform sonrası Avrupa' da değişen zihniyet sonucunda ilk defa dini özelliklere sahip azınlıklar ortaya çıkmıştır. 1555 Augsburg ve 1648 Westphalia Anlaşmaları ve sonrasındaki gelişmeler dini farklılıklara sahip insan topluluklarının beraber yaşayabileceği konusunda Avrupa'da dönüm noktası teşkil etmiştir. Dini azınlıkların ortaya çıkması farklı mezheplere dini özgürlüğün tanınması ve ulusal bilincin kazandırılmasına engel olan bir unsur ortadan kaldırılmıştır (Birsell,2013:35-36). Böylece din olgusundan ulus olgusuna doğru yol alınmıştır.

2.3.1.2. Fransız İhtilali Sonrasında Milli Kimliğin Gelişimi:

Fransız İhtilali, pek çok modern kavramın doğmasında etkili olduğu gibi, millet ve milli kimlik kavramlarının doğuşunda da etkili olmuştur. Fransız İhtilali ile burjuvazinin tanımladığı halk kavramı, belirli bir toprakta daha sonra sınırları kendinden evvel belirlenmiş ve tarihsel süreçte birleşmiş topraklar üzerinde yaşayan insan topluluğu olarak ifade edilmiştir. Milli devletlerin varlığı ile birlikte o zamana kadar önemli olan dini ve etnik kimlikler artık önemini ve işlevini yitirerek, milli kimlikler önem kazanmış ve en önemlisi kimlik odağını oluşturmaya başlamıştır (Şimşek ve Ilgaz,2007:194).

Fransız İhtilali' nin başlattığı bu süreçte endüstri devrimi de modernite ve milli devletlerin oluşumunda hatırı sayılır bir paya sahiptir. Modern ulus devletler ve onların ideolojik olarak milliyetçilikler, endüstri devrimi ve basılı kapitalizmle başlatılacak bir modernitenin sonuçlarıdır. Endüstrileşme ve kapitalist ilişkiler öncelikle Batı Avrupa' da ortaya çıktığından ilk uluslar da bu coğrafyada ortaya çıkmıştır (Deren,2010:555).

Milliyetçilik üzerine çalışan birçok yazar ulus-devletlere geçişte büyük dönüşümün XVIII ve XIX yüzyılları arasında meydana geldiğini kabul etmekte ve eş zamanla olarak bu tarihlerde modern anlamda milliyetçilik hareketlerinin başladığını vurgu yapmaktadırlar (Yalman, 2009: 15).

Fransız İhtilali pek çok yönü ile olduğu gibi milli devletlerin doğması ve milliyetçilik düşüncelerinin tüm dünyaya yayılması yönün ile dünya tarihinde önemli bir çığır açmıştır. İhtilal sonucunda millet ile hükümdarın aynı şeyler olduğu telakkisi yıkılmış devletin oluşmasında insan topluluğunun da rol alması görüşü hakim olmaya başlamıştır. İlk defa 1791 Fransız Anayasası'nda "millet, milliyet, milli" gibi kavramlar kullanılmıştır. Fransız İhtilali'nden sonra Napolyon' un emperyalist politikasına karşı tepki olarak millet ve milliyet gibi kavramlar önem kazanmıştır (Eroğlu,1992:6).

Fransız İhtilali için, kendi yapısı içinde de milliyetçidir denilebilir. Fransız askerlerinin Valmy Savaşı'nda artık kral adına değil millet adına savaşa girmesi Robespierre ve Jakobenlerin vatan tehlikede kuramı ile hareket etmeleri bunu desteklemektedir (Sarıca,1999:120. Ancak "İhtilal döneminde burjuvazinin bayraktarlığını yaptığı milliyetçilik, küçük bir soylular azınlığına karşı ayrıcalıksız halk çoğunluğunun milleti meydana getirdiği savı üzerine kurulu olup" (Sarıca,1999:189) bu günkü anlamda geçmişi, bu günü ve geleceği kapsayan millet tanımından farklı idi.

Fransız İhtilali yurttaşların en başta ve her şeyden önce krala değil millete ve milli devlete karşı sadakat borcu ile yükümlü oldukları anlayışın yaygınlaştırmıştır. Milliyetçilik ruhunun yayılması ile milli bayrak, milli marş, milli tatil günleri gibi milliyetçilik sembolleri ortaya çıkmış olup milletin bütün evlatlarını milli duygularla vatan sevgisi ile eğitecek eğitim kurumlarının yaygınlaşması ile bu milli hisler adeta koruma altına alınmıştır.

18.yy.'da romantik milliyetçiliğin (yani büyük imparatorluklara yönelmiş ayrılıkçı hareketler) ve diğer bazı milliyetçilik hareketlerinin, 1789 Fransız İhtilali ve Napolyon Bonaparte' nin fetihleri ile Avrupa' da etkili olmaya başladığı görülmektedir. Bu hareketleri ise Piemonte-Sardinya yönetiminde İtalyan ulusal birlik hareketi takip etmiştir (Yalman,2009:15). Önce Fransa, İngiltere, İspanya sonra Almanya, İtalya gibi devletler milli birliklerini kurmuş ve milli devlet olma adına uğraş vermiştir. İngiltere ve Fransa' da ortak bir devletin çatısı altında yaşama zamanla milleti yaratmış, İtalya ve Almanya' da ise ortak milli kültürün oluşturduğu millet sonunda devletini kurmuştur (Feyzioğlu,1992:4). Avrupa' da ulusal kimlik ve kültür taleplerini hızlandıran 1848 devrimlerinin takip ettiği milliyetçi hareketler XX.yy. başlarında etkisini oldukça artırmış ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu' nun parçalanması ve Osmanlı Devleti' nin

dağılması ile yeni bir zemin kazanmıştır. Dünya Savaşı sonrasında ise ulus-inşasına ve ulusal birliklerin tamamlanmasına katkıda bulunmuş, yeni ulus-devletlerin kurulması hızlanmıştır (Yalman,2009:15).

Avrupa'nın kimliğinin oluşmasında beş dönemden bahsedilmektedir. Bu dönemler:

1. 1500'e kadar geçen dönem: Avrupa'nın, özellikle kendi varlığını tehdit eden "Öteki"nin (örneğin Araplar ve Osmanlılar) ortaya çıkmasıyla kendini keşfedişi.

2. 1500-1850, Ön-Avrupalılaştırma dönemi: Deniz yollarının keşfi ile fikirler ve maddi zenginlik Doğu'dan Avrupa'ya aktı ve içsel bir Avrupalılaştırma ile ekonomik ve teknolojik üstünlük sağlanıyordu ki bu daha sonra dışa dönük Avrupalılaştırmayı getirdi.

3. 1850-1914 Başlangıç Avrupalılaştırma Dönemi: Gücünü sağlamlaştıran Avrupa, bu gücü kaynak aktarımı için sömürgeler bulmakta ve Avrupa yönetim ve örgütlenme ilkelerini buralara yaymakta kullandı.

4. 1919-1945 Çağdaş (içe dönük) Avrupalılaştırma: Avrupa'nın yeniden Avrupalılaştırılması, emperyal fikirlerden, liberallığe, demokrasiye ve sömürge karşıtlığına belirli bir geçişi söz konusudur. Yeni Öteki, Avrupa'nın kendi "savaş delisi" geçmiştir.

5. 1945'ten Günümüze, Çağdaş (dışa dönük) Avrupalılaştırma ve "AB'leşme": Avrupa tekrar kendi değerlerini dünyaya yaymaya çalışmaktadır (Tabur,2014:38).

Yukarıda da ifade edildiği gibi 1919'dan günümüze Avrupa için öteki olarak ifade edilen savaş delisi geçmiş, savaş istememe olarak anlaşılabilir da İkinci Dünya Savaşı ve sonrası gelişmelerin bu ifadeyi anlamsız kıldığı da bir gerçektir.

2.3.1.3. Osmanlı Kimliği ve Osmanlı'da Milli Kimliğin Gelişimi

Millet sistemi ulusların farklılığını yok etme değil bu farklılıkları koruyarak bir bütün halinde yaşama esasına dayalı bir sistemdir (Kurtaran,2011:61). Bir bölgenin Dar'ul İslam'a katılmasından sonra buradaki kitap ehlinin (ehl-i zimmet) hukuk ve himaye bahşedici bir ahitname ile devlet otoritesini kabul etmesi ve bu ahitnamenin gereklerini yerine getirmesi bu sistemde temel esas kabul edilmiş, bu şartla farklı milletlerin kendi özellikleri ile yaşamalarına fırsat tanınmıştır (Ortaylı/A,2004:12).

Osmanlılarda farklı milletlerin sosyal, siyasal ve yasal konumları dinsel ve mezhepsel bağılıklara göre şekillenmiştir (Akça,2007,57). Bu anlamda Osmanlı sistemindeki “Millet” kelimesi klâsik İslâm literatüründeki anlamına uygun bir şekilde belirli bir sözü veya vahiy kitabını kabul eden topluluklar için kullanılmış ve bu sistemde her millet grubu kendi içinde hiyerarşik olarak ve mensup oldukları dinin hükümlerine bağlı kalarak düzenlenmiştir (Gök,2001:101).. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altında bulunan toplulukların din ya da mezhep esasına göre örgütlenip yönetilmesine “millet sistemi” denilmiştir (Eryılmaz,1996:17).

Devlet kontrolünde işleyen bir millet sistemi ancak İstanbul'un fethinden sonra kilise örgütlenmelerinin devlet tarafından yapılandırılmasıyla oluşturulmuştur (Adıyeye 1999: 255). Bu dönem-de “gayri Müslim cemaatler için imparatorluğun yönetsel olarak ikincil ve hukuki olarak birincil yapısı” şekillendirilmiş, devlet tarafından tanınan her milletin ekonomik, hukuksal, dinsel, dilsel ve kültürel gelişimleri desteklenerek özgün kimlikleri korunmuştur (Akça,2007:58). Tanzimat'a kadar din/mezhep temelinde sınıflandırılmış toplulukların dini liderleri, verilen beratlarla topluluklarını yönetmekle görevlendirilmişti. Bu toplumsal örgütlenmede Müslüman toplumu koruma gibi dinsel/toplumsal amaçlar kadar siyasal amaçlar da belirleyici olmuştur (Bozkurt, 1996). Millet sisteminin şekillenmesinde gayrimüslimlerin devlete bağılıklarının sağlanması düşüncesi, ekonomik amaçlar (vergi gelirleri) ve dış politika şartları etkili olmuştur (Akça,2007:58).

Osmanlı toplumunda Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında bir arada yaşamının şartı şöyleydi: Siyasi, idari, askeri haklar ve yükümlülükler Müslümanlara aittir. Devlet görevlerinde ve askerlik işlerinde ancak Müslümanlar çalışabilir. Gayrimüslimler reayadır; baş vergisi vermek şartıyla devletin güvenliği altında ve kendi gelenek ve hukuklarına göre yaşarlar. Bunlara İslam hukukunda “zımmi” denilir, “Emanetullah” sayılırlar ve adalet istemek hakkına sahiptirler. Siyasi, idari ve askerlik hakları yoktur. Ancak Fenerli Rumlar İmparatorluğun belli bir döneminde tercüme kalemlerinde çalıştırılmıştır (Kösoğlu/E,2013:29-30).

Osmanlı milleti nizamı belirli bir coğrafyada yaşayanlar kadar, dağınık yerleşme biçimi gösteren ve bazen aralarında dil birliği olmayan çeşitli grupların da imparatorluğun ömrü boyunca dini kimliklerinin korunması sağlanmıştır. Dolayısıyla bu sistem

milletlerin nerenden geldiklerini, kim olduklarını unutturmamıştır. Sistem yapısı gereği Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki farklılıkların korunmasını sağlamaktaydı. Farklı etnik grupların mevcudiyetlerini muhafaza etmelerini sağlaması yönü ile 19.yy.'ın ayrılıkçı milliyetçilikleri için bir etnik depo vazifesi görmüştür (Çalen,2013:88).

Osmanlı devleti bünyesinde yaşayan gayrimüslimlerin dillerini ve kimliklerini yaşamalarına izin vermiş bu yönü ile daha geniş çerçeveli bir “Osmanlı Kimliği” oluşturmayı istemiştir. Bünyesindeki milletlerin kendi dillerini konuşmalarını oluşturmak istediği bu kimlik için bir tehdit olarak görmemiştir. Ancak bu unsurların farklı dillerle varlıklarını sürdürmeleri onlarda kendilerinin farklı olduğu bilincini oluşturmuş, Osmanlı toplumu ile bütünleşmelerine engel olmuştur (Birsnel,2013:50).

Osmanlı Devleti kendi içinde de Türk kimliğinden çok Müslüman kimliğini benimsemiştir. Türkler kendilerini İslamiyet'le öylesine ayrılmaz bir biçimde yekvücut görmüşlerdir ki, Türk dilinin dipdiri hayatını sürdürmesine ve teoride olmasa da uygulamada Türk devletinin varlığına karşın, Türk milleti kavramının üstü örtülü kalmıştır (Lewis,2011:4). Bozkurt Güvenç ise, “Türk adını Osmanlılar önceleri göçebe Türkmenlerle Yürükler için, daha sonraları kaba saba Türkçe konuşan Anadolu köylüleri için kullandılar” demektedir (Güvenç,2008:22). Gönül Pultar kitabında benzer bir şekilde Kushner' in şu ifadelerine yer verir:

“Osmanlı Türkleri tarihlerinin uzunca bir süresinde sadakat ve kimlik konusunda iki noktaya odaklanmışlardı: İslam ve Osmanlı Hanedanı ile devleti. Bir Osmanlı beyefendisi 19.yy.' a kadar kendisini Müslüman ve Osmanlı olarak algılamakta, hiçbir surette Türk olarak görmemekte idi. Türk kavramı o zamana kadar Türk ile Türk olamayanları ayıran bir kavram ya da köylü, tahsil görmemiş adam veya göçebe şeklinde aşağılayıcı bir anlam içermekte idi.” (Pultar,2009:72-73).

Yine Türk adının Osmanlı döneminde çok az kullanıldığı, başlangıçta Türkmen göçerler için genelde dışlayıcı ve küçümseyici bir anlamda zamanla ise cahil ve görgüsüz Anadolu köylüsü anlamında kullanıldığı ve bir Osmanlı beyefendisi için kullanımının ciddi bir hakaret içerdiği görülmektedir (Lewis,2011:14). Dolayısı ile Osmanlı Devleti İslam olmayı Türk olmaktan çok önemsemiştir diyebiliriz .

Osmanlı' da millet sisteminin dinsel toplumsal aidiyet dışında bir anlam taşır hale gelmesi 19.yy.'ın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir. Fransız İhtilali' nin getirdiği

milliyetçilik akımının geleneksel millet sistemli Osmanlı Devletine nüfuz edişi ve gayrimüslim milletler tarafından benimsenmesi Hristiyan tebaada kimlik konusunda köklü bir dönüşüme yol açtı. Zaten millet sisteminin kendisi asimilasyon değil de farklılıkları alıkoyma amacı taşımış olduğu için bu sistem gayrimüslim milletlerde varlıklarının bağımsızlık taşıyan yanlarını süreklileştirmeyi ve milliyetçi duyguların uyanmasını kolaylaştırmakta idi (Pultar,2009:71). Devletin güçlü olduğu dönemlerde bile devşirme kökenli devlet adamları kim olduklarını, nereden geldiklerini unutmamışlar ve gerektiğinde bu bağları kullanmışlardır. Örneğin Sokullu Mehmet Paşa'nın kardeşi Ortodoks Piskoposuydu. Büyük sadrazamımız özellikle balkanların sükunetle idaresi için bu aile bağlarını canlı tutmuştur. Yine Cığalızade Yusuf Sinan Paşa'nın hikayesi de yukarıdaki görüşü kanıtlar niteliktedir. Cığalızade Yusuf Sinan Paşa Müslüman olduktan sonra Osmanlı Devleti' nin Kaptan-ı Deryalığını yapmış bir İtalyan denizcidir. Annesini özlemesi üzerine bütün Osmanlı donanmasını almış, annesini görmeye, İtalya' nın en güneyinde Reggio de Calabria' ya götürmüştür. Her ne kadar annesini görememişse de oradaki yönetimden memnun olmayan halkın Türlerden yardım istemesi üzerine onlara yardım etmiştir (Yalman,2009:40-41).

19.yy.'dan itibaren millet sisteminin temel yapısı bozulmuştur. Gayrimüslimler Osmanlı Devleti' ne müdahale etmek ve onu yönlendirmek isteyen yabancı devletlerin desteği ile önce siyasi ve idari haklara sahip olmuşlar, sonra egemenliğe dahi edilmişlerdir (Kösoğlu/E,2013:30).

Tanzimat döneminde muhtar ve ihtiyar heyetleri gibi din dışı yönetim unsurlarının devreye girmesiyle geleneksel millet sisteminin yöneticilerinin otoriteleri sarsılmış, gayrimüslim halklar üzerinde daha radikal ulusçuların etkinliği artmıştı (Adıyeke 1999: 255-257). Islahat fermanıyla cemaat işlerinin görülmesinde ruhani meclislerin yanında cismani meclislerin de yetkilendirilmesi ve cemaat teşkilatlarının katılımcılık temelinde ye-niden yapılandırılması bu süreçte önemli bir aşamadır (Eryılmaz 1990: 113-114). Fermanla kilise meclislerine ruhban olmayan üyelerin girmesi, askerlik ve hukuk alanlarındaki kazanımlarla birleşince gayrimüslim Osmanlı halkları uluslaşma ve laikleşme sürecini hızlandırmıştır (Berkes 2002: 228). Gayrimüslim Osmanlı halkları üzerinde bir baskı unsuru haline alan dinsel/ toplumsal hiyerarşilerinin halk üzerindeki baskısını kırmak için Bab-ı Ali, reform sürecinde millet yapısı içinde gelişen laik

oluşumları desteklemiştir. Böyle yaparak Batılı devletlerin müdahalelerini önlemeyi ve eşitlikçi vatandaşlık anlayışını güçlendirerek gayrimüslim tebaasının devlete bağlılığını artırmayı amaçlamıştı. Fakat beklenenin aksine milletlerin yönetimlerindeki laikleşme (anayasal gelişmeler gibi) ve özellikle laik eğitim kurumları, ulusal uyanışa katkı sağlamıştır. Reform sürecinde gayrimüslimlerin elde ettikleri siyasal ve ekonomik kazanımların önemli bir sonucu da bir azınlık burjuvasının ortaya çıkışı olmuştur (Akça,2007:60).

Osmanlıda din ilkelerinden bağımsız ilk uyrukluk yasası ise 1869 tarihli Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi' dir. Bu kanunname, Osmanlı uyruğunun kazanılma ve kaybedilme koşullarını düzenler. Bir ulus ya da halka aidiyete değinmez. Bu da siyasal eşitlik temelinde Osmanlıcılığın resmi siyasal kimlik olarak benimsenmesine yol açmıştır.

“Geleneksel millet sisteminin çözülmesi sırasında ortaya çıkan boşluğu doldurmak için geliştirilmiş acil eylem planı” (Pultar,2009:71) olarak ifade edilen Osmanlıcılık siyaseti, millet sistemine dayalı toplum yapısının, milliyetçilik karşısında parçalanmaya başlaması ve modern merkezi devletin kurumlaşmasıyla birlikte değişmeye başlayan devlet-vatandaş münasebetleri hususunda ihtiyaçları karşılayamaması sebebiyle doğmuş, yeni ve modern bir kimliğe ihtiyaç duyan Osmanlı aydınları bu kimliği yeniden tanımladıkları Osmanlı kavramı etrafında inşa etmeye çabalamışlardır (Çalen,2013:88).

Müslümanlar ve gayrimüslimlerin eşitlenmesi, kuruluşta benimsene ilkelerin göz ardı edilmesi, Osmanlı halkında hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bu yeni durumun halka kabul ettirilmesi halkın buna inandırılması gerekiyordu. İşte Osmanlıcılık siyaseti bu ihtiyacı karşılamak üzere doğdu. Osmanlı milliyeti bundan böyle vatandaşlık unsuruna dayandırılacaktı. “Hangi soydan ve dinden olursa olsun hangi dili konuşursa konuşsun Osmanlı Devleti' nin tebaası olan bütün vatandaşlar Osmanlı milletini oluştururlar” anlayışı İmparatorluğun yıkılışına kadar devletin resmi politikası olarak devam ettirildi (Kösoğlu/E,2013:31).

Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, 1864 Vatandaşlık Kanunu gibi Osmanlıcılığın ilk dönemine ait belgelerin uygulanması ile başlayan değişimlerle vatan kavramı da değişmiş, sadece insanların yaşadığı köy veya kasabayı değil bütün Osmanlıların müşterek vatanını ifade eder hale gelmişti. “Osmanlı olmak artık sadece bir hanedana veya yönetici seçkin bir gruba mahsus bir ayrıcalık olmaktan çıkarak bütün

'vatandaşların' paylaştığı müşterek bir aidiyet haline gelmiş devlet de vatandaşa hizmetin bir aracı olarak görülmeye başlamıştı (Çalen,2013:88).

Osmanlı Devleti'nde 1865'te gizli bir cemiyet olarak kurulan "Genç Osmanlılar Cemiyeti" Osmanlılık fikrini benimsemiş ve bunu geliştirmek için çalışmalarda bulunmuşlardır. Meşrutiyetin ilanında da önemli bir rol oynayan cemiyet üyeleri, faaliyetlerini daha çok çıkardıkları gazeteler aracılığı ile yürütmüşlerdir (Mardin/A,2013:18). Yeni Osmanlılar yapılan reformların laik niteliğini eleştiriyor, idarenin gerektiği gibi olmadığını belirtiyor, Namık Kemal gibi kişiler de padişahı eleştiriyordu (Karpat/B,2014:99).

Yeni Osmanlılar ve daha sonra bu görüşleri devam ettiren "Jön Türkler", bazı konularda birbirlerinden farklı düşünmelerine karşın; Osmanlılık fikrinin ana programında birleşmişlerdir. Bu program şu şekilde özetlenebilir: "Bütün Osmanlılar hukuken eşittir. Hukuk ve hürriyetleri teminat altına alınır. Toplum zulümden kurtulup, "ezel ve beşer" olan adalete mazhar edilir. Bütün Osmanlı vatandaşları, vatan sevgisi ile birleştirilir. Bu maksadın sağlanması için meşruti idare getirilecektir. Bu maksatların elde edilmesi için şiddet yoluna başvurulmaz, fitne çıkarılmaz ve ikna yoluna çalışılır" (Tabur,2014:45).

Meşruti yönetimle birlikte kabul edilen 1876 Kanuni Esasi ile vatandaşlık kurumu anayasa tarafından da tanınmıştır. "Kanuni Esasinin 8. Maddesi uyarınca 'Devleti Osmaniye tabiiyetinde bulunan efradın cümlesine her hangi din veya mezhepten olursa olsun bila-istisna Osmanlı tabir olunur.' bu aynı zamanda millet sisteminin yeniden tanımlanmasına doğru atılmış önemli bir adımdır (Pultar,2009:71).

Vatandaşlık kavramının bu şekilde ifade edilmesi ayrılıkçı milliyetçilik tehdidine karşı bir tedbir olarak kabul edilir.

Meşrutiyet ve anayasa mücadelelerine giren bu aydınlar içinde 'kadim bir hanedana-Osmanlı Hanedanına- bağlı olmak yerine' milliyet düşüncesini benimseyenler de vardır ve genellikle o dönem Fransa'da August Comte'un dine karşı olan pozitivist düşüncelerinden ve dönemin modern fikir akımlarından etkilenmişleridir (Yalman,2009:42-43).

1908'de II. Meşrutiyetin ilanı ile aydınlar sultanı alt etmişlerdi ve ordu askeri teknik alanda değil, siyasi alandaki yenileşme hamlesinde de başrolü oynamıştı

(Karpas:2010:101). Meşrutiyet döneminde her ne kadar iktidar ve aydınlar, Bulgarları, Yahudileri, Rumlar ve Arapları Osmanlı kabul etse de, onlar Osmanlılığı kabul etmedikleri gibi bunu açıkça söylemekten de geri kalmamışlardır. II. Meşrutiyet dönemi meclisinde bir müzakere sırasında meclis kürsüsünde sarfı edilen “Osmanlılık” tabirine kızan Serifce Mebusu Başo Efendi’ nin tavrı bu görüşü kanıtlar niteliktedir. Başo Efendi kürsüye fırlayarak “Bırakalım bu safsata Osmanlılığı, şu Osmanlı kelimesini. Biz Osmanlı değiliz. Bizim Osmanlılığımız Osmanlı Bankasının Osmanlılığı kadardır” demekten çekinmemiştir (Kösoğlu/E,2013:33).

Yine 1909 Anayasası da etnik unsurları ve milliyetleri tanıyıcı ifadelere yer vermektedir (Tabur,2014:47).

Osmanlı Devleti’ nde milliyetçilik hareketlerinin hızla yayılması, Devlet-i Ali’ nin parçalanma sürecine girmesi ve Osmanlılığın göreceli başarısızlığı karşısında Osmanlı Devlet’ inde üç farklı fikir akımının etkili olmaya başladığı, bu fikirlerin kimlik tartışmalarına esas teşkil ettiği görülmektedir. Bu fikirler: ‘İslamcılık, Türkçülük ve Batıcılık’ tır. Kemal Karpas’ a göre muhafazakar İslamcılar arasında az çok bir birlik olduğu halde yenilikçiler ikiye ayrılmıştır. Batıcılar ve Türkçüler (Karpas/A,2010:106).

Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük fikirlerinin karşılıklı mukayesesini ilk kez yapan ve II. Abdülhamit’ in istibdadından kaçanların Kahire’ de yayımladıkları “Türk” adlı gazetede fikirlerin hangisinin doğru yolu gösterdiğini tartışan Yusuf Akçura’ nın ünlü makalesinde belirttiği gibi “Üç Tarzı Siyaset” düşüncesi, o dönemde Osmanlı için bir yol ağzı gibi görünmüştür (Yalman,2009:43). 27 Temmuz 1896 tarihli İkdam

Gazetesinde; “Biz Osmanlıyız, dinen Müslüman’ ız, kavmiyetimize göre Türk’üz” ifadesinin kullanılması da, Osmanlı Müslüman kimlik tasarımına üçüncü bir öğenin eklenmiş olduğunu gösteriyordu” (Pultar,2009:73).

Osmanlı Devleti’ nin zayıflama sebeplerini, İslami esaslardan ayrılma ve İmparatorluğun ruhuna aykırı Batılı fikir ve kurumların devlet içinde yayılması olarak gören İslamcılık düşüncesi, hem batıcılığa hem de Müslüman kimliğini üst kimlik olarak benimsemiş ve Müslümanlığın evrenselliğine inanmış insanlar olarak dar anlamda ulusal toplumu amaç edinen Türkçülüğe de karşı idi (Karpas/A,2010:107).

Çalen (2013)' e göre Türkçülüğün, Osmanlıcılık ve İslamcılıktan önemli bir farkı vardır. Osmanlıcılık ve İslamcılık, üç kimlik kategorisinden kendilerine esas ittihaz ettikleri kimlik dışında kalan diğer iki kimliği görmezden gelme veya esas kimlik içinde eritme eğilimi taşırken Türkçülük, Türklüğü merkez almakla birlikte diğer iki kimliği de yeniden tanımlayarak yeni bir model inşa etmeye çalışmaktadır. Bu itibarla Türkçülerin Osmanlı İmparatorluğu' nun bir Türk devleti olduğu gerçeğine vurgu yaparak devlet-ümme-millet formülü ile üç kimliği sistemli bir şekilde birleştirdiği savunulabilir.

Meşrutiyet döneminde, Arap İslam dünyasında Arap milliyetçiliği davasının ve Osmanlı Hilafetine karşı Batılı devletlerle anlaşılan pek çok grup ve cemiyetin ortaya çıkması, 1910 Arnavut isyanında, Arnavut Müslümanların milliyetçi Arnavutları desteklemeleri, ardından Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında Türk olmayan Müslüman unsurların Osmanlı Devleti' nin karşısında yerlerini almaları Pan-İslamist düşüncenin gerçekleşme zeminini ortadan kaldırmıştır. Tüm bu gelişmeler Türkçülük düşüncesinin yayılmasına ortam hazırlamıştır (Tabur,2014:48).

Çalen, Osmanlı Devleti içinde milliyetçilik fikrinin en geç Türklerde ortaya çıktığını söyleyerek bu gecikmede, Türklerin her üçünde birden dahil olduğu Osmanlılık, İslamlık ve Türklük kategorileri arasında belirsizliğin etkili olduğunu belirtir (Çalen,2013:91). Osmanlıcılık ve Pan-İslamist görüşlerin çöküşü çok etnisiteli Osmanlı Devleti' nde etnik temelli düşüncelerin ve hareketlerin olanca ağırlığı ile ortaya çıkmasına neden olmuş ve buna tepki olarak da ulus fikri ile birlikte yeni kimlikler oluşmuştur (Pultar,2009:67). Landau, Osmanlıcılığın göreceli başarısızlığına verilen tepkilerden bir tanesinin 19.yy. sonu veya 20.yy. başlarında Pan-Türkizm olarak ortaya çıkan Pan-milliyetçilik olduğunu belirterek Osmanlıcılık ve PanTürkizimi karşılaştırır ve şöyle der: "İkisi de imparatorluğu güçlendirmeyi hatta kurtarmayı amaçlıyordu. İkisi arasındaki farklar amaçlarına ulaşmak için seçtikleri yol ve yöntemde yatıyordu. Osmanlıcılık Türklerin kadim kutsal değerlerinin altını çizmeye ve bunları Batının uygarlık alanında kaydettiği ilerlemeler arasından seçme uyarlamalarla harmanlamaya odaklanmıştı. Pan-Türkizm de Türki halkları birleştirmeye celp olarak Türklüğün altını çiziyor, bunu hem imparatorluğu güçlendirmeye hem de soydaş Türki halkları yaşadıkları yörelerde asimile olmaktan kurtmaya bir çağrı olarak kullanıyordu (Tabur, 2014: 49).

Balkan Savaşları, Türklerin ulus olma sürecinde bir dönem noktası olmuştur.

Yenilgi, Jön Türkleri resmi ideolojiyi yeniden gözden geçirmeye yöneltmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Balkan Savaşları' ndaki askeri yıkımı ulusal bilincin gelişmemiş olmasına bağlamıştı (Pultar,2009:73-74). Bundan sonra var olan siyasetleri milliyetçi bir kimliğe bürünmüştür. Cemiyet, Osmanlı Devletinin kurtuluşuna sadece modernleşmenin ve Türk Milliyetçiliğinin sağlayabileceğine inanmışlardır. Türk sözcüğü bundan sonra Fransız, İngiliz gibi bir ulusa ait anlamda kullanılmaya başlanmıştır (Pultar,2009:69). Balkan Savaşlarından sonra İttihat ve Terakki Cemiyeti milliyetçilerin daha da şevklenerek Müslüman azınlıkları Türkleştirmek ve sınırlar dışındaki bütün Türkleri “Turancılık” idealine göre tek bir ülke halinde birleştirmek ideali ortaya çıkmış ve bu sonuçsuz kalmaya mahkum bir hareket olmuştur (Karpat/A,2010:111).

İktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki Cemiyeti, Ziya Gökalp' in milli kimlik ve milli bilincin oluşturulması ile ilgili fikirlerini etkilemiş ve O'nun formüle ettiği Türk Milliyetçiliğini resim devlet politikası olarak benimsemeye başlamışlardır (Şimşek,2006:290). “Ziya Gökalp' in görüşlerine göre ulus yalnız ırk, coğrafi şartlar, siyasi birlik veya irade gücü üzerine kurulamazdı; kültürel (hars), yani ortak dil, din, ahlak ve sanata dayanırdı. Güdülecek amaç, bütün Türklerin kültür birliğine dayanarak kuracakları büyük ülke “Turan'dı” (Karpat/A,2010:112). Gökalp bu konudaki düşüncelerini “Vatan ne Türkiye'dir Türklere, ne Türkistan/ Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan” diyerek özetlemiştir (Yalman,2009:44).

“Türkçüler çöken bir imparatorluk karşısında milli bir devletin kuruluşunu düşünmeyerek yeni bir imparatorluk tezini işlemişler, bunu için de milliyetçilik akımını “uzak Türkçülüğe” ve Turancılığa dönüştürmüşlerdir (Kılıç,2007:117). Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu gibi aydınları gözünde Türklük kavramı, Türkiye dışına çıkmış etnik sınırlarına çekilerek Pan-Türkist bir idealin öznesi haline gelmiştir (Sadoğlu,2013:42).. Ancak Turancılık fikrinin gerçekleşemeyeceği I. Dünya Savaşından sonra anlaşılacaktır.

Osmanlı Devleti' nde hızlı bir şekilde yayılan Türkçülük düşüncesi beraberinde kurulan çok sayıda dernek ve vakıflarla bu alandaki yayınlarla gelişti. Türk Bilgi Derneği, Türk Ocağı, Türk Yurdu, Türk Gücü gibi dernek ve vakıfların hızlı bir şekilde yaygınlaşması, milli bilinci oluşturma ve milli ve bilimsel bir tarih yazımının yaygınlaşmasını amaçlamakta idi. “Örneğin kuruşu tüzüğüne göre Türk Gücü' nün amacı, Türk ırkını yok olmaktan kurtarmaktı” (Pultar,2009:72). Yine bu dernek ve dergilerin

amacı “Türklerin geçmişteki ve bugünkü başarıların ve faaliyetlerini araştırmak, milli kültürü geliştirmek, Türklerin fikri sosyal ve ekonomik düzeyini yükseltmek, Türk dilinin gelişmesine hizmet etmek idi” (Feyzioğlu, 1992:15).

Bu dönemde Türk kimliğinin tesis edilmesinde eğitimden de yararlanılmıştır. Mili devlete geçiş bir dönüm noktası sayılabilecek olan Meşrutiyet döneminde eğitimin milli öğelerle beslendiği, eğitimin millileştiği, özellikle kimlik oluşumunda çok önemli katkısı olduğu bilinen tarih derslerinin ve tarih eğitiminin bu konuda önemli bir araç olarak görüldüğü söylenebilir (Şimşek, 2006: 95-96).

Bu dönemde Osmanlı aydınlarının Osmanlıcılık, Türkçülük, Turancılık ve İslamcılık arasında bocalayıp durdukları, nihayet Türkçülük düşüncesinde karar kılarak bu düşüncenin yayılıp yerleşmesine alıştıkları söylenebilir (Yazgan,2007:11). Bu dönemin Osmanlı kimliği Turancı bir zihniyetle yayılma gösterse de özellikle I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki gelişmelerle, Mondros Mütarekesi ile adeta Anadolu milliyetçiliğine dönüşmüş, Anadolu'daki Kuva-i Milliye ruhuna intikal etmiştir. Adeta bu son dönem, Atatürk milliyetçiliğinin hazırlayıcı bir dönemi olmuştur. Zira Türkçülük ancak Atatürk döneminde merkezinde “Anavatan Anadolu” ve “Türk Ulusuna Sadakat” olan bir siyasal doktrin olmuştur (Pultar,2009:76).

2.3.1.4. Cumhuriyet Dönemi Milli Kimlik İnşası

Türkiye’de 19.yy. da başlamış olan modernleşme süreci kapsamında milli-devlet oluşumuna yönelik esaslı adımların cumhuriyet döneminde atıldığı söylenebilir. Bu dönemi, 19.yy.’dan beri sürdürülen modernleşme çabalarının radikal halkası olarak görmek de mümkündür. Bu doğrultuda cumhuriyet döneminde toplumsal anlamda esas olarak millet bilinci oluşturma yönünde oldukça yoğun eğitim ve kültür çalışmalarından bahsedilebilir. Toplumsal ve siyasi anlamda millet esaslı bir bütünlüğün sağlanmak istenmesi eğitim alanına ayrı bir önem vermeyi gerektirmiş ve toplumsal yapıda bu yönde önemli değişiklikler yaşanmıştır. 18. ve 19.yy.’da tüm dünyayı etkileyen “modernleşme” süreci Osmanlı İmparatorluğu’nu da etkisi altına almış, ancak modernleşme çabaları daha çok batılılaşma çabalarının imparatorluğun çöküşünü durduramadığı, tam tersine çöküşü hızlandırdığı söylenebilir. Sonuç ekonomik ve siyasi açıdan batıya daha çok bağımlı hale

gelme ve daha çok dış lobileri güçlendirip aydınların körü körüne batıya bağlanmaları şeklindedir (Türkmenoğlu, 2007: 164).

Yaşananların 1920' lerde yeni Türk devletinin milli-devlet formunda kendini göstermesine uygun bir zemin hazırladığı da bir gerçektir. Bu süreçte batıdaki siyasal anlamda yenilikçi düşüncelerin birikimi oluşmuş, oldukça bilenmiş bir devrimci kadro yetişmiş (Kongar/A,2005:109), elde kalan son toprak parçası nüfusun ekserisinin aynı dili konuştuğu aynı dine inandığı bir coğrafya olmuş, Osmanlıcılık ve İslamcılık akımlarının başarısızlığı sonucunda güçlü bir milliyetçilik akımı gelişmiştir. Bu arada uluslararası alanda siyasi yapılanma biçimi olarak milli devlet modelinin revaçta olduğu bir dönem yaşanmaktadır. Ülkesel ve toplumsal bütünlük tipik bir milli-devlet özelliğidir (Şahin,2004:117-137). Yeni Türkiye devleti de enerjisinin çoğunu ülkenin ve halkın bütünlüğünü sağlamlaştırma yolunda sarf etmeye yönelmiştir. Dolayısıyla tüm milli devlet oluşturma süreçlerinde olduğu gibi bütünleşmeyi sağlam temellere oturtmak adına milli kimlik politikalarına önem verilmesi Türkiye' de de kendini göstermiştir.

Milli kimlik, milletlerin şahsiyeti ve hayat tarzıdır. Bu kimlik dil, kültür, din, toprak, soy gibi eşitli unsurlara mensubiyet duygusu ile müştereken bağlanma sonucu meydana gelir. Her milletin dile ve tarihe dayalı bir çekirdek kimliği vardır. Bu çekirdek kimlik dallanıp budaklanıp milli meyve haline gelir. Vatan, bayrak, sancak, milli marş, devlet gibi unsurlar milli kimliğin varlığını sembolize eder (Kodaman,2004:29). İşte bu çerçevede 1923' den sonra Türkiye Cumhuriyeti eğitim ve kültür politikaları ile millet esaslı bir milli kimlik oluşumuna yönelik bir seferberlik havası yaşamıştır.

Bu politikalarda ülke ve toplumun bütünlüğüne dikkat çekmek önemli bir amaçtır. Türkler, artık üç kıtaya yayılmış bir imparatorluğa sahip değildir ve elde kalan toprakla, "Türklerin ebedi vatanı" olarak önemli bir dokunulmazlık kazandırılmaya çalışılmaktadır. Yine, ülkedeki tüm insanların sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış homojen bir kitle, tek bir millet olması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede bütün yeni kurulan millidevletler gibi topluluk unsurunu millete dönüştürmek için milli kimlik politikaları ön plandadır. 1920' lerde ve 1930' larda, özellikle Osmanlı ya da imparatorluk toplumu boyutlarından sıyrılmış bir kimlik yaratmak için Türklerin Asyalı köklerini övmek, muhtemel Yunan ve Ermeni iddialarına karşı Anadolu Türk atalar bulmaya çalışmak önemli politikalardır (Copeaut, 2016: 60).

Cumhuriyet döneminde milli kimliğin oluşumunda bilinçli ve sistemli bir süreç söz konusudur. Yeni kurulan devletin yeni kimliği, Osmanlı Devleti' nin ümmetçi anlayışından farklı olarak, Türk kimliğini ön plana çıkaran ve daha çok modernite ile anlam kazanan bir boyutta gerçekleşti. Bu amaçla yapılan reformlar, Türlerin Müslüman bir topluluğun bir parçasından ibaret sayılıp hiçbir şekilde etnik bir kategori olarak görülmediği, geçmişindeki kimliğinden farklı olarak, devlette hakim topluluk olan Türk üstünlüğünü pekiştirmiş, özellikle saltanatın kaldırılmasından sonra etnik Türk grubunun merkezdik yerini aldığı yeni bir kimliğin ortaya çıkması sağlanmıştır (Alakel,2011:17).

Lewis' e göre Atatürk, kurduğu Türkiye Cumhuriyeti' nde yeni vatan anlayışını yerleştirmek, Türk devletine e halkına laik, milli, modern ve daha az İslami bir karakter kazandırmak amacına yönelik projeler hazırlamış ve uygulamıştır (Lewis,2011:371). Bu dönemde Türk milli kimliğinin oluşturulması için bilinçli bir süreç izlenilmiş, bu amaçla özellikle eğitim politikalarına önem verilmiştir. Zira eğitim İmparatorluktan devralınan toplum yapısında köklü değişikliklerin yapılması ve milli-devlet anlayışının yerleştirilmesinde o dönem için oldukça işlevsel bir yapıya sahipti (Yazgan,2007:7).

Milli mücadele döneminde “Türk kimliğinin kültürel içeriğinin tam olarak anlamı, her kesim tarafından kabul edilebilir standartlarda olmaması gibi sebeplerden dolayı, kendisin hangi grupta görürse görsün, Anadolu' da yaşayan herkesi bu topraklar için mücadele etmesi gerektiği bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır” (Birsal,2013:109). Böylece Misak-ı Milli ile belirlenen vatan sınırları birleştirici bir unsur olarak kullanılarak milli birlik ruhu ile mücadele edilmesi esas alınmış, bu yapılırken de etnik, dini gibi her türlü ayrılıklar bir kenara koyulmuştur. Milli Mücadele' nin kazanılmasından sonra millileşme süreci hız kazanmıştır.

1923-1938 arası dönemdeki resmi Türk milliyetçiliği, iradi bir milli kimlik kurmak niyeti taşımaktadır. Yeni kurulan devletin kendisine Batılı devletler arasında bir yer istemesinden ötürü, dönemin resmi söyleminde etnik ötekilerin belirginleşmemesi ve diğer kimliklerin içinde eritileceği bütünlüklü ve ideal bir “Türk” kimliğinin henüz olmaması buna sebeptir. Böylece öteki olarak ortaya çıkan Osmanlı geçmişine ve Osmanlı kimliğine karşı yeni Türk kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır (Deren,2010:554).

Mustafa Kemal, Türk milletinin oluşumunda etkili olan tabii ve tarihi olguları şu şekilde sıralar: a) Siyasal varlıkta birlik, b) Dil birliği, c) Yurt birliği, d) Tarihi yakınlık, e) Ahlaki yakınlık. Bunlara göre, Atatürk'ün millet olmada ilk aradığı şartlar siyasal varlıkta birlik, yani üniter devlet olma ve dil birliğidir. Ancak Türk milletini oluşturan unsurlar arasında ırk ve köken birliğini saymasına rağmen Atatürk'ün Türk milleti için hiçbir zaman ırki ölçütler kullanmadığını görmekteyiz (Kılınç,2007:119). Atatürk'ün “Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir irkin evlatları, hep aynı cevherin damarlarıdır” (1923), “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türk halkına, Türk milleti denir” (1930) sözleri “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözünün de anlamını ifade eder (Kuşat, 2003, s. 53). Bilgin’ e göre bu sözler ileri bir adım olarak nitelendirilebilen, Türküm demeyi Türk olmayı üstün tutan bir sözdür ve milliyete geçişi ilke olarak iradeye bağlamaktadır (Bilgin/B,1999:69). Dolayısıyla ırksal bir bağlılıktan çok öte bir anlam ifade etmektedir.

Yeni kimliğin oluşumu sürecinde dini temayül söz konusu değildir. Atatürk'ün millet tanımında din olgusu olmadığı gibi bu laik milliyetçilikle de bağdaşmamaktadır. Asıl amaç kozmopolit bir imparatorluktan modern bir milli devlet yaratmak olduğu için, İslam bu oluşum karşısında tehdit haline gelmiştir (Alakel,2001:15). “Din, ulusal kimliğe sıkıca bağlı yapılanmış olmasına rağmen, Osmanlı-Türk kültürünün geri kalmışlığının ve çürümüşlüğüünün ardındaki esas etken olarak tanımlanarak genç Cumhuriyetin modernist imgeleminde Osmanlı geçmişi öteki olarak yerleşmiş, savaşılabacak düşmansa İslam’ dan türeyen kültürel muhafazakarlık olarak belirlenmiştir (Deren,2010:558).

Yeni kimliğin inşası esasında Cumhuriyet elitleri; zihniyet, davranış ve felsefi bir değişimi öngören yani Osmanlı’ ya ait olan eki dini, siyasi, sosyal, millet kurumlarının lağvedilmesiyle oluşabilecek olan modern Batı tarzı ulus devlet kimliğini benimsemiştir. Fakat Osmanlı zihniyetinden hızla uzaklaşmayı amaçlayan bu süreçteki uygulamalar geleneksel Anadolu toplumunda ciddi bir reaksiyona sebep olmuştur (Alakel,2011:17).

Kösoğlu (2013)’ da benzer şekilde, “Cumhuriyet Dönemi’ nde yeni bir kimlik aranmadığını, Türk milletinin tarihi kimliği geliştirilmeye ve bazı çağdaş unsurların öne çıkarılmaya çalışıldığını, ancak bu konudaki yanlış yöneliş ve zorlamaların milli şuur ve hassasiyetlerde önemli tahribatlara yol açtığını söylemekte ve Türk toplumunu kısa sürede batılı bir kimliğe büründürme çabaları ve zorlamalarının da bu sürece eklenmesinin, milli

kimlik duygusunun arzu edilen seviyeye ulaşmasını engellediğini savunmaktadır” demiştir (Kösoğlu/E,2013:24).

Kimlik ve vatan tanımlamasında Lozan Anlaşması önemli görülmektedir. Lozan Anlaşması ile Türk kimliği sınırları tescil edilmiş, gurur duyularak herkes tarafından benimsenebilecek bir Türk kimliğinin yaratılmasına öncelik verilmiş, bu milli devlet olabilmenin ilk şartı olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte kültürel bütünleşme önemli görülmüş toplumun bütün farklılıklarını kapsayıcı bir yaklaşıma gidilmiştir. Atatürk tarafından şekillendirilmiş olan bu yaklaşım bütün toplumsal farklılıkları oluşturulmak istenen Türk Kimliği içinde toplamaya dayanmaktadır (Birsnel,2013:111).

Atatürk, Tanzimat’ tan beri Batılılaşma çabaları içerisinde kendi kimliğini ve kültürel değerlerini unutma tehlikesi ile yüz yüze gelmiş olan bir milletin gerçek bağımsızlığını kazanabilmesinin en önemli koşulunun, bir milleti ayakta tutan kimlik unsurlarının oluşturulması gereği olduğunu düşünmüştür. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında, gerçek bağımsızlığa kavuşmak ve gelişimini sağlamak için gerekli olan kimlik duygusunun kazandırılması ve bu kimliği oluşturan maddi ve manevi değerlerin oluşturulması için Türk halkına kendi kimliğini hatırlatma ve benimsetme çabaları içerisinde olmuştur (Kuşat,2003:57).

Cumhuriyet döneminde oluşturulmak istenen bu yeni kimlik için bir dizi sistemli reform hareketleri başlamıştır. Yeni kimliğin temel unsurları, sekülerizm ve merkezi bir milli devlet idi. Avrupa’ nın aydınlanma değerlerini, geleneksel ve dini değerlere büyük önem verilen bir topluma uyarlamak çok zor olduğundan, hali hazırda devam eden bir milletlilik ve çok kültürlülük özelliğinin korunması sorun oluşturmaya başlamıştı. Bu yüzden yönetici seçkinler, kitleleri yasal düzenlemeler yoluyla resmi ideolojiye boyun eğmeye zorlamışlar, toplum yapısı olarak –milliyetçilik, sekülerizm, modernizm-kaynaklı homojen bir toplumda karar kılmışlardır. Bu da Cumhuriyet’ in etnik doğasının pekişmesini getirdi (Alakel,2011:21).

Yeni bir Türk kimliği ve yepyeni bir toplum oluşturmada eğitimin rolünü iyi bilen bir lider olarak Atatürk, reformlarına milli eğitim ile başlamıştır. Henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken topladığı Maarif Kongresi’ nde milli bir eğitimin gerekliliğini vurgulayarak milli varlığın korunmasını, kendisine en temel değer edinen yeni bir insan tipi yetiştirilmesi gereği üzerinde durmuştur (Yazgan,2007:11).

Cumhuriyet kurulmadan önce eğitimin önemini irdelemeye yönelik beyanları ve bu yönlü uygulamaları, Cumhuriyet döneminde de hızla devam etmiş, Kongreler ve Heyet-i İlmiye toplantıları ile bu konu daima canlı tutulmuştur (Baran,2010:25). Milli eğitimin en büyük engellerinden biri olan iki başlılığı kaldırmak ve millet oluşturmak amacı ile eğitim alanında atılan ilk adım olarak 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile merkezileşme hızlanmış, eğitimde medrese-mektep ikiliği kaldırılmış, eğitimin laikleşmesi yönünde adımlar atılmış ve eğitim devlet denetimine sokulmuştur (Yazgan,2007:8).. Bu adımın zemini “Talim Terbiye Kurulu” nun tesisiyle atılmıştır.

1924’ te bir heyete milli bir eğitim politikasının oluşturulması ve eğitimin yaygınlaştırılması görevi verilmiş bu doğrultuda ilk olarak Talim Terbiye Kurulu oluşturulmuştur (Akyüz,2004:299). Standart bir eğitimin hedeflendiği Tevhid-i Tedrisat kanunu ile temelde, ülkenin bütün okulları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanarak, yeni kuşakların ortak bir milli kültür içerisinde yetişmelerini ve bu yolla milli birlik ve bütünlüğü temin etmeyi amaçlamaktadır. Bu yasa çıkarıldıktan sonra Maarif Vekaleti okulları ile aynı amacı paylaşması imkansız olan medreselerin tamamı 1925’ te kapatılmıştır (Kongar/A,2005:533).

1 Kasım 1928’ de yapılan Harf İnkılabı’ da yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim konusunda attığı bir başka radikal adım olmuş, millet bilinci ve milli kimlik oluşturma amacının bir parçası olmuştur. Türkçenin eğitim dili olarak kabul edilmesi halkın kısa sürede ve daha kolay okuma yazma öğrenmesi açısından önemlidir (Türkmenoğlu,2007:166).

Yine 1928 yılında halkevlerinin açılması, Öğretmen okullarının açılması, Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun kurulması gibi birbirini tamamlayan bir dizi eğitim reformunun yapılması, yeni kimliğin inşası amacına hizmet etmiştir. “Milli Eğitimin kimliğini laik ve ulusal olarak tanımlayan” ve cahilliğe karşı savaş açan Atatürk, özellikle Millet Mektepleri’ nin inşası ile başlattığı okuma yazma seferberliğini, Halkevlerinin eğitim, sağlık, spor, sanat, kültür gibi alanlarda yaptıkları çalışmaları ile devam ettirerek halkta yeni kimliğin tam olarak anlamını bulmasını üstlenmiştir (Baran,2010:32). Kuşkusuz Halkevleri, yeni kimliğin inşasında önemli bir misyona üstlenmiştir. Halkevlerinin en önemli işlevi, telkin ve terbiye yoluyla devrimlerin halka benimsetilmesi, Türk kimliğinin vurgulanması, ümmetçi zihniyetin milliyetçi zihniyete

dönüşümünün sağlanması, Osmanlı geleneğinin ve dinin katı kurallarına karşı modern laik bir yaşam modelinin yerleştirilmesidir (Yeşilkaya,2011:113-118).

Türk Tarih Tetkik Cemiyetinin (Türk Tarih Kurumu) 1931' de kurulması da millet inşa politikaları açısından önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu kurum Türk tarihinin yazılması ve ders kitaplarına sokulması çalışmalarının merkezi olmuş, bu maksatla kongreler toplanmış ve "Türk Tarih Tezi" ni ayrıntılı bir araştırma sonucunda ortaya çıkarmıştır. I. Türk Tarih Kongresi 1932 yılında toplanmıştır. Kongrenin amacı, tarih tezinin daha resmi bir biçimde geniş anlamda tanıtmak ve çağdaş ders kitaplarını geliştirmektir. Türk Tarih Tezi çalışması yeni yurttaşları ve yetişkinleri, seçkinleri ve halkı birlikte aynı anlayışla aynı kalıba sokma seferberliğiydi; hem yetişkinlere, hem çocuklara ve gençlere, hem uzmanlara hem de sıradan kişilere hitap edebilmesi gerekiyordu. Tarih tezini bilimsel bir temel üzerine oturtturarak tüm dünyaya Türk Milliyetçiliğinin de niteliğini ilan etmeli, aynı zamanda yurttaşlık eğitiminin özü oluşturulmalıydı (Copeaux,1998:85-87).

Atatürk yeni kimliğin inşasında tarih biliminden den yararlanmıştır. Bu dönemde "bir tarafta ulus devlet olabilmek için gerekli ulusal bilincin sağlanması diğer taraftan emperyalistlerin tarihi kullanarak Türkiye üzerinden oluşturdukları emperyalist politikaları bertaraf etme zorunluluğu" (Avcı,2005:15) tarih çalışmalarının önem verilmesine ve Türk Tarih Tezinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu tez çerçevesinde yapılan çalışmalarda amaç ırkçı söylemler değil, kurulmaya çalışılan modern devletin modern vatandaşları olabileceğini kanıtlamaktır (Deren, 2010, s. 155). 1932' de toplanan Türk Tarih Kongresi' nde açıklanan Türk Tarih Tezi' nin esasları şöyle ifade edilebilir (Tabur,2014:55).

- Türk Milletinin Tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnız Osmanlı Tarihi' n den ibaret değildir. Türk' ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan millet Türk milletidir.

- Türk ırkı çok kere öne sürüldüğü gibi sarı değildir. Türkler beyaz insanlardır ve brakisefaldir. Bugünkü yurdumuzun sahipleri en eski kültür kurucuları ile aynı vasıfları taşıyan çocuklardır.
- Türkler yayıldıkları yerlere medeniyetleri de götürmüşlerdir. Irak, Anadolu, Mısır, Ege medeniyetlerinin ilk kurucuları Orta Asyalılardır. Biz bu günkü Türkler Orta Asya' nın çocuklarıyız.”

Sadece Atatürk' ün etrafındaki tarihçilerin çalışmalarından değil Batı' da yayınlanan çalışmalardan da faydalanılarak hazırlanan (Avcı,2005:15) bu tez çerçevesinde geliştirilen tarih çalışmaları, Türk Tarih Kurumu' nun yaptığı ilmi ve antropolojik çalışmalara da kaynaklık etmiş, böylece Türk kimliğinin kökenleri araştırılarak ümmetçi tarih anlayışı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar bu tezde savunulanlar toplumsal bellekte istenilen yankıları ve milli birlik adına yeterli etkiyi oluşturmasa da (Deren,2010:557) “milli benliğinden uzak yaşayan, millet kavramı yerine ümmet kavramını koymuş bir toplumdaki, bir millet oluşturmak Türk Tarih Tezi' nin oluşturduğu ortamdaki çalışmalarla gerçekleşmiştir” (Avcı,2005:30).

Türk Tarih Kurumunun araştırmalarında, tezlerin ispatı için arkeoloji ve antropoloji gibi müspet ilim buluşları ve bunlarla beraber Türk dili (lengüistik) çalışmaları da ön plandadır. Bu çalışmalar çerçevesinde, “Güneş Dil Teorisi” eğitim ve kültür politikalarının Türk Tarih Teziyle birlikte başlıca argümanı haline gelmiştir (Ersanlı,2003:205-208). Güneş Dil Teorisi'nin başlıca önermelerinden biri Türk dilini ve ırkını Avrupa dilleri ve uygarlıklarının kaynağı olarak ele alınmasıdır. Bu önerme ile hem Türk ırkının devamlılığı hem de Anadolu' nun ebedi bir Türk yurdu olduğu kanıtlanmak ve elde kalan son vatan her açıdan meşrulaştırılmak istenmektedir.

Bununla birlikte yeni kimliğin oluşumu süreci şüphesi kolay gerçekleşmemiştir. Toplumun asırlardan beri sahip olduğu değerlerinin modern, laik ve milli nitelikte yenileri ile değişimi, toplumun eğitilerek bu değişime hazırlanması ile sağlanmaya çalışılsa da halkın belli kesimlerinde var olan hoşnutsuzluk çeşitli isyanları da beraberinde getirmiştir. Yeni Türk kimliğinin oluşması adına yapılan reformlara karşı ülkenin çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan isyan hareketleri (Alakel,2011) e göre “yeni kimliğin seküler doğasını

tehlikeye atan eylemler olarak algılandığı için, devletin merkezileşmiş doğasına katkıda bulunmuş” ve Türk milliyetçiliğinin etnik doğasını güçlendirmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından, kız çocuklarının eğitim imkanlarının artırılması ve özendirilmesi çabaları da millet-inşa politikalarının bir parçası olarak değerlendirilebilir. Ayrıca “halkçılık” ilkesine dayalı uygulamalar ile 15-45 yaş arası okula gitmeyen nüfusun eğitime çalışıldığı görülmektedir. “Millet Mektepleri” adı altında başlatılan kampanyalar ile devletin kuruluş evresinde eğitim Türkiye’ de gündemin başlıca unsuru olmuştur (Türkmenoğlu,2007:167).

Türk milli kimliğinin oluşturulması sürecine ilişkin Türkleştirme politikalarında devletin beka kaygısından dolayı milli bütünlüğün korku ögesi üzerine inşa edilmesi, azınlıkların haklarının görmezden gelinmesi, farklı gruplara zaman tanımayarak zorlama yolunun tercih edilmesi gibi eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştirilerin dönemin siyasi atmosferine göre değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapan Birsal’ e göre yürütülen milli devlet –milli kimlik çalışma modeli, ayrıştırmadan ziyade çok kültürlülüğe hizmet eden farklılıkları milli devlet yapısı içinde koruyan bir modeldir (Birsal,2013:117).

Cumhuriyetle birlikte, modernleşme projesinin kültürel zemini, İslam öncesi Türk milliyetçiliğine dayandırılmıştır. Bu nedenle eğitim kurumlarının öncelikli amacı, çeşitli etnik kökenden halkların var olduğu topraklarda, homojen bir milli kimliğe dayalı yurttaş topluluğunu oluşturmak olmuştur. Ve zaman Türk kimliği, yeni Cumhuriyet’ in kurucu kimliği olarak ağırlık kazanırken, farklı etnik ve dinsel kimlikler ve genel olarak farklılıklar bastırılmıştır. Örneğin, Atatürk, 1923 yılında Adana Türk Ocağında yaptığı konuşmada, Kürtlük, Çerkezlik, Lazlık, Boşnaklık fikirlerinin “birkaç düşman aleti, gerici beyinsiz kimselerin” bazı yurttaşlarımıza yaptığı propagandaların ürünü, yanlış adlandırmalar olduğunu söylemiştir (Üstel,2016:23-24).

Atatürk’ ün, 1921 tarihinde ilk Maarif Kongresi’ nde söylediği gibi, müfredatların hazırlanmasında dikkat edilecek en önemli kriter; eğitimin milli olması ve “eski devrin hurafelerinden, toplumsal yapımızla hiç de ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğudan ve Batıdan gelebilen tüm etkenlerden tamamen uzak milli özelliklerimizle ve tarihimizle bağdaşabilen bir kültür’ e dayanması gerekliliğidir. Ancak milli eğitimden beklenen, sadece Türk kimliğinin yaratılması değildir. Eğitim, Atatürk’ ün ifadesiyle,

“eski devrin hurafelerinden arındırılmak suretiyle, seküler bir bilincin yaratılmasında önemli bir role sahip olacaktır” (Topses,1999:9).

Her milli-devlet kuruluşundan itibaren, coğrafi sınırları içerisinde bulunan halkı; belirli idealler, değerler, inançlar, tutumlar etrafında bütünleştirme; eğitim ve dil birliğini sağlama; çeşitli sosyal kesimler veya gruplar arasında çatışmaya yol açan farklılıkları giderme çabası göstermiştir. Çok uluslu bir imparatorluk bünyesinden, modern bir milli-devlet ortaya çıkartılması sürecini ortaya koyan yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda da ayın doğrultuda hareket edilmiş ve çerçevesini Atatürkçü ideolojinin çizdiği, toplumu yeniden tanımlayan modernist anlamda yeni bir milli kimlik inşa etme çabasına girilmiştir (Özgül,2003:40).

Milli mücadele dönemi siyasal söylemde, Türklük, Türk milleti, Türk milliyetçiliği gibi deyimlerin kullanılmadığı milli topluluğun Osmanlı ve Müslümanlık gibi geleneksel kriterlerle tanımlandığı bir dönemdi. Bu dönemde toplumu bir arada tutan bağlar ise; “sadakat ve felakete tam ortaklık” , “aynı mukadderatı paylaşma” ve “karşılıksız saygı” olarak tanımlanmıştır (Özbudun,1997:63).

“Türkiye Devleti” ibaresi, etnik kökeni, dili ve kültürü ne olursa olsun, belli bir siyasal coğrafya (Misak-ı Milli sınırları) içinde yaşayan insanların siyasal birleşmesinin en üst noktası olmasını ve yeni devletin kucaklayıcılığını ifade etmiş ve bu dönemde milliyetçi bir söylemden özellikle kaçınılmıştır (Parla,1992:190).. Milli mücadele sonrası dönemde rejim konsalide oldukça, milli mücadele döneminin çok kimliğin ve çeşitlilik içinde birliğini vurgulayan çoğulcu söylem giderek yerini Türk milliyetçiliği vurgusuna bırakmıştır (Parla,1992:60).

Milli kimliğe ilişkin bu tartışmaya ya da “kimlik mühendisliğinin” yapılmadığı “kurtuluş dönemi” nin ardından, milli devlet inşasına dönük siyasi tasfiyelerle beraber, homojen bir millet inşa etme sürecinin gereği olarak, sabit bir milli kimlik ortaya çıkarılmaya başlanmıştır (Bora,1996:186). Kemalizm bir modernite projesi olarak “bir mili devlet olarak modern toplum” kavramının ne maddi nede kurumsal temelini içermeyen bir toplumsal formasyonu modern bir millete dönüştürmeyi amaçlayan bir toplumsal mühendislik projesidir. “Modern Türkiye kurmak” olarak adlandırılan bu projenin batı düşüncesinin esasında yatan Rasyonalizm’ i kabul eden bir çağdaşlaşma

istemi olarak düşünebiliriz (Mardin/B,1994:206).. Kemalizm' de klasik anlamda din ve devletin birliği, yerini millet devletin birliğine bırakmıştır (Köker,1996:154).

Yukarıdan aşağıya doğru empoze ettirmeye çalışılan pratikler toplumun çağdaşlaşma istemine endeksli eğitilmesi ve bu temelde bir “milli kimlik” yaratılması amacını gütmekte idi. Cumhuriyetçilik, devletçilik, halkçılık, laiklik, milliyetçilik, inkılapçılık olarak adlandırılan bu pratikler siyasi modernite projesinin tamamlayıcı öğeleri anlamına gelmekteydi. Bunların sağlıklı olarak verilebilmesi ancak değerler yardımıyla olabilirdi. Bu değerler rastgele değil toplumun bağrından çıkan birlikteliklerdir(Turan,2009:34).

2.3.2. Milli kimlik unsurları

Milli Kimlik kavramını oluşturan çeşitli unsurlar vardır. Bu unsurlar: dil, din, ırk, devlet, vatan, bağımsızlık, gelenek ve görenek gibi unsurlar olup her biri milli kimlik yapısının ayrı bir tasını vücuda getirmektedir. Millî kimliğin oluşumundaki önemi ve konu ile ilgisi sebebiyle burada dil, ırk-etnisite, devlet kavramları ve milli kimlik ile ilişkisi irdelenecektir:

2.3.2.1. Milli Kimlik ve Dil

Milli kimlik, bir toplumun sahip olduğu kültür unsurlarından pek çoğunu taşısa da, kültürel kimlik ile aynı anlama gelmemekte olup kültür kaynaklarından bazılarının seçimi ile oluşturulmuş bir kimliktir (Simsek ve Ilgaz,2007:195). Bu seçilen kültür kaynaklarının basında dil gelir. Dilin en büyük işlevi kaynaştırıcılarıdır. Dil, etnik yapı tasını oluşturarak toplumları ulus statüsüne taşır. Bu nedenle bütün uluslar dil bütünlüğünü sağlamaya çalışmaktadır (Birse1,2013:34).

Çoban'a göre dil, toplumun kültürünü ve tarihini gelecek nesillere aktararak tarih bilinci oluşturur. Çünkü toplumların kültür ve uygarlığı dildeki gelişmişliği ile değerlendirilir. Toplumun özellikleri dil kullanılarak yeni aktarılır (Çoban,2005:23).

Dil kişileri içinde bulunduğu toplumun bir parçası haline getirirken toplumu da başka toplumlardan ayırarak millet haline getirir. Bir çok araştırmacıya göre milletin oluşturan en önemli unsur dildir (Tabur,2014:28).

Dil bütünlüğünün olmaması veya bozulması milli yapının zamanla yok olması aşamasına gelmesi demektir. Bu nedenle dil bir millet için her şey demek anlamına gelmektedir. Kültürün diğer öğelerinde yapılacak tartışmalar o kültür öğesinin gelişmesine sebep olur ve genel yapısını bozacak düzeyde toplumu etkilemez. Fakat dilde yapılan tartışmalar ve değişmelere neden olacak radikal kararlar toplumun beraberlik bünyesine direkt olarak etki ettiğinden dil üzerinde oyun oynanmaz (Birsnel,2013:43).

Dilin iki başat vurgusu vardır: Bir kere dil, her şeyden önce bir semboldür; millet kurgusundaki ortak kimliğin sembolüdür. “Biz” olma bilincinin sembolüdür. Ulus-devletin “biz” olma bilincinin toplumda yer etmesi, ancak ülke içinde tek bir dilin konuşulmasıyla mümkün kılınabilir. Farklı “yerel” dilleri konuşan insanlar aynı “ulusal” dili konuşmaya ve anlamaya başladıklarında, milliyetçiliğin sloganları ve umdeleri toplumsal tabakalarda daha çabuk yerleşir. Seçkinlerin ve sıradan insanların aynı dili kullanmaları, bu kesimlerin genel özlem ve duygular etrafında kenetlenip bir araya gelmelerini ve gerektiğinde aynı amaç için birlikte hareket etmelerini sağlar. Dil birliği sadece politik ve kültürel bir önem taşımaz, aynı zamanda ekonomik ve pratik bir gereksinime de karşılık gelir. Zira ülke içinde ulusal bir ekonominin oluşması ve varlığını devam ettirebilmesi için ülke çapında aynı dilin geçerli olmasına ihtiyaç vardır. İkincisi, dil bir araçtır; farklı etnik kimliğe ve dile sahip olan, ama aynı “ulus” tan oldukları varsayılan nüfusu değiştirmenin ve dönüştürmenin aracıdır. Bu aracın kullanımının etkinliği ve yaygınlığı arttıkça, farklılıkların törpülenmesi ve buna karşın milliyetçilik umdelerini esas alan standart bir dilin ve kültürün üretimi kaçınılmaz olmaktadır (Kasımoğlu,2013:165).

Bir milletin fertlerini birbirinde anlamlı bir şekilde bağlayan en önemli bağ olan dil sayesinde milletler varlıklarını devam ettirebilirler. Bağımsızlık ve özgürlükler kullandıkları dillerine de yansır. “Tarih sahnesinden çekilmiş toplum ve uygarlıkların dilleri de dirimselliğini yitirir. Dile dirimselliğini veren ilke, özgürlüğün yitimi ile ortadan kalkar” (Çoban,2005:26).Bu yönü ile milletlerin bağımsızlığında dilin bağımsız ve diri olması etkindir denilebilir.

Çok dillilik milli bütünlüğün oluşumuna engeldir. Örneğin çok milletli bir devlet olan Osmanlı Devleti, bünyesindeki milletlerin kendi dillerini konuşmalarını kendisi için bir tehdit olarak görmemiştir. Ancak bu unsurların farklı dillerle varlıklarını sürdürmeleri

onlarda kendilerinin farklı olduğu bilincini oluşturmuştur. Osmanlı toplumu ile bütünleşmesine engel olmuştur (Birsnel,2013:50). Bu konuda Osmanlı Devletinde Musevi Cemaatinin önde gelen liderlerinden Avam Galanti şöyle demektedir: “ Azınlıkların kendi dilleri ile eğitim yapmalarına müsaade edilmesiyle bu unsurların Osmanlı Devletine daha da bağlanılacağı zannedilmişti. Halbuki tam tersi oldu. Bu uygulama ile azınlıklar daha fazla merkezden uzaklaştı.”. Ayrıca Galanti’ ye göre bir toplum için en mühim mesele dildir. Dili bir, eğitimi bir bireylerden oluşan toplumların hissiyatları, ruhları ve fikirleri bir olur (Akt.Birsnel,2013:57).

Erken Cumhuriyet döneminde oluşturulmak istenen milli kimlik sürecinde, dil birliğinin önemi anlaşıldığından bu konu üzerinde özellikle durulmuştur. Bu süreçte, milli birliği hedefleyen üç farklı hareket başlamıştır ki bunlardan ikisi dil birliği ile ilgilidir. Bu hareketler “Harf İnkılabı”, Milli Türk Talebe Birliği’ nin başlattığı “Yerli Malı Seferberliği” ve özellikle azınlıkları ilgilendiren, vurgu noktası azınlıklar olan “Vatandaş Türkçe Konuş” hareketleridir. Özellikle Türkçe vurgusunun yapılması ve dil birliğine önem verilmesi, kurulmak istenen Türk-Ulus devlet formuna uygundur(Akdoğan,2009:149-177)..

Bununla birlikte dil milli kimlik oluşturmada tek başına etkili ve yeterli değildir. Yalman bu konuya şöyle yaklaşmaktadır.

“Ruh ve tarih birliği olmadıktan sonra aynı dili konuşmak, bülbül gibi de olsa, tek başına anlamlı olabilir mi?... Diğer bir önemli nokta, dil birliğin illa tarih ve ruh birliği yaratmadığı gerçeğidir. Buna örnek olarak İrlanda, İskoçya, İngiltere’ nin tarihleri verilebilir. James Joyce, Bernard Shaw ve diğer olağan üstü İrlandalı yazarlar İngiliz edebiyatını yüceltir ama İrlandalılıktan da hiç vazgeçmediler... aynı dili konuşup hiç anlamayan Araplar? Aynı dili konuşmayı 2000 değişik dili konuşup bir milyar insan ile çok takdire şayan bir demokrasi yürüten becerikli Hititler? Bunlara ne demeli. Şu noktayı itiraf etmek gerekiyor. Dil tek başına yeterli bir bağ değil, toplumlar için zamanın akışı içinde düşünce, gönül ve tarih birliği yani –

Almanların Geist dedikleri- ruh birliği gereklidir
(Yalman,2009:45).”

Kimliğin oluşum s¼recinde g¼çler, geleneksel bağlın ç¼z¼lmesi, “¼teki” ile karşılaşma, gazete, roman ve dergilerin yaygınlaşması da azımsanamaz derecede etkili olmuştur. Modernleşme ve b¼y¼k g¼çler yerel k¼lt¼rlerde ¼nemli ¼lç¼de değişmelere yol açar. Kimliğin oluşumunda ¼tekinin ¼nemi bilinmektedir. Durkheim’ in de belirttiği gibi gerçek manada birey gibi kimlikte, ancak farklılıkların olduğu ve tercihlerin serbestçe yapılabildiği toplumlarda yetişen bireylerin ve grupların alternatif kimlikler g¼rmedikçe kendi kimlikleri ¼zerine d¼ř¼nmeleri beklenen bir durum değildir (Yanmış ve Kahraman,2013:123).

Modernleşme bir ç¼ok açağan kimlikleri etkilemiştir. Eğitim, sanayileşme, ulaşım, iş imkanlarının çeşitlenmesi- yerel olmaktan ç¼kması ve basın yayın birey ¼retirken onun kimliğini de yeniden şekillendirmiştir. Eğitim iyi yetişmiş bir orta sınıfın ortaya ç¼kmasına neden olmuş bu da geleneksel otoritelere karşı daha stratejik ve geniş tabanlı başkaldırıcı sağlamıştır. İlk ¼nce İngiliz ve Fransızların sorasında ise Macarlar, Sırplar, Romenler ve Slovenler milli devlet kurmalarından da bu eğitimi orta sınıf etkili olmuştur (Watson,2012:153). T¼k milliyetçiliğinin gelişmesinde de Yusuf Akçura, Ziya G¼kalp, ¼mer Seyfeddin, İsmail Hami Danişment gibi kişilerin konumu bu bağlamda d¼ř¼n¼lebilir. Eğitim basın yayın, sağlık gibi farklı alanlarda topluma hizmet veren eğitimi genç kuşakların geniş kitlelere ulaşması, toplumların asırlardır s¼re gelen aile, din ve toprak sistemine bağlı ilişkiler ağını zedelemiştir. Y¼netici erk, din adamları ve alt sosyo-ekonomik halka g¼re geleneklere daha az bağlı olan yeni orta sınıf hususiyetle k¼lt¼rel alandı çabalarıyla milli kimlik oluşumunda ç¼ok kritik bir rol ¼stlenmiřlerdir. Yine bu kuşağın bir etkisi gazete, roman ve diğer kitapların yaygınlaşması da milli kimliğin oluşumuna katkı sağlamıştır. Milliyetçilik akımının yaygınlaşması ¼ncesinde halkları birbirine bağlayan daha geniş ağlar mevcuttu. M¼sl¼manlar için Arapça, Batı’ da ise Latince ortak bir bağ kurarken hac yerleri ve seyahatleri birlikteliği pekiştiriyordu (Yanmış ve Kahraman,2013:125). Ancak ¼zellikle matbaanın Batı’ da yaygın kullanımı bu bağların yerini etnik yerel dil kardeşliğini ortaya koymaya başlamıştır. 1600-1700’ lerde Avrupa’ da artan matbaa sayısı ve daha geniş kitlelere ulaşma gereği etnik dillerde yayıncılığı hızlandırmış, bunun neticesinde insanlarda yeni bir “hayali cemaat” tasavvuru g¼çlenmeye başlamıştır (Anderson, 2011).

2.3.2.2. Millik Kimlik ve Din

İnsanın doğuştan sosyal bir varlık olduğu ile ilgili pek çok teori bulunmaktadır. Birlikte yaşama eğilimi ve belki de zorunluluğu, toplumsal yaşamı destekleyip, insan ilişkilerini şekillendiren birçok kurumun varlığını gerekli kılmaktadır. İşte din de, ilk sosyal yaşamla birlikte toplum hayatında var olmuş ve toplumsal olanla derin etkileşimler gerçekleştirmiş temel sosyal kurumlardan biridir (Gürsoy,2009:116)..

Toplumsal yaşamı sağlayan ve kolaylaştıran unsurlar arasında kan bağı, dil, kültür, duygu ve yarar birlikteliği gibi unsurlar sayılabilir (Kongar/B,2014:41-43). Bu unsurların milletin tanımında da hemen fark edileceği gibi milletleşmiş toplumlar için geçerlidir.

Din olgusu başta ilkel olmak üzere tüm toplumlarda en etkili ve en güçlü sosyal denetim araçlarından biridir. Bütün dinlerde “Tanrı” olarak tanımlanan ve kendisinden çekinilen, korkulan bir güce inanılır. Kimlik belirlenmesinde din mensubiyetin önemli bir yeri vardır. Tüm dinler insana ve toplumun geneline belirli bir kimlik kazandırır.

İnanç ve değer yargıları ile din, ona bağlılık hissedener arasında dinsel bir kimlik meydana getirir (Smith/B,2016:21).

İnsanlık tarihinin erken dönemlerinde dinin toplum yaşamında derin izleri ve sosyal yaşamı şekillendirici etkileri olmuştur. Sosyal değişimin bütün evrelerinde var olan din; pozitivistik akıl ve seküler algılar tarafından şekillenen modern dönemlerde de, kutsala ilişkin inanç ve bağlılığın yanı sıra, sosyo-kültürel bir motif olarak toplum yaşamında var olmaya devam etmiştir (Yanmış ve Kahraman,2013:116).

İlk dönemlerden itibaren insanın çeşitli şekillerde ilişki kurduğu kurumlardan biri olana dinin toplumsal yapının şekillenmesinde de etkin bir tavır takınması kaçınılmazdır (Sezen,1993:73). Bu durum, onun, toplumun belki hemen bütün etkinlik ve yaşam alanlarını kuşatarak kültürün şekillenmesinde derin bir tesir gücünün var olduğu gerçeğini ortaya koyar. O halde din, milli kimliğin oluşmasında ve milli birlikteliğin temininde önemli bir unsur olarak ortaya çıkabilmektedir (Yanmış ve Kahraman,2013:116).

Dinin toplumsal olanla etkileşmesi, onun genel inanç dünyası içerisinde bir çok toplumsal farklılıklarının ve zenginliklerinin de ortaya çıkmasını sağlar. Bu durum, göçer Türk Müslümanlığı şeklinde oluşan Alevilik örneğinde veya İslam’ ın değişen dönem ve topluma göre zenginleşen din bilgisi, dini mekan ve ritüel zenginlikleriyle anlaşılabilir

kılınabilir. Bir inanç, duyuş, düşünüş, davranış ve ritüeller dünyası olan din de, bu toplumsal kimliğin özgülleşerek belirmesinde önemli bir yere sahiptir.

Din, toplumsal kültür içerisinde yer bulan dini ritüel ve törenlerin etkisiyle ulusal kimliğin muhafazasında önemli işlevler gerçekleştirir. Sovyet döneminde yoğun olarak uygulanan kimliklerden arındırma ve eritme politikaları karşısında; dini bayramlar, evlilik, doğum veya cenaze merasimleri, kabir ziyaretleri ve birçok vesile ile yapılan dualar gibi daha çok kültür içerisinde yerleşmiş ve milli-dini toplumsal alışkanlık haline gelmiş dini unsurun Orta Asya Türk toplumlarının milli kimliğinin korunmasında yerine getirdiği misyon bilinmektedir.

İnsanların çoğunlukla yaşadığı doğal çevre ya da habitustan farklılaşarak birey olduğu düşünülmektedir. Modern bireyi ortaya çıkaran şartlar, bireyin kalabalıklar içerisinde kendini tanılaması için kimlik kavramını kendisine sunmuştur. Bu bağlamda kişinin bağlı olduğu sosyal grupların kendisine yeni kimlikler sunduğu, doğal olarak da bireyin birçok kimliğinin olduğu söylenebilir. Sosyal kimlik, kolektif kimlik, dini kimlik, etnik kimlik, ulusal kimlik, yerel kimlik, kültürel kimlik, dilsel kimlik, politik kimlik, cinsel kimlik, bireysel kimlik gibi daha başka bir çok isimlendirmelerde yapılabilir. Küreselleşmeyle beraber modern birey bu kimliklerden geleneksel ve kurumsal olanları eleştiriye tabi tutmaktadır. Kişi çoğu durumda, dünyaya yayılan kültürel öğelerin etkisiyle kendi kültüründen uzaklaşarak bir dünya vatandaşı olmaya başlar. Bu noktada bir kısım sosyal-dini hareketlerin küreselleşmeye tepki esasına dayanan yeni kimlikler sunduğu unutulmamalıdır(Yanmış ve Kahraman,2013:117-120).

Kimlik çalışmalarında dikkat çekici bir eksiklik ise dini kimliğin ihmal edilmesidir. Kimliği oluşturan bireysel-sosyal faktörler arasında din çoğu zaman dışlanma eğilimdedir. Oysa yapılan bir çok çalışma göç, modernleşme, etnisite gibi konuların dini kimlikle beraber düşünülmesinin ele alınmasının eksiklik olduğunu ortaya koymaktadır.

Dini kimlik, bireyin ya da grubun kendilerini tanımlarken dinden referans alarak oluşturdukları kimliktir. Kişinin yetiştiği kültürde dini kimliğini kazanması genel durumu ifade ederken günümüzde bireyciliğin artmasına paralel dini kimliğin değiştirilmesi ya da reddedilmesi de şaşırtıcı görülmemektedir. Modern toplumda dinin sosyal ve kurumsal etkisinin azalmasına bağlı olarak hususiyetle gençlerde kimliğin oluşumunda dinin rolünün azaldığı da bir gerçektir. Birçok gencin, aile ya da çevreden aldığı dini kültüre

karşın gündelik hayatın yaygın sekülerliği karşısında bir kimlik krizine girdikleri bilinmektedir (Kula,2001:161). Ancak kriz ve kimlik arayışı zaman zaman dini kimlikleri öne çıkarmaktadır. Türkiye’ de ve dünyada yapılan çalışmalar dini aidiyetin modernleşme karşısında şekil değiştirse de varlığını ve birey için öneminin devam ettiğini ortaya koymaktadır (Yanmış ve Kahraman,2013:123).

Modernleşme ve büyük göçler yerel kültürlerde önemli ölçüde değişmelere yol açarken aynı zamanda dini ve etnik kimlikleri de belirginleştirmektedir. Kimliğin oluşumunda ötekinin önemi bilinmektedir. Durkheim’ in de işaret ettiği gibi gerçek manadaki birey gibi kimlikte, ancak farklılıkların olduğu ve tercihlerin serbestçe yapılabildiği toplumlarda oluşur. Geleneğin, ideolojinin ya da dinin baskın olduğu toplumlarda yetişen bireylerin ve grupların alternatif kimlikleri görmedikçe kendi kimlikleri üzerine düşünceleri beklenen bir durum değildir. Modernleşme ve göçlerin “ötekiyle” karşılaşmayı zorunlu hale getirmesi bunların kimlik oluşturmada ki rolünü artırmaktadır.

Dinin, toplumsal kimliğinin önemli bir bileşeni olması ve Müslümanlığın Türklüğü aşan ve evrensel boyutu, milli devletin milli kimlik projesiyle çatıştıyordu. İsmet İnönü’ nün deyişiyle: “dini terbiye bir nevi beynelmilel terbiye demektir. Bu nedenle milli terbiyenin zıddıdır. Dini terbiye milli terbiyenin dışında, kendi yolunda ilerlediğinde milli terbiye ile zıtlık oluşturmayacaktır.” Dolayısıyla okullar devletin denetimindeki diğer ideolojik aygıtlar (Türk Ocakları, Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu) gibi, ümmet anlayışına dayalı kolektif kimliğe geçişin zeminini hazırlamıştır (Turan,2009:28).

2.3.2.3. Milli Kimlik ve Kültür

Kültür kavramı, Latince “colore” kökünden gelen “cultura” sözcüğünden dilimize girmiştir. Kültür olgusunun niteliği ve çeşitliliği göz önünde alındığında herkesi tatmin edecek bir kültür tanımlaması yapmanın güçlüğü anlaşılır. Buna karşılık tanımlamaların çok olması, birbirinden farklı görünen bütün tanımlarda müşterek olanı anlamayı kolaylaştırdığı kabul edilir (Cebeci,2008:3). Kültür tanımlarının çokluğunu M. Cahit Özönder, *kültürlerin çıkış kaynağı tarafından belirlenmesi ve kültürlerin benzemezliği* olarak (Özönder/B,2001:1-4) tanımlar.

Kültür araştırmalarında ve kültür tanımlarının yapılmasında genellikle ikili bir ayrımın yapılması görüşü dile getirilmiştir. Toplumlar kendi içesinde yaşadıkları kültürleri tanımlarken “biz”, kendi dışındaki toplum ve kültürleri “öteki” olarak tanımlar. Bu durumda kültür tanımlarında bir “içten bakış” birde “dıştan bakış” söz konusudur. İçten bakışta her kültür kendi unsurların, değerlerini ve normlarını doğru olarak görürken ötekinin kültürünü de bu esasa göre değerlendirir (Gelekçi,2003:20).

Kültürü bir çok yazar farklı şekilde tanımlamıştır. Bunlardan;

Wissler, bir topluluğun yaşam tarzı olarak görürken, Sapir atalardan devralınan maddi-manevi değerlerin toplamı, Young insanın, tarihi boyunca, tabiatı ve kendisini idare usulünü öğrenmek suretiyle, bizzat meydana getirdiği eser, Thurnwald örf ve adetlerden, davranış tarzlarından, teşkilat ve tesislerden kurulu ahenkli bir bütün, Kohen ise genel olarak inançları, değer hükümlerini, örf ve adetleri, zevkleri, peşin hükümleri, insan tarafından yapılmış yaratılmış olan her şey olarak görmektedir (Kafesoğlu,2013).

Eliot’ a göre kültür “bir yerde ve birlikte yaşayan belli bir toplumun yaşayış biçimi” iken Thopson’ a göre “bireylerin birbirleriyle iletişim kurduğu ve deneyim, düşünce ve inançlarını paylaştığı eylem, ifade ediş ve çeşitli türden anlamlı nesnelere içeren simgesel biçimlerde somutlaşan anlamlar kalıbıdır.

Kültür her toplumda kuşaktan kuşağa aktarılan alışkanlıkları, teknikleri, fikir ve davranışları içerisine alan öğrenilmiş davranışlardır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu sosyal miras bireylere toplumda karşılaştıkları problemler karşısında çözüm yolları sunar.

Verilen tariflerin hepsinde kültürün daha çok bir toplumun kentine has yaşayış ve davranış tarzı olarak alındığı ve tarihilik özelliği taşıdığı görülmektedir. Kültürün bu karakteri Ziya Gökalp tarafından daha açık bir şekilde görülmektedir. Gökalp’ e göre :”Kültür (Hars), bir milletin dini, ahlaki, hukuki, bedii, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür” (Gökalp,2013:30).

Milli kültür kavramı da tıpkı “kültür” kavramı gibi üzerinde tartışmaların yoğun olduğu bir kavramdır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Orhan Gökçe: “*Milli kültür olgusunun zihinlerde oluşmasında toplumların etnik kökenleri, üretim ve tüketim kalıpları, dilleri, dinleri, sanat anlayışları ve buna benzer unsurların tahini süreç içerisindeki gelişim oynamaktadır*” (Geleği,2003:27).

Gökçe’ ye göre bu açıdan bakıldığında, küreselleşme olgusu içerisinde, toplumların yeni bir kültür arayışı toplumların asgari bazı müşterekleri kabul etmesi suretiyle gerçekleşebilir. Buna karşılık Ziya Gökalp “*Milli Kültür, halkın geleneklerinden, yapageldiği şeylerden, örflerinden, sözle ve yazılı edebiyatından, dilinden, musikisinden, dininden, ahlakından, estetik ve ekonomisiyle ilgili ürünleridir*” der (Gökalp,2013:82). Millilik ise, “*kültürün bütünlüğü demektir. Bütünlük, kalıplaşma değil, kültürün hayatıyetini ve direncini sağlayan birleştirici esaslara sahip olmalıdır*” (Özakpınar,2014:48). Kösoğlu (2001) Milli kültürün, maddesi ve üslubu ile millet hayatının bütünü ifade ettiğini belirtir. Milli kültürü oluşturan sayısız maddi ve manevi unsurlar vardır.

Kösoğlu’ na göre: “*kişinin sahip olduğu kimlikler içerisinde en önemlilerinden birisi içerisinde doğup-büyüdüğü, sosyalleşme süreci ile kendine has bütün özelliklerini edindiği ve mensubiyeti olduğu toplumun kültürüdür. Kişinin üyesi olduğu topluma kültürel mensubiyetini gösteren kimlik o toplumun milli kimliğidir. Bu bağlamda milli kimlik; bir milletin tanınmasını sağlayan kültürel özelliklerdir. Milli kimlik, bir kültüre mensubiyetin ifadesidir ve milli kimlik milli kültürden oluşur. Örneğin Türk kültürüne sahip insanlar Türk Kimliğini taşırlar (Kösoğlu/C,2001:42). Bu anlamda Türk toplumu içerisinde doğan ve Türk kültür çevresinde Türk Kültürünün özelliklerini edinen kişinin sahip olduğu kimlik Türk kimliğidir.*

2.3.2.4. Milli Kimlik ve Irk – Etnisite

Bulgulara ve üzerindeki tartışmalara bakıldığında, günümüz üzerinde durulması ve açılma getirilmesi en önemli kavramlardan birinin de “ırk” olduğu görülmektedir.

Türkçe damar, asıl, kök anlamında kullanılan ve dilimizce cins anlamına da gelen ırk kelimesini Fransızca ve İngilizce karşılığı “race” olup antropolojik ve filolojik bazı özelliklere göre kurulmuş bir topluluk olarak tanımlanabilir (Eroğlu,1992:14). Bu kavram kimi genlerin en az ya da en çok rastlanır olması ile diğerlerinden farklılaşan bir topluluğu ya da topluluk bütünü belirtmektedir (Levi-Strauss,2007:65).

Özönder, “ırk” ve buna bağlı olarak “etnik” ve “etniklik” kavramlarının “İnsanların bir arada yaşamaya başladıkları bilinemeyen zamanlardan itibaren oluşturdukları ‘biz-onlar’ ekseninin her kültür için giderek karmaşıklaşmasının bir sonucu” olduğunu ve günümüzde şuur-dışı bir şekilde kitleler tarafından özümlediğini belirtir (Özönder,2000:65). Dünyada deri rengi, saç şekilleri, yüz özellikleri, kafa şekilleri itibariyle birbirinden farklı olan insanların varlığı bir gerçektir. Ancak aynı zamanda insanlar sahip oldukları bu farklılıklardan daha önemli özellikleri paylaşmaktadırlar. Biyolojik anlamıyla “ırk” kavramı kalıtsal farklılıkları göstermektedir (Gelekçi,2003:47-48).

İrkçilik “biyoloji veya kültürel olarak tanımlanmış şu veya bu komünitenin genellikle kendisi veya başka gruplar tarafından aşırı yüceltilmesi veya abartılarak büyütülmesidir”(Bilgin/A,1995:71). İrk fikri İngiliz dilinde 16.y.y. ın başında ortaya çıkmış, başlangıçta Avrupa tarihini ve ulusal oluşunu açıklamak için kullanılmıştır. 18.y.y. ın sonundan itibaren ise ırk düşüncesi bilimin ilerlemesi ile yeni anlam kazanmış ve batılı toplumlarda var olan tamamen farklı bir varlık olarak görülen öteki tanımlamasında yerini almıştır. Bu dönemde “İrkler arasındaki farklılıkları ortaya çıkarmak amaçlı yapılan bilimsel çalışmaların en önemli sonucu bilimsel ırk düşüncesinin insan sınıflaması olarak yaygın şekilde tanınması ve bu teoriyi öneren herkesin farklı ve aşağı ırklara örnek olarak çeşitli ötekileri (Afrikalı, Kuzey Amerikalı, Kızılderili, Hintli) tanımlamasıydı (Milles,2010:210-215).

Görüldüğü gibi biz duygusunu ırk kavramı ile oluşturmak isteyen Avrupa, kendi üstünlüğünün bir ifadesi olarak ırksal çalışmalara başlamış ve araştırmalarını bunun ispatı üzerine yapmıştır. İngiltere’ de başlayıp Amerika, Almanya ve İskandinavya’ yı saran – eugenics- yani beyaz ırkın genetik üstünlüğü meselesini bilimsel olarak açıklanmaya çalışan Avrupalılar tarihi süreç içinde bu kavramı öteki olarak gördükleri toplulukları – örnekleri Amerika, Almanya, İsveç gibi ülkelerin tarihinde görülen- ezmek için kullanmışlardır (Yalman,2009:49).

Avrupalılar ırk kavramını –ötekileştirdikleri- diğer milletlere karşı üstünlük ifadesi olarak kullanmıştır. En üstün ırk olarak gördükleri beyaz ırka aidiyetlerinin memnuniyeti ile sıır ve siyah ırkları aşağılamışlar ve özellikle medeniyetlerin yaratıcıları olarak kendi beyaz ırklarını görmüşlerdir. Bu konuda Afet İnan’ ın İsviçre’ de eğitimini

sürdürürken ders kitaplarında Türklerin sarı ırka mensup olduğuna ilişkin bilgilere ve Türklerin medeniyetlerine ait aşağılayıcı ifadelere rastlaması ve bunu Atatürk'e bildirerek Onun da talimatıyla enine boyuna araştırması söz konusudur ki, bu daha sonra bu alanda ses getirecek çalışmaların da temelini oluşturmuştur (Özlü,2011:169).

Dünyada özellikle antropoloji alanında "ırk" konusundaki çalışmaların fazla olmasına karşılık Türk kültürü içerisinde, ırk ve etniklik kavramları ile ilgili araştırmaların, bilimsel değerlendirmelerin çok sınırlı olduğu bilinmektedir. Bunu temel iki nedeni; hoşgörülü bir yapıya sahip olan Türk kültür yapısının özellikleri ve siyaset kurumunda yakın dönemlerdik iç ve dış dinamiklerin etkileri ile meydana gelen değişimlerdir. Bu konuda Cumhuriyetin kurulmasını takip eden zaman dilimi içerisinde, Atatürk'ün yönlendirmesiyle, Şevket Aziz Kansu ve diğer antropologların Türk ırkının özelliklerini belirleme çalışmaları yaptıkları görülmektedir. Atatürk sonrası dönemde, 1944 yılından sonra, bu alandaki araştırmalar yasaklanmıştır (Özönder,2000:65-66). Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere ırk kavramı ile ilgili açıklamalar biyolojik veya kültürel temellere dayanılarak yapılmaktadır.

Irk, ferдин iradesi dışında dahil olduğu daha çok biyolojik bir bağıdır. Millet değildir. Renklere, kafataslarına, kan gruplarına göre yapılan ayrımlar bu gün ilmi gerekçelere uymamaktadır (Eroğlu,1992:14). Dünyanın pek çok bölgesinde ırkların az veya çok birbirine karıştığı gerçeği bir yana, aynı vatanda aynı devletin yurttaşları olarak o vatana ve o devlete sadakatle bağlanarak, yüzyıllar boyunca aynı bayrak altında omuz omuza o vatani savunarak, zaferleri, sevinçleri, acıları ve geleceğe yönelik ümitleri paylaşarak kökleşen milli duygu ve ortak milli kültür, ırk unsurundan çok daha önemlidir. Irk ayrımcılığını millet bütünlüğünü yıkmak için bilerek körüklemek ise, mensup olduğu topluma karış işlenmiş bir suçtur (Fezyioğlu,1992:45).

Son zamanlarda ırk kavramı yumuşatılarak etnik köken ifadesi kullanılmaktadır. Fakat bu iki kavram birbiri ile iç içe olup birbiri ile örtüşmektedir (Aksoy,2012:437).

"Etnik" kelimesi Yunanca "ethnos" dan gelmekte ve kelimenin orijinal anlamı "heathen" veya "pagan"dır. Etnik kavramı İngilizcede bu anlamı ile 19.y.y. nin ortalarına kadar kullanılmıştır. Birleşik Devletlerde ise II. Dünya Savaşı sırasında Yahudileri, İtalyanları, İrlandalıları ve diğer grup insanları nazikçe ifade etmek için kullanılmıştır. Günümüzde gittikçe karmaşıklaşan ve teknoloji ile küçülen dünyada, coğrafi anlamda

sosyal hareketlilik, göç olgusunun yardımı ile gittikçe daha izafi bir özellik taşıyan bir durum haline gelmiştir (Eryentü,2015:49).

Etnik grup, toprak kökenli, dil, tarihsel ortak karakterler, din gibi unsuların bir araya gelerek oluşturduğu kendi içinde bir kültürü olan ve birbirine bağlılık hisseden insan topluluğudur. Etnik grup, “nesilden nesile aktarılan bazı kalıcı davranışlar özellikleriyle tanımlanan ve milletten farklı olarak, kurumsal açıdan bir devletin sınırlarıyla bağlantılı bulunmayan kültürel bir kategoridir” (Turan,2009:28). Smith’ in etnik grup tanımı ise; ortak atadan geldiklerine dair bir inancı, müşterek anıları ve kültürel özellikleri paylaşan, tarihi olarak anayurt tanımlaması çerçevesinde kendileri ait bir toprak parçasına bağlı, sıkı bir dayanışma duygusuna sahip topluluktur (Smith/B,2016:73).

Smith, milletlerin modern dönemin siyasi toplulukları olmakla birlikte tarihten kopuk olmadıklarını, modern öncesi dönemlerde de bütün milletlerin birleştirici ve kapsayıcı mekanizmalarla zaman içerisinde kurulmuş tarihi bir etnik merkeze sahip olduklarını söyler (Smith/B,2016:119). Günümüzde etnik ayrılıklarla ilgili tartışmalara bağlı olarak Batı’ da iki yeni kavram ortaya çıkmıştır. Bunlar : Kavimcilik ve Cemaatçilikdir. Kavimciliğin etnik, cemaatçiliğin ise dini yapıya dayanmaktadır. Ulusal kimlik altında bütünleşmiş bir toplum içerisinde alt kimliklerin ortaya çıkması, herkesin etnik ve dini kimlikleriyle hareket etmesine, bu durum ise ulusal toplum yapısının çökmesine, ulus-devletlerin toplumsal tabanının ortadan kalkmasına ve ulus-devletlerin tasfiye olma süreçlerinin hızlanmasına neden olacaktır (Gelekçi,2003:49-50).

II. Dünya Savaşından sonra daha çok etnisite kelimesi ile ifade edilen ırk kavramı ilk olarak batılı toplumlarda görülmüştür ve batının doğuya armağanıdır denilebilir (Tabur,2014:30).

Biz duygusunun ve millet kimliğini oluşturmada ırk-etnik köken etken olsa bile tek başına asla yeterli olamaz. Millet tanımı etnik kimliğe bağlanırsa millet başkaları tarafından edinilmesi imkansız özelliklere bağlanmış demektir; çünkü bu özellikler, kendiliğinden sahip olunan özelliklerdir; atalarından adeta genetik yollarla miras alınan, yaratılıştan gelen irksal özelliklerdir; böylesi bir gruba sonradan katılım olmaz. Bireyler bu grubun üyesidirler veya değildirler (Bilgin/B,1999:71).

2.3.2.5. Milli Kimlik ve Devlet

Tarih boyunca birçok devlet tanımı yapılmıştır. Devletin ortaya çıkışı, işlevi ve geleceği hakkında felsefi çözümler yapılmıştır. Devlet kurumunun oluşmasına yol açan etkenlerin başında tarım devrimi gelir. Özellikle Asya'daki tarım topluluklarının topluluk üzerinde bir devlet olgusunu ilk olarak oluşturduğu söylenebilir. Devlet felsefesi alanında fikir beyan eden filozoflardan Platon'da devlet "birlikte yaşama zorunluluğundan doğan", Aristoteles'te "doğal bir oluşum", Ancillon'da dil, gibi iletişim ve toplumsallıktan doğan, Hobbes'da herkesin herkese karşı savaşını sona erdirmek için ortaya çıkan, Rousseau, Hobbes ve Locke'da toplum sözleşmesinin sonucu, Fichte'de saf insan amacının yüce aracı, Schelling'de mutlak olan, Hegel'de tözel irade olarak ahlaksal tin, Cicero'da hukukun sonucu olarak betimlenir.

Günümüzde de birçok siyaset bilimci ve filozofun farklı tanımları vardır. Hukuki açıdan devlet, genellikle unsurlarından hareketle tanımlanır. Buna göre devlet; "Ülke adı verilen belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluklarının bir egemenlik anlayışı ve hukuku içinde bir siyasi iktidar altında örgütlenmesidir." (www.wikipedia.org, 2016) Bu tanımdaki unsurlar şunlardır:

İnsan unsuru: Halk ya da millet unsuru olarak da adlandırılabilir. Belirli bir alanda birlikte yaşayan ve çeşitli bağlarla ortak yaşama iradesi gösteren insan topluluğudur. Bir devleti oluşturacak insanların sayısı hakkında bir alt sınır olmamakla birlikte devletin niteliğine göre makul bir alt sınır kabul edilebilir. Modern yaklaşıma göre millet unsurunun kurulabilmesi için manevi nitelikte bağlar yeterli olup bu manada birlikte yaşama iradesinin doğması yeterlidir.

Egemenlik unsuru: Siyasal iktidar unsuru olarak da adlandırılan bu unsur, devletin esas kurucu unsurudur. Belirli bir yeryüzü parçası üzerinde yaşayan insan topluluğunun üstün irade çerçevesinde örgütlenmesidir. Egemenlik kavramı otoriteden farklı olarak ülke içinde biricik meşru güç kaynağı olmayı ifade ederken ülke dışında (uluslararası alanda) bağımsız olmak anlamına gelmektedir.

Ülke unsuru: Ülke, coğrafi anlamda bir bütünlük teşkil eden ve sınırları belirlenebilir bir kara parçasını ifade eder. Ancak devletin sınırları konusunda bir tartışma bulunması mümkündür. Ancak devlet sınırları öngörülebilir bir toprağa sahip olmalıdır.

Devlet en genel tanımı ile millet, vatan ve egemenlik kavramlarından oluşan en büyük siyasi teşekkül olup milli kimliğin oluşmasında oldukça etkilidir. Çünkü devlet otoritenin sembolüdür. Sahi olduğu otorite ile istenilen milli kimliği uygun formda yatırım ve yaptırımları uygulayarak kimlik inşa edebilir. Afet İnan devleti, “muayyen bir mıntıkada yerleşmiş ve kendine has bir kuvvete sahip olan efradın mecmu heyetinden ibaret bir mevcudiyet” şeklinde tanımlayarak, bu kuvvetin esasının devlet kavramında bizatihi mevcut bulunan ve milleti diğer milletlere karşı müdafaa salahiyetine sahip olan irade veya hakimiyet olduğunu söyler (İnan,1998:26).

Max Weber, devlet ve milleti bir tutarak “Devlet, millete gerçeklik kazandırarak ve toplumsal sistemi bu gerçeklik etrafında kurarak tam anlamıyla milleti oluşturur” şeklinde ifade etmektedir (Tabur,2014:32). Arif Erman ise milletin devletten önce geldiğini belirterek devleti, güçlük bir milletler arası kimlik ve sağlam bir meşruiyet temeli üzerine oturtan unsurun millet olduğunu söyler (Erman,2011:17).

Devlet, toplum için bir vatandaş tipi tanımlayarak ona ulaşmak için politikalar üretir. Bu politikalar milli değerlerin ve kimliğin aktarılmasında dil, kültür, eğitim gibi araçlara başvurarak uygulanmaya konulur. Bunlardan milli eğitim politikaları en işlevsel olanıdır. Çünkü toplumun ulaştırılmak istenen yapıya, eğitim sayesinde temelden alınarak aşama aşama ulaştırılır.

Türk toplumunda devlet kutsal bir değer olmamakla birlikte, üstün değer olma özelliğine sahiptir. Türkistan’ dan Avrupa’ ya ve Orta Doğu’ ya açılan Türk toplulukları kimlik ve bütünlüklerini koruyabilmek için her milletten daha fazla devlete ihtiyaç duymuşlar, karşılaştıkları fevkalade büyük ve farklı kültürel etkiler karşısında kimliklerini koruyabilmek için devletin kavrayıcı ve kaynaştırıcı yönüne ihtiyaç duymuşlardır. Nitekim Balkanlara ve Batıya göç eden Türk topluluklarından bir çoğu kalabalık ve diri boylar olmalarına rağmen devletleşemeyenler kimliklerini ve varlıklarını kaybetmişlerdir. Göçle birlikte yurdunu kaybeden Türk topluluklarından milli ve kültürel öğeleri ile devlet kurabilenler kendilerini kurtarmışlardır. Devlet kuramayanlar ise zamanla yok olmuşlardır.

Türkler devletin güçlü olmasını her şeyin üstünde tutmuştur. Osmanlı Devletinin çöküş dönemlerinde bazı aydınlarımızın Devlet-i Aliye’ yi yeniden ayağa kaldırmayı

istemeleri ve bu amaçla çalışmalarını buna örnektir. “Yusuf Akçura Üç Tarzı Siyaset isimli ünlü makalesinde hangi beşeri camiaya hizmet edilmesi gerekliliğini sorar:

Osmanlıya mı, Müslümanlara mı, Türklere mi? Sonuçta Osmanlıya hizmet etmekle her üç camiaya da hizmet olacağı kanaatine varır. Bunu içindir ki her üç cemiyete mensup bir şahıs, Devleti Osmaniye’ ye çalışmalıdır” (Kösoğlu/E,2013:20-21).

2.3.2.6. Milli Kimlik ve Vatan

Devleti oluşturan unsurların başında gelen ve en genel ifadesi ile üzerinde yaşanılan toprak parçası demek olan vatan kavramı, içinde maddi ve manevi unsurları barındırmaktadır. “En yalın haliyle vatanın maddi yönünü üzerinde yaşanılan toprak parçası olarak, manevi yönünü ise bu toprak parçasına atfedilen aitlik ve sahiplik duyguları olarak düşünebiliriz” (Yazgan,2007:2).

Vatan kavramını millet olma bilicinde oldukça önemli görülmektedir. Milletten belli sınırlara sahip olarak düşünülmesi onu etnik toplumdaki ayıran en önemli özelliktir. “Çünkü sınıflar hem topluma millet olma bilincini kazandıran aidiyet duygusunun yükler ve güçlendirir, hem de diğerlerinden egemenlik ölçütleri ile ayrılır” (Keskin,1998:41).

Vatan kavramını daha çok manevi yönü ile hayat bulmaktadır. Milletten hafızasında vatana dair hatıralar ile aidiyet duygusu kazanılır. Uğrunda her türlü fedakarlığa katılan vatan milleti bir arada tutan önemli bir unsurdur. “Bir bakıma vatan, milletin kendini gerçekleştirdiği bir toprak olarak görülür” (Turan,2009:46). Milletten kendini gerçekleştirdiği yer olarak görülmesi onun kimliğinin oluşumunda birinci derecede etkilidir. Bireysel planda, kişinin yuvası ne derece aidiyet duygusunun ve kimliğinin gelişiminde etkili ise toplumsal planda vatan, o derece önemlidir.

Vatan sevgisi milli değerler içerisinde yer alır. Bazı durumlarda milliyetçilikle karıştırılsa da vatanseverlik milliyetçiliğe göre daha kapsayıcıdır. Yurtsever hareketler, milli hedeflere sahip çıkmayı ve onları korumayı amaçlar. Yurtseverlik etnik birliktelikten ziyade yurt ve yurttaşlık bağları üzerine kurulduğu için, demokratik ideallerle uzlaştırılma potansiyeli milliyetçiliğe göre daha fazladır (Yazıcı ve Yazıcı,2010:651).

2.4. Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışı ve Milli Kimlik Kavramı

2.4.1. Atatürk ve Türk Tarih Tezi

Mustafa Kemal, Milli Mücadelenin daha başlangıcında Ankara' da 1921 yılın 16 Temmuzundan 21' ine kadar, altı gün süren ilk resmi Maarif Kongresini yapmış ve burada Türk gençliğinin kendi tarih ve kültürümüzle yetiştirilmesini belirtirken tarih eğitimi almasını gerekliliğini şu sözlerle ortaya koymuştur: “Büyük tehlikeler karşısında uyanan milletlerin ne ölçüde kararlı olduklarına tarih tanıklık etmektedir. Silahıyla olduğu gibi dimağıyla da mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur” (Atatürk,1959:17).

22 Eylül 1924 tarihinde Samsun' da bir konuşmasında ise; “Bizim milletimizin hayat-ı esasını düşünelim bu düşünce bizi elbette altı-yedi asırlık Osmanlı Türklüğünden çok, asırlık Selçuklu Türklerine ve ondan önce tüm dönemlerin her birinde hakimiyet kurmuş Türk devrine ulaştırır.” Sözleriyle tarihe ve özellikle Türk tarihine gösterdiği yakın ilgiyi resmi tarih çalışmalarını başlatmadan çok daha evvel ortaya koyarak Türkiye' de tarihe karşı ilgi oluşmasında öncülük yapmıştır (Ayın,1993:57).

Atatürk' ün tarih çalışmalarını başlatmasının sebepleri:

- 1- Osmanlılarda tarihimizle ilgili gerekli araştırmanın yapılamamış olması.
- 2- Batılı devletlerin Türk toprakları ve vatani üzerindeki yanlış ve taraflı iddiaları.
- 3- Türklerin sarı ırktan gösterilmesinin sonucu olarak medeni kabiliyetten ve özelliklerden yoksun olduğuna dair batıdaki yanlış ve kasıtlı bilgiler (Kocatürk,1987:169).

Cumhuriyetin ilk yıllarında mevcut tarih anlayışı Osmanlı döneminden kalma idi. Osmanlı tarih anlayışında Osmanlı Türkleri Tarihi esas alınıyordu. Osmanlı' nın kuruluş öncesiyle, İslam öncesi Türk tarihine değinilmiyordu. Bu konuda Atatürk “Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve geniş medeniyetlere de sahip olmuşlardır. Bunu aramak tetkik etmek, Türklüğe ve dünyaya bildirmek bizler için bir borçtur” demektedir (İnan/A,1998:111).

Atatürk' ün tarih ilmiyle ispat etmeye çalıştığı en önemli konulardan birisi de değişik nedenlerden dolayı çeşitli milletlerin Türkler aleyhine ortaya koydukların yanlış düşünceleri ve dayanağı olmayan haksız iddiaları ortadan kaldırmaktı (İzgi,1978:136).

Mustafa Kemal Atatürk, bu haksız iddialardan birisini Nutuk' ta şöyle dile getirmektedir; “Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti' nin kuruluşuna yol açan asıl sebep ve düşünce, Doğu illerinin Ermenistan' a verilmesi ihtimali oluyor. Bu ihtimalin gerçekleşmesinin de Doğu illeri nüfusunda Ermenilerin çoğunlukta gösterilmesine ve tarihi haklar bakımından onlara öncelik tanınmasına çalışanların, ilmi ve tarihi belgelerle dünya kamuoyunu aldatmayı başarmalarına ve bir de Müslüman halkın Ermenileri topluca öldüren barbarlar olduğu iftirasının bir gerçekmiş gibi kabulüne bağlı olduğu düşüncesi ağır basıyor. İşte bundan dolayıdır ki, dernek, ayın gerekçeye dayanarak ve yanı yollardan yürüyerek tarihi ve milli hakları savunmaya çalışıyor” (Atatürk/B,2002). Görüldüğü gibi tarih, topraklarımızı istila için bir silah olarak kullanılıyordu. Bizimde bu saldırıya ayın silahla cevap vermemiz en tutarlı yol olup, tarihimizi olduğu gibi ortaya koyarak hem Türk milletini hem de batılıları aydınlatmamız gerekiyordu.

Atatürk' ün tarihle ilgisi 1928' li yıllarda artmıştır. Bu durum aynı zamanda Türk Tarih Tezi' nin temellerinin atılmasını da sağlamıştır. Türk Tarihi hakkındaki yanlışları giderebilmek amacıyla dönemin tarihçilerinden ve siyaset adamlarından Türk tarihinin kısa zamanda araştırılıp ortaya çıkarılması için tarihle ilgili çalışmalar yapmalarını istemiştir.

Atatürk' ün direktifler vererek 1928' lerde aydınlatılmasını istediği ve ilmi çözümler aradığı konular şunlardır (İnan/B,1939:224-225).

- a- Türkiye' nin otokton halkı kimlerdir? Bu ülkede ilk medeniyet nasıl ve kimler tarafından kurulmuştur?
- b- Türklerin cihan tarihindeki yeri ve medeniyet tarihine hizmetleri nelerdir?
- c- Türklerin Anadolu' da bir aşiretten devlet çıkarmaları mümkün olmadığına göre, onların Anadolu' da varoluşlarının gerçek açıklaması nasıl olmalıdır?
- d- İslam Tarihinin gerçek yönü ile Türklerin İslam

Tarihindeki yeri ve rolleri nedir?

İşte bütün sorulara cevap bulmak amacıyla başlatılan tarih çalışmalarında Atatürk' ün, ortaya konulmasını ve vurgulanmasını istediği Türk Tarih Tezinde belirtilen hususlar için yapılan çalışmalar hazırlanırken bir anlamda çağdaş Türk tarihçiliği ortaya çıkmıştır. Bu da gösteriyor ki çağdaş Türk tarihçiliği Atatürk' ün çalışmaları desteklemesi ve örgütlemesiyle oluşmuştur (Akdağ,2005:17).

Atatürk, bizzat tarihle ilgilenip 1929' dan sonra tarih alanında en yeni kitapların bulunduğu bir kütüphane kurarak Türk tarihi çalışmalarını desteklemiştir. O' nun bu çalışmalarının ilk mahsulü Türk Tarih Tetkik Heyeti tarafından 1930' yayınlanan “Türk Tarihinin Ana Hatları” kitabı olmuştur. Bu eserde Türk Tarihi hakkında yepyeni bir görüş ortaya atılmış ve bu görüş Türk Tarih Tezi olarak anılmıştır.

Atatürk' ün, Türk Tarih Tezinde belirttiği hususları şöyle sıralayabiliriz (Tosun,2002:233):

- 1- Türkler, brakisefal ve beyaz ırktandır. Beyaz ırkın anayurdu Orta Asya' dır.
- 2- Medeniyetin beşiği Türklerin anayurdu Orta Asya' dır.
- 3- Anayurtları olan Orta Asya' dan değişik sebeplerle güç öden Türkler böylece dünyaya medeniyeti yaymışlardır.
- 4- Anadolu' nun ilk yerli halkları da Türklerdir, dolayısıyla buranın ilk sahipleri Türklerdir.
- 5- Türklerin İslam Medeniyeti' ne katkıları araştırılmalıdır.
- 6- Osmanlı Devleti' nin kuruluşuyla ilgili iddialar araştırılmalı, gerçek ortaya çıkarılmalıdır.

Atatürk' ün, Türk tarihini aydınlatmak için bütün bu çalışmalarındaki amaç sadece bir merak ve ilmi bir çalışma yapmanın çok ötesinde milli amaçlara yöneliktir. Tarih şuuruna erişmeyen bir toplumun millet olarak kalamayacağını farkında olduğundan Türk Tarih Tezini hazırlatarak ders kitaplarında olmasını sağlamıştır. Böylece Cumhuriyetin

koruyucusu olarak gördüğü gençlerin tarih şuuruyla yetişerek milletine güven duymasına imkan tanımıştır.

2.4.2. Türk Tarih Kurumu

Afet İnan, Atatürk'ün Türk Tarihiyle ilgili olarak yaptığı ve yaptırdığı çalışmaların kurumsallaşma sebebi olarak: “Türk Milleti ve Türk Vatanı” gibi kavramların önemini, Atatürk'ün millet ve vatan kavramını yeni nesillere benimsetmek, bu kavramların birleştirici özelliğinden yararlanarak milli birliği sağlamlaştırmak, Türk Milletine ve Vatanına karşı yapılan yalan yanlış tarihi dayanaklı saldırılara aynı şekilde cevap vermek için kurumsallaşmaya doğru gidildiğini belirtmiştir. İşte bu gelişmeler, Türk Tarih Kurumunun kurulmasıyla sonuçlanacaktır (İnan/C,1973:18-223).

23 Nisan 1930' da Ankara' da toplanan VI. Türk Ocakları Kurultayı, Tarih Kurumu' nun kurulmasında ilk adım olmuştur. Atatürk'ün isteğiyle kurultayın VI. ve son toplantısında, milli tarih şuurunun önemi, Türklerin tarihte büyük medeniyetler kurduğu buna rağmen Türk Tarih çalışmalarının eksik olduğunu, belirten bir önerge verilir. Aynı gün Türk Ocakları yasasına 84. madde olarak eklenen metinle, “Merkez heyeti, Türk tarih ve medeniyetini ilmi bir surette tetkik ve tettebbu eylemek vazifesiyle mükellef olmak üzere bir Türk Tarih Heyeti teşkil eder” (Ayda,1991:166-167).

Böylece tarih alanındaki çalışmalar daha ciddi, akademik ve bilimsel bir önem kazanmıştır. Daha sonra bu heyet, Türk Tarih Tetkik Cemiyetin kurmuş ve Cemiyetin adı Dil İnkılabından sonra 1935 yılında “Türk Tarih Kurumu” na çevrilmiştir (İnan/D,1981:201).

Kurum ilk olarak liseler için dört ciltlik tarih ders kitabı hazırlamıştır. Atatürk bu çalışmalara katılmış ve bazı bölümlerini bizzat kendisi kaleme almıştır.

Atatürk'ün 14 Şubat 1932 tarihinde kuruma gönderdiği emirlerinde şu konular yer alıyordu:

1- Tarih öğretmenleri için bir kurs düzenlenmesi (Bu kursa sonradan “I. Türk Tarih Kongresi” denilmiştir).

2- Türk Tarihinin Ana Hatları adlı büyük kitabın son incelemeler ve belgeler dikkate alınarak yeniden yazılması.

3- Liseler için hazırlanan dört ciltlik tarih kitaplarında gerekli düzenlemeler yapılarak yeni baskılarının 1932-1933 öğretim yılına yetiştirilmesi.

4- İlkokullar için yeni tarih kitapları yazılması.

Bu emirlerden, I. Türk Tarih Kongresi 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında Ankara' da toplanmıştır. Atatürk bu kongrenin bütün oturumlarını dikkatle izlemiştir (İğdemir,1976:11-15).

Atatürk “Türklerin Medeniyete Hizmetleri” başlığı altında çalışmalar yapılmasını önermiş olup milletimizin kendisine olan güven duygusunu kazandırmanın yanı sıra Türkleri barbar bir kavim olarak gösteren Avrupalılara cevap verme amacını taşımaktadır. Türk Tarih Tetkik Heyeti' nin çalışmaları ya Atatürk' ün başkanlığında ya da bizzat onun hazırladığı mahallerde yapılmıştır.

Atatürk Türk Tarih Kurumunun bilimsel çalışmalarını geliştirmek için Avrupa ve Amerika' ya öğrenci gönderilmesini böylece uzman yetiştirilmesini sağlamıştır. Tarih çalışmalarını destekleyici olarak 12 Temmuz 1932' de (I. Türk Tarih Kongresinin sona erdiği gün), amacı Türk dilini millileştirmek olan Türk Dil Kurumu kurulmuştur.

Atatürk, Tarih ve Dil Kurumlarını akademi yapma konusundaki düşüncesini gerçekleştirmek üzere 1935 yılında ilk adımı atmış ve Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesini kurmuştur (İnan/D,1981:232).

2.4.3. Cumhuriyet Dönemi Tarih Eğitimi

TBMM'nin kurulduğu ilk günlerde bile kurulan yeni hükümet eğitime özellikle de tarih eğitimine dikkat çekmişler ve parti programında da yer vermişlerdir (Kantarcıoğlu,1990:31).

TBMM'nin eğitim ve öğretime dikkat çekmesinin yanı sıra Millî Mücadelenin en zor günlerinde Sakarya Savaşı hazırlıklarının yapıldığı sırada eğitime milli bir yön verecek politikaları ve yöntemlerin belirlenmesi amacıyla 15– 21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara da “ I. Maarif Kongresi” toplanmıştır (Akyüz,2004:289-296).

Millî Mücadele hareketinin başarıyla sonuçlanmasından sonra Türk toplumunu çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmayı isteyen Atatürk, bu amacını gerçekleştirmek için ülkede köklü inkılâp hareketlerine girişti. Bu hareketleri engelleyecek her şeyin ortadan kaldırıldığı bu dönemde, hedef alınan ana düşünce millî, çağdaş ve laik bir toplum meydana getirmektir. Bütün bunlar ise ancak Millî Eğitimle gerçekleşebilirdi. Millî Eğitim işlerini bütün yönleriyle ele alıp sorunlarını tanınmış eğitimcilerin fikir, düşünce ve tecrübelerinden yararlanarak planlamak ve bir programa bağlamak amacıyla toplanan birinci Heyet-i İlmiye (15 Temmuz 1923) yapılmıştır (Yücel, 1994: 21).

Birinci Heyet-i İlmiye'nin ardından eğitim sistemini yeni devlet düzenine uydurmak amacıyla Ankara'da 1924'te toplanan İkinci Heyet-i İlmiye'de öğretim yılının süresi, ders programları, ders saatleri ve ders kitapları üzerinde durulmuştur (Ergün, 1999 :74).

“Cumhuriyet döneminin ilk müfredat programı olan 1924 müfredat programında, tarih dersi üzerinde de durulmuş, tarih programında saltanatla ilgili kısımlar çıkarılarak, İstiklâl Savaşı'nın tarihi, Türkiye Devleti'nin kuruluşu, Sevr ve Lozan Antlaşmaları, Cumhuriyetin İlanı, Hilafetin Kaldırılması gibi konular eklenmiştir” (Yücel,1994:192). Böylelikle Cumhuriyet rejiminin tarihi de okullardaki tarih derslerinin bir parçası haline gelmiştir. Ayrıca anlam ve geçerliliğini yitirmiş konular ve bu konuların verilisinde güdülen amaçlar da tasfiye edilmiştir. Aynı zamanda yeni rejim kendi oluşum sürecini öğretebilme ve benimsetebilme yolunda ders kitaplarında ilk adımını atmış oluyordu.

Ancak ulaşılmak istenen amaçlara uygun ders kitapları uzun bir süre hazırlanamamıştır. O dönemde ders kitaplarının hazırlanması konusunda bir komisyon oluşturulamadığından, Meşrutiyet döneminde okutulan ders kitaplarının bir bölümü okutulmaya devam edilmiştir. Bu zaman içerisinde de yeni tarih çalışmaları yapılmıştır (Yücel,1994:192).

Tarih programlarındaki ilk değişiklik 1926 yılındadır.1926'da kabul edilerek,1927–1928 öğretim yılında uygulamaya konulan “İlk mekteplerin Müfredat Programı”nda tarih dersinin hedefleri şöyle saptandı:

“1. Çocuklara Türk milletinin mazisi hakkında malumat verilip onlarda milli şuuru uyandırmak,

2. Bugünkü medeniyetin uzun bir mazinin mahsulü olduğunu anlatmak.
3. Büyük sultanların hayat ve hareketleri tasvir edilerek çocuklara imtisale şayan numuneler göstermek” (Baymur,1964:22).

1. ve 2. maddelerdeki hedefler, “Türk Milleti’ne vurgu yaparak ve medeniyetin oluşumunu eskilere dayandırarak Osmanlı tarih anlayışı ile farklılığını ortaya koyuyor. Ancak 3. maddede yer alan büyük şahıslara yönelik yaklaşım, Osmanlı tarihçiliğinin padişahları merkeze alan anlayışlarına benzer bir tutum sergiliyor. Bu programın “Direktifler” kısmında ise, tarih öğretimi açısından önemli değişiklikler görülüyor. Programda, medeniyet tarihine önem verilmesi; anlatımların isim ve tarihlerle boğulmaması; tarih-coğrafya ilişkisinin kurularak müze ve eski eserlerin öğrencilere tanıtılması öngörülüyor (Baymur,1964:22).

1931 yılında liseler için hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ders kitabında tarihsel bilgi ve becerilerin yanı sıra Osmanlı ümmetinden Türk milletine dönüşümde, öğrencilere Cumhuriyet rejiminin siyasal ve toplumsal düzenine ve onun temel ilkelerine bağlı bir vatanseverliğin benimsetilmesi amaçlanmıştı (Aslan/B, 1992: 181). Bununla birlikte önemli bir amaç da millî kültürün aktarılmasıydı (Sakaoğlu,1991:53).

Ancak Cumhuriyet Dönemi’nde vatan sınırları belli hâle gelmiş olsa da, vatana dair aidiyet bağına sağlayacak millî tarih anlayışında bazı farklılıklar ortaya çıkmıştı. 1930 ve sonrası tarih ders kitaplarına da yansıyan farklılık en temelde vatana dair aidiyet bağı sağlayacak tarihsel dönemlere yapılan vurgunun yoğunluğundan kaynaklanıyordu (Elban,2015:1313).

II. Dünya Savaşı sonrasında ise yaşanan acı tecrübelerle karşı 1946’dan sonra UNESCO’nun çalışmaları (Safran ve Ata,1996: 14), 1992 yılında Talim Terbiye Kurulunun çalışmaları ile 2001’deki Avrupa Birliği Bakanlar Komitesinin tavsiye kararının Türkiye’de sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde önemli etkileri olmuştu (Safran, 2008: 19). Mezkûr gelişmeler, Tolstoy’un işaret ettiği barışçıl vatanseverliğin hem dünyada hem de Türkiye’de tarih eğitimi için konuşulmasını sağlayan faktörlerdendi. Yine 1990’larda tıpkı 1940’larda ABD’deki gibi hükûmet sistemlerinin öğrenilmesini destekleyen bir tarih eğitimi ilgisi oluşmuş ve Türkiye de sözü edilen gelişmelerden

etkilenmişti. Bu kapsamda tarih eğitiminin Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal ve hukuk sistemine ve demokrasinin öğrenilmesine katkı sağlaması öngörülmüştür (Güven, 2014: 162).

2.4.4. Cumhuriyet Döneminde Milli Kimlik Kavramı

Cumhuriyet döneminde milli kimliğin oluşumunda bilinçli ve sistemli bir süreç söz konusudur. Yeni kurulan devletin yeni kimliği, Osmanlı Devleti'nin ümmetçi anlayışından farklı olarak, Türk kimliğini öne çıkaran ve daha çok modernite ile anlam kazanan bir boyutta gerçekleşti. Bu amaçla yapılan reformlar, Türklerin Müslüman bir topluluğun bir parçasından ibaret sayılıp hiçbir şekilde etnik bir kategori olarak görülmediği, geçmişindeki kimliğinden farklı olarak, devlette hakim topluluk olan Türk üstünlüğünü pekiştirmiş, özellikle saltanatın kaldırılmasından sonra etnik Türk grubunun merkezdeki yerini aldığı yeni bir kimliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Alakel, 2011: 17).

Lewis' e göre Atatürk, kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni vatan anlayışını yerleştirmek, Türk devletine ve halkına laik, millî, modern ve daha az İslami bir karakter kazandırma amacına yönelik projeler hazırlamış ve uygulamıştır (Lewis, 2011: 371). Bu dönemde Türk milli kimliğinin oluşturulması için bilinçli bir süreç izlenilmiş, bu amaçla özellikle eğitim politikalarına önem verilmiştir. Zira eğitim İmparatorluktan devralınan toplum yapısında köklü değişikliklerin yapılması ve milli-devlet anlayışının yerleştirilmesinde o dönem için oldukça işlevsel bir yapıya sahipti (Yazgan, 2007: 7).

Milli Mücadele döneminde “Türk kimliğinin kültürel içeriğinin tam olarak anlamı, her kesim tarafından kabul edilebilir standartlarda olmaması gibi sebeplerden dolayı, kendisini hangi grupta görürse görsün, Anadolu'da yaşayan herkesin bu topraklar için mücadele etmesi gerektiği bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır.” (Birsal, 2013: 109). Böylece Misak-ı Milli ile belirlenen vatan sınırları birleştirici bir unsur olarak kullanılarak milli birlik ruhu ile mücadele edilmesi esas alınmış, bu yapılırken de etnik, dini gibi her türlü ayrılıklar bir kenara koyulmuştur. Milli Mücadele'nin kazanılmasında sonra millileşme süreci hız kazanmıştır. 1922'de TBMM'nin üçüncü açılışında Atatürk'ün konuşmalarında rastladığımız ‘Türkiye Halkı’ ifadesinin, 1930lara doğru ‘Türk Halkı’ sekline dönüşmesi, ulusallaşmanın bir göstergesi olup ulusallaşma programı çerçevesinde yapılan reformlar; dil, tarih, eğitim, kültür gibi alanlarda yapılan çalışmalar nihayetinde

etnik bir içeriğe sahip olan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kimliği anlamına gelen "Türklük" kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Oran, 1988; Akt. Birsal, 2013: 110).

1923-1938 arası dönemdeki resmi Türk milliyetçiliği, iradi bir milli kimlik kurmak niyeti taşınmaktadır. Deren (2010:554)'e göre "yeni kurulan devletin kendisine Batılı devletlerarasında bir yer istemesinden ötürü, dönemin resmi söyleminde etnik ötekilerin belirginleşmemesi ve diğer kimliklerin içinde eritileceği bütünlüklü ve ideal bir 'Türk' kimliğinin henüz olmaması" buna sebeptir. Böylece öteki olarak ortaya çıkan Osmanlı geçmişine ve Osmanlı kimliğine karşı yeni Türk kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır (Tabur,2014:52).

Mustafa Kemal, Türk milletinin oluşumunda etkili olan tabii ve tarihi olguları su şekilde sıralar: a) Siyasal varlıkta birlik b) Dil Birliği c) Yurt Birliği d) Irk ve Köken Birliği e) Tarihi yakınlık e) Ahlaki yakınlık. Buna göre, Atatürk'ün millet olmada ilk aradığı şartlar siyasal varlıkta birlik, yani üniter devlet olma ve dil birliğidir. Ancak Türk milletini oluşturan unsurlar arasında ırk ve köken birliğini saymasına rağmen Atatürk'ün Türk milleti için hiç bir zaman irki ölçütler kullanmadığını görmekteyiz (Kılıç,2007:119). Atatürk'ün "Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır." (1923), "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkına, Türk milleti denir." (1930) sözleri "Ne mutlu Türküm diyene" sözünün de anlamını ifade eder (Kuşat, 2003: 53). Bilgin (1995: 69)'e göre bu söz ileri bir adım olarak nitelendirilebilen, Türküm demeyi Türk olmaya üstün tutan bir sözdür ve milliyete geçişi ilke olarak iradeye bağlamaktadır. Dolayısı ile ırksal bir bağlılıktan çok öte bir anlam ifade etmektedir.

Yeni kimliğin oluşumu sürecinde dini temayül de söz konusu değildir. Atatürk'ün millet tanımında din olgusu olmadığı gibi bu laik milliyetçilikle de bağdaşmamaktadır. Asıl amaç kozmopolit bir imparatorluktan modern bir milli devlet yaratmak olduğu için, İslam bu oluşum karşısında tehdit haline gelmiştir (Alakel, 2011: 15). "Din, ulusal kimliğe sıkıca bağlı yapılmış olmasına rağmen, Osmanlı-Türk kültürünün geri kalmışlığının ve çürümüşlüğüünün ardındaki esas etken olarak tanımlanarak genç Cumhuriyetin modernist imgeleminde Osmanlı geçmişi öteki olarak

yerleşmiş, savaşılacak düşmansa İslâm'dan türeyen kültürel muhafazakârlık olarak belirlenmiştir.” (Deren, 2010: 558).

Karpat (2011: 46-50; Akt. Alakel, 2011: 17)'a göre yeni kimliğin inşası esnasında Cumhuriyet elitleri; zihniyet, davranış ve felsefi bir değişimi öngören yani Osmanlı'ya ait olan eski dinî, siyasî, sosyal, millet kurumlarının lağvedilmesiyle oluşabilecek olan modern Batı tarzı ulus devlet kimliğini benimsemiştir. Fakat Osmanlı zihniyetinden hızla uzaklaşmayı amaçlayan bu süreçteki uygulamalar geleneksel Anadolu toplumunda ciddi bir reaksiyona sebep olmuştur.

Benzer bir ifade ile Köseoğlu, Cumhuriyet Dönemi'nde yeni bir kimlik aranmadığını, Türk milletinin tarihi kimliği geliştirilmeye ve bazı çağdaş unsurların öne çıkarılmaya çalışıldığını, ancak bu konudaki yanlış yöneliş ve zorlamaların milli şuur ve hassasiyetlerde önemli tahribatlara yol açtığını söylemekte ve Türk toplumunu kısa sürede batılı bir kimliğe büründürme çabaları ve zorlamalarının da bu sürece eklenmesinin, milli kimlik duygusunun arzu edilen seviyeye ulaşmasını engellediğini savunmaktadır (Köseoğlu, 2013: 24).

Kimlik ve vatan tanımlamasında Lozan Anlaşması önemli görülmektedir. Lozan anlaşması ile Türk kimliğinin sınırları tescil edilmiş, gurur duyularak herkes tarafından benimsenebilecek bir Türk kimliğinin yaratılmasına öncelik verilmiş, bu milli devlet olabilmenin ilk şartı olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte kültürel bütünleşme önemli görülmüş toplumun bütün farklılıklarını kapsayıcı bir yaklaşıma gidilmiştir. Atatürk tarafından şekillendirilmiş olan bu yaklaşım bütün toplumsal farklılıkları oluşturulmak istenen Türk Kimliği içinde toplamaya dayanmaktaydı (Birsnel, 2013: 111).

Atatürk, Tanzimat'tan beri Batılılaşma çabaları içerisinde kendi kimliğini ve kültürel değerlerini unutma tehlikesi ile yüz yüze gelmiş olan bir milletin gerçek bağımsızlığını kazanabilmesinin en önemli koşulunun, bir milleti ayakta tutan kimlik unsurlarının oluşturulması gereği olduğunu düşünmüştür. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında, gerçek bağımsızlığa kavuşmak ve gelişimini sağlamak için gerekli olan kimlik duygusunun kazandırılması ve bu kimliği oluşturan maddi ve manevi değerlerin oluşturulması için Türk halkına kendi kimliğini hatırlatma ve benimsetme çabaları içerisinde olmuştur (Kuşat, 2003: 57).

Cumhuriyet döneminde oluşturulmak istenen bu yeni kimlik için bir dizi sistemli reform hareketleri başlamıştır. Yeni kimliğin temel unsurları, sekülerizm ve merkezî bir milli devlet idi. Avrupa'nın aydınlanma değerlerini, geleneksel ve dini değerlere büyük önem verilen bir topluma uyarlamak çok zor olduğundan, hali hazırda devam eden çok milletlilik ve çok kültürlülük özelliğinin korunması sorun oluşturmaya başlamıştı. Bu yüzden yönetici seçkinler, kitleleri yasal düzenlemeler yoluyla resmi ideolojiye boyun eğmeye zorlamışlar, toplum yapısı olarak -milliyetçilik, sekülerizm, modernizm- kaynaklı homojen bir toplumda karar kılmışlardır. Bu da Cumhuriyet'in etnik doğasının pekişmesini getirdi (Alakel, 2011: 21).

Yeni bir Türk kimliği ve yepyeni bir toplum oluşturmada eğitimin rolünü iyi bilen bir lider olarak Atatürk, reformlarına milli eğitim ile başlamıştır. Henüz Kurtuluş Savaşı devam ederken topladığı Maarif Kongresi'nde milli bir eğitimin gerekliliğini vurgulayarak milli varlığın korunmasını, kendisine en temel değer edinen yeni bir insan tipi yetiştirilmesi gereği üzerinde durmuştur (Yazgan, 2007: 11).

Cumhuriyet kurulmadan önce eğitimin önemini irdelemeye yönelik beyanları ve bu yönlü uygulamaları, Cumhuriyet döneminde de hızla devam etmiş, Kongreler ve Heyet-i İlmiye toplantıları ile bu konu daima canlı tutulmuştur (Baran,2010:25). Milli eğitimin en büyük engellerinden olan eğitimde iki başlılığa son veren Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile merkezileşme hızlanmış, eğitimde medrese-mektep ikiliği kaldırılmış, eğitimin laikleşmesi yönünde adımlar atılmış ve eğitim devlet denetimine sokulmuştur (Yazgan, 2007: 8). 1 Kasım 1928'de yeni Türk Alfabesinin kabulü, 1928'de halkevlerinin açılması, Öğretmen Okullarının açılması, Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumlarının kurulması gibi birbirini tamamlayan bir dizi eğitim reformunun yapılması, yeni kimliğin inşası amacına hizmet etmiştir (Tabur,2014:55). “Milli Eğitimin kimliğini laik ve ulusal olarak tanımlayan”(Baran,2010:32) ve cahilliğe kası savaşı açan Atatürk, özellikle Millet Mektepleri' nin inşası ile başlattığı okuma yazma seferberliğini, Halkevlerinin eğitim, sağlık, spor, sanat, kültür, gibi alanlarda yaptıkları çalışmalarını ile devam ettirerek halkta yeni kimliğin tam olarak anlamını bulmasına gayret etmiştir. Kuskusuz Halkevleri, yeni kimliğin inşasında önemli bir misyon üstlenmiştir. Halkevlerinin en önemli işlevi, telkin ve terbiye yolu ile devrimlerin halka benimsetilmesi, Türk kimliğinin vurgulanması, ümmetçi zihniyetin milliyetçi zihniyete dönüşümünün sağlanması, Osmanlı geleneğinin

ve dinin katı kurallarına karşın modern laik bir yaşam modelinin yerleştirilmesidir (Yeşilkaya,2011:113-118).

Atatürk yeni kimliğin inşasında tarih biliminden de yararlanmıştır. Bu dönemde “bir tarafta ulus devlet olabilmek için gerekli ulusal bilincin sağlanması diğer taraftan emperyalistlerin tarihi kullanarak Türkiye üzerinde oluşturdukları emperyalist politikaları bertaraf etme zorunluluğu” (Avcı, 2005: 15) tarih çalışmalarına önem verilmesine ve Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu tez çerçevesinde yapılan çalışmalarda amaç ırkçı söylemler değil, kurulmaya çalışılan modern devletin modern vatandaşları olabileceğini kanıtlamaktır (Deren, 2010: 155).

1932'de ilk defa toplanan Türk Tarih Kongresi'nde açıklanan Türk Tarih Tezi'nin esasları şöyle ifade edilebilir (Karal,1988:163):

“- Türk Milletinin Tarihi şimdiye kadar tanıtılmak istenildiği gibi yalnız Osmanlı Tarihinden ibaret değildir. Türk'ün tarihi çok daha eskidir ve bütün milletlere kültür ışığını saçmış olan millet Türk milletidir.

- Türk ırkı çok kere öne sürüldüğü gibi sarı değildir. Türkler beyaz insanlardır ve brakisefaldir. Bugünkü yurdumuzun sahipleri en eski kültür kurucuları ile aynı vasıfları taşıyan çocuklardır.

- Türkler yayıldıkları yerlere medeniyetleri de götürmüşlerdir. Irak Anadolu, Mısır, Ege medeniyetinin ilk kurucuları Orta

Asyalılardır. Biz bu günkü Türkler de Orta Asya'nın çocuklarıyız.”

Sadece Atatürk'ün etrafındaki tarihçilerin çalışmalarından değil Batı'da yayınlanan çalışmalardan da faydalanılarak hazırlanan (Avcı, 2005: 15) bu tez çerçevesinde geliştirilen tarih çalışmaları, Türk Tarih Kurumu'nun yaptığı ilmi ve antropolojik çalışmalara da kaynaklık etmiş, böylece Türk kimliğinin kökenleri araştırılarak ümmetçi tarih anlayışı yerine milli tarih anlayışı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar bu tezde savunulanlar toplumsal bellekte istenilen yankıları ve milli birlik

adına yeterli etkiyi oluşturmaya da (Deren, 2010: 557) “milli benliğinden uzak yasayan, millet kavramı yerine ümmet kavramını koymuş bir toplumdaki çalışmalarla gerçekleşmiştir” (Avcı, 2005: 30).

Bununla birlikte yeni kimliğin oluşumu süreci hiç şüphe yok ki kolay gerçekleşmemiştir. Toplumun asırlardan beri sahip olduğu değerlerinin modern, laik ve milli nitelikte yenileri ile değişimi, toplumun eğitilerek bu değişime hazırlanması ile sağlanmaya çalışılsa da halkın belli kesimlerinde var olan hoşnutsuzluk çeşitli isyanları da beraberinde getirmiştir. Yeni Türk kimliğinin oluşması adına yapılan reformlara karşı ülkenin çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan isyan hareketleri Alakel (2011: 21)’e göre “yeni kimliğin seküler doğasını tehlikeye atan eylemler olarak algılandığı için, devletin merkezîleşmiş doğasına katkıda bulunmuş” ve Türk milliyetçiliğinin etnik doğasını güçlendirmiştir.

Türk milli kimliğin oluşturulması sürecine ilişkin Türkleştirme politikalarında devletin beka kaygısından dolayı milli bütünlüğün korku ögesi üzerine inşa edilmesi, azınlıkların haklarının görmezden gelinmesi, farklı gruplara zaman tanımaya zorlama yolunun tercih edilmesi gibi eleştiriler yapılmaktadır. Bu eleştirilerin dönemin siyasi atmosferine göre değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapan Birsal’e göre yürütülen milli devlet –milli kimlik çalışmaları modeli, ayrıştırmadan ziyade çok kültürlülüğe hizmet eden farklılıkları milli devlet yapısı içinde koruyan bir modeldir (Birsal, 2013: 117).

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi incelenirken araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, veri toplama teknikleri ve verilerin analizinin nasıl yapıldığı ortaya konulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada alan araştırmalarından Tarama (survey) modeli esas alınmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (Karasar, 2006). Araştırmaya konu olan olay kendi şartları içinde açıklanmaya çalışılır. Deneme modelinde olduğu gibi mevcut duruma müdahale edilmez. Etkileme, değiştirme çabası gösterilmez.

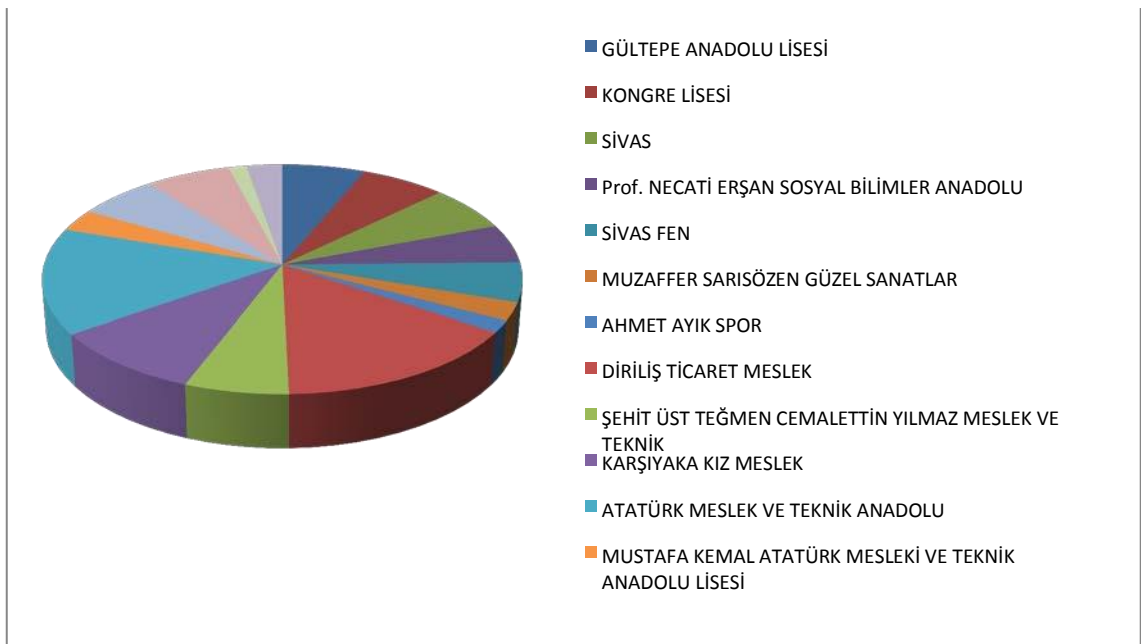
3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Sivas ili merkezinde eğitim veren 32 lisenin 9.sınıfında öğrenim gören 7.110 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise 2015-2016 Eğitim Öğretim yılında tabakalı örneklem(Yıldıray ve Şimşek:2005) yöntemi ile seçilmiş 16 lisenin 9. Sınıfında öğrenim gören 1026 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemdeki ortaöğretim kurumlarının türü ve anket uygulanan öğrenci sayıları Tablo 3.1' de verilmiştir.

Tablo 3.1 Örneklemedeki Ortaöğretim Kurumlarının türü, öğrenci sayısı ve örnekleme alınan öğrenci sayısı

	ORTAÖĞRETİM KURUMUN ADI	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖRNEKLEME ALINAN ÖĞRENCİ SAYISI
1	GÜLTEPE ANADOLU LİSESİ	197	65
2	KONGRE LİSESİ	171	66
3	SİVAS LİSESİ	204	66
4	Prof. NECATİ ERŞAN SOSYAL BİLİMLER ANADOLU LİSESİ	303	56
5	SİVAS FEN LİSESİ	150	57
6	MUZAFFER SARISÖZEN GÜZEL SANATLAR LİSESİ	47	26
7	AHMET AYIK SPOR LİSESİ	92	17
8	DİRİLİŞ TİCARET MESLEK LİSESİ	286	156
9	ŞEHİT ÜST TEĞMEN CEMALETTİN YILMAZ MESLEK VE TEKNİK LİSESİ	139	64
10	KARŞIYAKA KIZ MESLEK LİSESİ	263	97
11	ATATÜRK MESLEK VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	624	153
12	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	103	32
13	ABDUSSAMET BAL İMAM HATİP LİSESİ	267	63
14	SİVAS ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ	200	66
15	BAHÇEŞEHİR ANADOLU LİSESİ	27	14
16	ÖZEL BATI ANADOLU LİSESİ	49	28

Grafik 3.1 Araştırmaya katılan ortaöğretim kurumları ve öğrenci sayıları

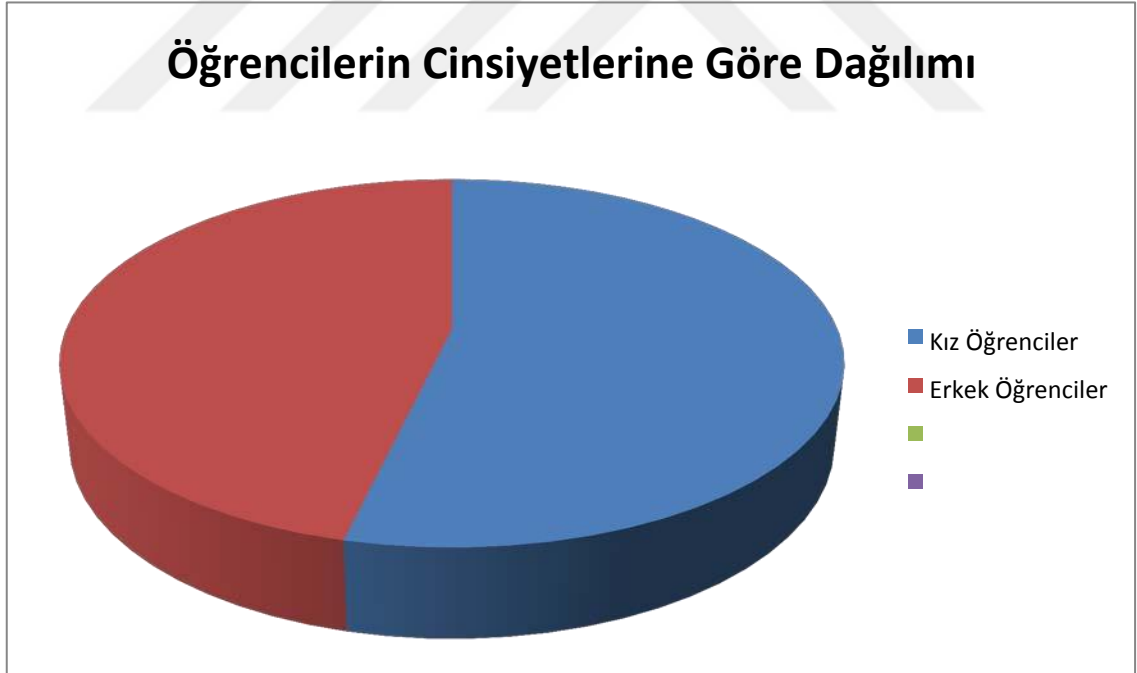
3.2.1 Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre dağılımı

Araştırmaya katılan ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımı Tablo 3.2' de verilmiştir.

Tablo 3.2 Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kız	551	53,7
Erkek	475	46,3
Toplam	1.026	100

Tablo 3.2' de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %53,7'sini kızlar, %46,3' ünü erkekler oluşturmaktadır. Cinsiyet dağılımında çok büyük bir fark olmadığı için çıkan sonuçların etkilenmediği düşünülmektedir. Bu dağılımın pasta grafiği aşağıdaki şekildedir.

Grafik 3.2 Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

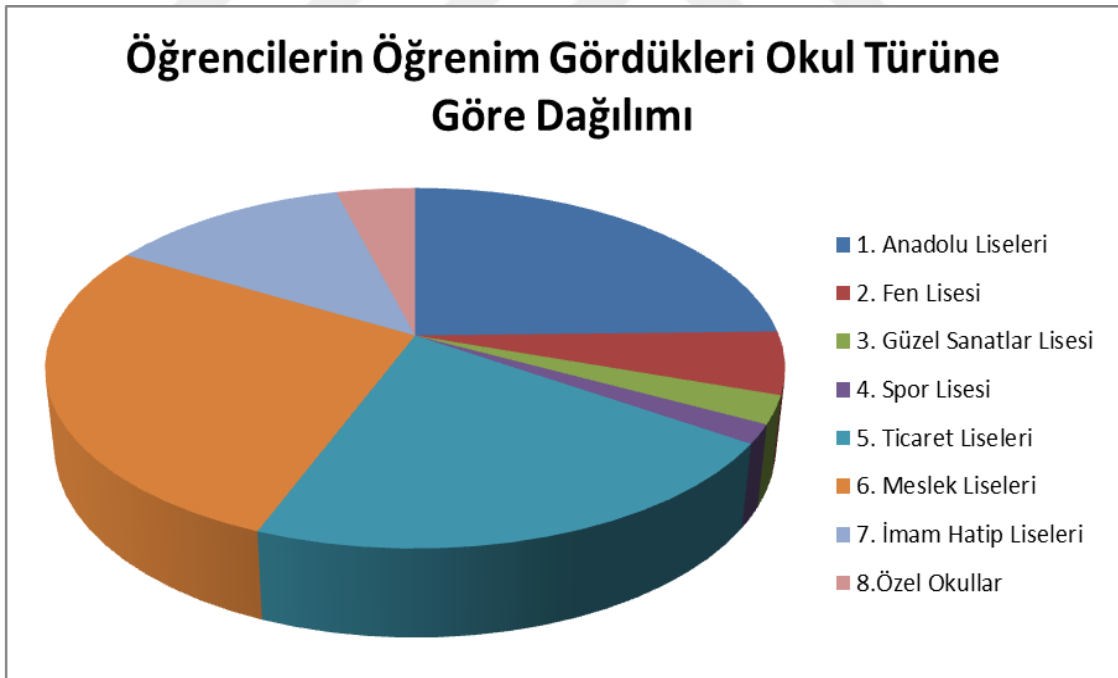
3.2.2. Öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre dağılımı

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.3' de verilmiştir.

Tablo 3.3 Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türüne Göre Dağılımı

Okul türü	f	%
Anadolu liseleri	253	24,6
Fen Lisesi	57	5,6
Güzel Sanatlar Lisesi	26	2,5
Spor Lisesi	17	1,7
Ticaret Liseleri	220	21,4
Meslek Liseleri	282	27,5
İmam Hatip Liseleri	129	12,5
Özel Okullar	42	4,1
Toplam	1026	100

Tablo 3.3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %27,5 ini Meslek Liseleri, %24,6 sını Anadolu Liseleri ve %21,4 ünü Ticaret Liseleri oluşturmaktadır. İmam Hatip Liseleri %12,5 ini oluştururken Fen Lisesi %5,6, Güzel Sanatlar Lisesi %2,5, Spor Lisesi %1,7 ve Özel Okullar %4,1 lik dilimi oluşturmaktadır. Bunda en büyük etken fen lisesi, güzel sanatlar lisesi, spor lisesinin alanlarında eğitim veren tek okul olmaları, şube sayılarının tek olması ve her sene sınırlı sayıda öğrenci almalarıdır. Özel okullarda aynı şekilde her yıl sınırlı sayıda öğrenci alıp, sınırlı şubeye sahiptirler. Bu dağılımın pasta grafiği aşağıdaki şekildedir.

Grafik 3.3 Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türüne göre dağılımı.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %16,3'ü 14 yaş, %61,8'i 15 yaş, %18,3'ü 16 yaş, %3,6'sı ise 17 yaş grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 3.4. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları

		f	%
	14	167	16,3
	15	634	61,8
Yaş	16	188	18,3
	17	37	3,6

3.2.3. Öğrencilerin Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.4’ te verilmiştir

Tablo 3.4 incelendiğinde 15 yaş grubunun yüzdelik diliminin 61,8 olduğu görülmektedir. Bunun nedeni okula başlama yaşının 6 yaş olmasıdır. 14 yaş grubundaki öğrencilerin okula normal yaşlarından bir sene daha erken başladıkları görülmektedir. 16 ve 17 yaş grupları ise çeşitli nedenlerle okula geç başlayan ve sınıf tekrarı yapan grupları oluşturmaktadır. Yaş gruplarına göre dağılımın pasta grafiği aşağıdaki şekildedir.

3.2.4. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

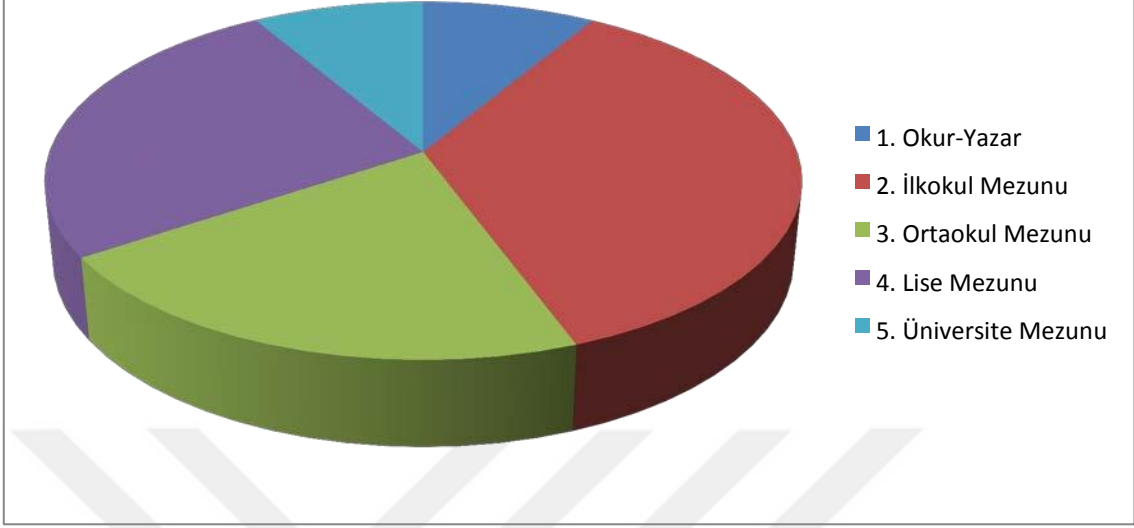
Araştırmaya katılan 9. Sınıf öğrencilerinin anne eğitim durumu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.5’ te verilmiştir.

Tablo 3.5. Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

		f	%
Anne Eğitim Durumu	Okur – Yazar	95	9,3
	İlkokul Mezunu	395	38,5
	Ortaokul Mezunu	236	23,0
	Lise Mezunu	285	27,8
	Üniversite Mezunu	94	9,2

Tablo 3.5’ te görüldüğü gibi annelerin eğitim durumun sınıflandırmasında İlkokul Mezunu%38,5 ile ilk sıradadır. Bunu sırasıyla %27,8 ile Lise Mezunu, %23,0 ile Ortaokul mezunu takip etmektedir. %9,3 Okur-yazar anne ile %9,2 Üniversite mezunu annelerin yüzdelik dilimi neredeyse eşit durumdadır. Bu dağılımın pasta grafiği aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Anne Eğitim Durumuna Göre Dağılım Grafiği

Grafik 3.4. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim durumuna göre dağılımı.

3.2.5. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

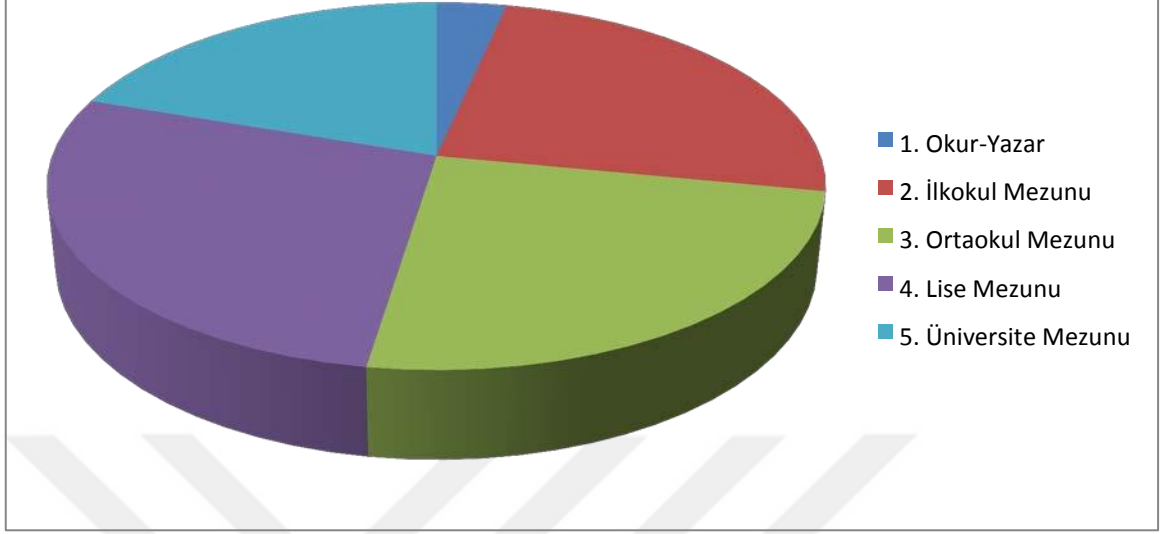
Araştırmaya katılan öğrencilerin Baba Eğitim Durumunu değişkenine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.6' da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Baba Eğitim Durumu	f	%
Okur – Yazar	35	3,4
İlkokul Mezunu	253	24,7
Ortaokul Mezunu	250	24,4
Lise Mezunu	285	27,8
Üniversite Mezunu	203	19,8

Baba eğitim durumunu gösteren tabloya bakıldığında %3,4 ile İlkokul Mezunu en son sırada yer almaktadır. Diğer dört seçenek ise birbirine oldukça yakın oranlardadır. Bu dağılımın pasta grafiği aşağıdaki şekildedir.

Baba Eğitim Durumu Dağılımı

Grafik 3.5. Araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre dağılımı.

3.3. Veri Toplama Tekniği

Araştırmada veri toplama aracı olarak Tarih Dersinin Milli kimlik bilincine etkisi ile ilgili olarak geliştirilen 35 soruluk 5’li likert tipi bir anket kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin kişisel bilgileri ile ilgili altı soru bulunmaktadır. İkinci bölümde ilk 17 soru milli kimlik ile ilgili görüşleri ve farkındalıklarının ölçülmeye çalışmakta iken kalan 18 soru Tarih Dersinin Milli Kimlik Bilincine etkisinin ölçülmeye çalışmaktadır..

Araştırma ile ilgili olan yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, tarih eğitimi üzerine yazılmış akademik kitaplar ve süreli yayınlar, Milli Eğitim Bakanlığı onaylı ortaöğretimde okutulan 9. Sınıf Tarih Dersi müfredat programı, internet siteleri taranmıştır. Konu ile ilgili kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Oluşturulan kavramsal çerçevede milli kimlik bilinci, Tarih dersi eğitiminin milli kimlik bilinci üzerindeki etkisi, vatan ve millet sevgisi ve bilincinin kazanılmasında Tarih dersi eğitiminin önemi ve bu dersin milli kimlik bilinci üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Daha sonra elde edilen bilgiler ışığında “**9. Sınıf Öğrencilerinde Türklük ve Milli Kavramları ve Bunların Oluşumuna İlişkin Tarih Öğretiminin Değerlendirilmesi**” adlı anket hazırlanmıştır. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgiler ile ilgili 6 soru yer almaktadır.

Anketin diğer bölümlerini oluşturan sorular Tabur' un (2014) çalışmasında kullandığı “Öğrencilerde Milli Kimlik Kavramı Ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi” adlı anketi uyarlanarak kullanılmıştır. Likert tipinde bir forma dönüştürülen ve 35 sorudan oluşan ankette beş tane cevaplandırma seçeneği oluşturulmuştur. Bunlar; Kesinlikle Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Kesinlikle Katılmıyorum (1) seçenekleridir.

Geliştirilen anketin geçerliği için Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görevli tarih alanında iki uzman ve ölçme değerlendirme alanında 2 uzmanın görüşleri alınmış, bu görüşler ışığında gerekli değişiklikler ve düzeltmeler yapılmıştır.

Geliştirilen anketin güvenilirliğini saptamak için 200 öğrenciden oluşan bir gruba ön uygulama yapılmıştır. Bu verilere Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Milli kimlik bölümünde yer alan 17 maddeye ait Cronbach Alpha katsayısı 0,90 bulunmuştur. Bu değer maddelerin türdeşliği ve toplanabilirliği için istediğimiz aralıktadır. Cronbach Alpha katsayısı ölçek için yüksek güvenilirlidir.

Tarih Dersinin milli kimlik bilinci oluşturmadaki rolüne ilişkin görüşler bölümünde yer alan 18 maddeye ait Cronbach Alpha katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Bu değer maddelerin türdeşliği ve toplanabilirliği için istenilen aralıkta olup Cronbach Alpha katsayısı ölçek için yüksek güvenilirliktedir.

Verilerin toplanmasında kullanılan anket 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı ikinci dönemde Sivas ilinde eğitim veren liseler içerisinde tabakalı örneklem yöntemi ile seçilmiş 16' a anketler araştırmacı tarafından Şubat ayının üçüncü haftasında okul müdürlerine bırakılmış ve bir hafta sonra toplanmıştır. Böylelikle 1026 öğrencinin katılımı ile anket çalışması uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Tarih derslerinin milli kimlik kazanımına etkisine ilişkin görüşlerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanan anket uygulaması ve toplanması tamamlandıktan sonra, anketler tek tek numaralandırılmıştır. Anketlerin çalışma evereni ve örnekleme ilişkin dağılımını tespit etmek amacıyla sayım ve döküm yapılmıştır. Araştırmanın amaçlarına uygun olarak ankete katılan öğrencilerin kişisel bilgileri ve görüşlerini betimlemek için frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır. Araştırmalardan elde edilen sonuçlar tablo ve grafikler

yardımıyla desteklenip yorumlanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde “IBM SPSS Statistics 23” programından yararlanılmıştır. Veriler çözümlenirken frekans, yüzde değerleri ve aritmetik ortalamaları hesaplanmış, Kay-Kare (Chi-Square) testi kullanılmıştır.

Aritmetik ortalamaların aralığını belirlemek amacıyla 5 sütun 4 aralık mantığından hareket edilmiştir. Bu aralığın değeri $4/5=0,8$ ’ dir. Buna göre;

1,00 – 1,79 arası	Kesinlikle Katılmıyorum
1,80 – 2,59 arası	Katılmıyorum
3,00 – 3,39 arası	Kararsızım
3,40 – 4,19 arası	Katılıyorum
4,20 – 5,00 arası	Kesinlikle Katılıyorum şeklinde ifadeledirilebilir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ait bulgular ortaya konularak bu bulgulara ait yorumlar yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Ortaöğretim 9.sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik kavramı ile ilgili bilgi düzeyleri ve düşünceleri nelerdir?”. Bu problemin cevaplanabilmesi için hazırlanan sorular anket içeriğinde “Milli Kimlik İle İlgili İfadeler” başlığı altında incelenmiştir.

Tablo 4.1 Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

S. O		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Milli Kimlik Kavramı										
1	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye’ de doğmuş olması gerekir.	342	33,3	363	35,4	121	11,8	103	10,0	97	9,5
2	Bir insana Türk diyebilmek için onun hayatının büyük bir bölümünü Türkiye’ de geçirmiş olması gerekir.	290	28,3	394	38,4	174	17,0	109	10,6	59	5,8
3	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türk anne ve/ veya Babaya sahip olması gerekir.	172	16,8	232	22,6	201	19,6	252	24,6	169	16,5
4	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerekir.	154	15,0	188	18,3	168	16,4	273	26,6	243	23,7

5	Türkiye’ de yaşayan ve T.C. kimliği taşıyan herkes Türk tür.	186	18,1	199	19,4	160	15,6	256	25,0	225	21,9
6	Milli kimliğe sonradan dahil olunmaz içinde doğulur.	153	14,9	232	22,6	283	27,6	195	19,0	163	15,9
7	Milli kimlik milli kültürü ifade eder.	103	10,0	97	9,5	224	21,8	358	34,9	243	23,7
8	Kimliksiz bireyin köksüz ağaç gibi en ufak sarsıntıda yıkılması kaçınılmazdır.	120	11,7	105	10,2	223	21,7	296	28,8	282	27,5
9	Milli kimlik ile kişilik aynı kavramlardır.	170	16,6	238	23,2	309	30,1	219	21,3	90	8,8
10	Kültürün eğitim, gelenek ve göreneklerle kişiye kazandırdıkları kişinin milli kimliğini oluşturur.	88	8,6	121	11,8	211	20,6	393	38,3	213	20,8
11	Milli kimlik hangi millete ait olduğumuzu gösterir.	91	8,9	102	9,9	158	15,4	395	38,5	280	27,3
12	Tarihi bir toprak, ülke ya da yurt milli kimliği oluşturur.	87	8,5	127	12,4	248	24,2	383	37,3	181	17,6
13	Ortak tarihi hafıza milli kimliği oluşturur.	85	8,3	120	11,7	346	33,7	332	32,4	143	13,9
14	Milli kimlik ve din iç içe geçen öğelerdir.	125	12,2	165	16,1	287	28,0	275	26,8	174	17,0
15	Milli kimlik ait olma duygusunu pekiştirir.	88	8,6	108	10,5	176	17,2	376	36,6	278	27,1
16	Milli kimlik diğer milletlerin kimliğini fark ettirir.	96	9,4	106	10,3	226	22,0	357	34,8	241	23,5
17	Milli kimlik olmazsa millet olmaz.	113	11,0	122	11,9	212	20,7	298	29,0	281	27,4

Ankette verilen ilk beş soru Türk kavramı ile ilgili olup konumuz olan Milli Kimliğin temelini teşkil etmektedir buna göre Tablo 4.1 incelendiğinde “Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye’ de doğmuş olması gerekir.” ifadesine öğrencilerin %35,4’ ü katılmıyorum cevabını vermiştir.

“Bir insana Türk diyebilmek için onun hayatının büyük bir bölümün Türkiye’ de geçirmiş olması gerekir” ifadesine öğrencilerin %38,4’ ü katılmıyorum demiştir.

“Bir insana Türk diyebilmek için onun Türk Anne ve/veya Babaya sahip olması gerekir” şeklinde ifadeye, ankete katılan öğrencilerin %24,6’ sı katılıyorum demiştir.

“Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerekir” ifadesine öğrencilerin %26,6 ‘sı katılıyorum demiştir.

“Türkiye’ de yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti kimliği taşıyan herkes Türk’tür” ifadesine katılımcıların %25,0’ i katılıyorum demiştir.

Anketin uygulandığı 1026 öğrencinin ilk beş soruya verdiği cevaplardan yola çıkarak; öğrenciler Türklüğün genetik faktörler ile geçtiğini, bireyin Türk olabilmesi için Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup, Türkiye Cumhuriyeti kimliği taşıması gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bir bireyin Türkiye’ de doğması yada belirli bir süre Türkiye’ de yaşaması Türk olması için ölçüt değildir.

“Milli Kimliğe sonradan dahil olunmaz içinde doğudur” ifadesine öğrencilerin %27,6’ sı kararsızım, %22,6’ sı katılmıyorum, %19,0’ u katılıyorum, %15,9’u kesinlikle katılıyorum, %14,9’ u kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Bu bulgu öğrencilerin %38’ inin kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum yönünde görüş bildirerek Milli Kimliğe sonradan dahil olunabileceğini düşündüklerini göstermektedir. Öğrencilerin yaklaşık %35’ i milli kimliğin içinde doğudur görüşünü kabul ederken, %27,6 sı ise bu ifadede kararsız kalmıştır. Katılıyorum ve katılmıyorum seçenekleri arasında çok fazla bir fark bulunmayıp, kararsız kalanların oranının da bu değerlere yakın olduğu görülmüştür. Bu durumda araştırma yapılan öğrencilerin milli kimliğin doğuştan mı geldiği yoksa sonradan da dahil olunup olunmayacağı ile ilgili net görüşleri bulunmadığı görülmektedir.

“Milli Kimlik Milli Kültürü ifade eder.” ifadesine katılımcıların %34,9’ u katılıyorum, % 23,7’si kesinlikle katılıyorum, % 21,8’ kararsızım yanıtını verirken, %10,0’ u kesinlikle katılmıyorum, %9,5’ i se katılmıyorum demiştir. Bu durumda öğrencilerin yaklaşık %58,6’ sı milli kimliğin milli kültürü ifade ettiğini düşünürken, % 21,8’ i kararsız kalmış, %19,5’ i bu ifadeye katılmadığını belirtmiştir. Buna göre öğrencilerin yarısından fazlası milli kimlik ile milli kültürü bir bütün olarak görmektedir.

“Kimliksiz bireyin köksüz ağaç gibi en ufak sarsıntıda yıkılması kaçınılmazdır” ifadesine ankete katılan öğrencilerin %28,8’i katılıyorum, % 27,5’ i kesinlikle katılıyorum, %21,7’si kararsızım, %10,2’ si katılmıyorum, % 11,7’ si ise kesinlikle katılmıyorum yanıtını vermiştir. Bu durumda öğrencilerin yaklaşık %52’ si kimliksiz bireyin güçsüz ve zayıf olacağını düşündükleri ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda kimlik bireyi güçlü kıldığı şeklinde yorumlanabilir.

“ Kimlik ile kişilik aynı kavramlardır.” ifadesine katılımcıların %30,1 i kararsızım cevabını vermiştir. Verilen cevaplar toplamda incelendiğinde ise öğrencilerin %39,8 katılmadığını, %30,1 kararsız olduğunu yine aynı şekilde %30,1 ise katıldığını göstermiştir. Bu bulgudan yola çıkarak anket çalışmasına katılan öğrencilerin verdiği cevapların oranlarının birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. Budan hareketle öğrencilerin kimlik ve kişilik kavramlarını tam kavrayamadıkları sonucuna varılabilir.

“ Kültürün eğitim, gelenek ve göreneklerle kişiye kazandırdıkları kişinin milli kimliğini oluşturur.” Sorusuna öğrencilerin %20,4’ ü katılmadıklarını, % 38,3’ ü kararsız olduklarını, %59,1’ i ise katıldıklarını söylemiştir. Bu bulgudan hareketle ankete katılan

öğrencilerin yarısından fazlasının milli kimliğin oluşumunda kültürün etkili olduğu sonucuna varılıp, öğrencilerin kimlik ve kültür ilişkisini kavradığı sonucuna ulaşılabilir.

“Milli kimlik hangi millete ait olduğumuzu gösterir.” ifadesine ilişkin görüşler incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin %18,8’i katılmadığını, %15,4’ü kararsız olduğunu, %65,8’ i ise katıldığını belirtmiştir. Elde edilen sonuçlardan hareketle anket katılımcılarının büyük bir bölümünün milli kimlik ile millet kavramını bütünleştirdiği ve milli kimlik kavramını anlamlandırıp millet kavramını önemsedikleri sonucuna ulaşılabilir.

“ Tarihi bir toprak, ülke ya da yurt milli kimliği oluşturur.” Sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin %20,9’u katılmadığını, %37,3 kararsız olduğunu, %54,9’u ise katıldığını belirtmiştir. Bulgulardan yola çıkarak ankete katılan öğrencilerin milli kimlik ile yurt milli kavramlarını bütünleştirdiklerini göstermektedir. “Ortak tarihi hafıza milli kimliği oluşturur” sorusuna verilen yanıtlar %20 katılmıyorum, %33,7 kararsızım, %46,3 ise katılıyorum şeklindedir. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin %46,3’ ünün ortak tarihi hafızanın milli kimliği oluşturduğu görüşüne katıldıklarını göstermektedir. Ortak tarihi hafıza “tarih birliği” anlamına gelmektedir. Milli kimlik oluşumunda tarih bilincinin önemli olduğu bilgisi öğrenciler tarafından kısmen kazanılmıştır şeklinde yorumlanabilir. Bu konuda Şıvgın (2009) makalesinde tarih biliminin amaçlarından birinin de milli kimliği oluşturmak olduğunu belirterek ulus inşası süreçlerinde bu bilimden pek çok devlet adamının yararlandığını belirtmektedir. Dolayısıyla tarih eğitimine gerekli önem verilirse milli kimliğe sahip nesillerin yetiştirilmesi kolaylaşacaktır sonucuna varılabilir.

“Milli kimlik ve din iç içe geçmiş öğelerdir” sorusuna öğrencilerin verdiği cevaplar %28,3 katılmıyorum, %28 kararsızım, %43 ise katılıyorum şeklindedir. Bu durumda öğrencilerin yarısına yakın kısmının din ve kimlik olgusunu bağdaştırdıkları, geri kalanın ise kimlik ve din olgusunu çok fazla bağdaştıramadıkları söylenebilir.

“Milli kimlik ait olma duygusunu pekiştirir” ifadesine katılımcıların %19,1 katılmadığını, %17,2’ si kararsız olduğunu, %63,7’ si ise katıldığını söylemiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin %63,7 si milli kimliğe sahip olmanın aidiyeti

pekiştirdiğini bildiği şeklinde yorumlanabilir. Aidiyet duygusu ile anlam bulan milli kimlik kavramı bireyi topluma ve toplumsal öğelere bağlar.

“Milli kimlik diğer milletlerin kimliğini fark ettirir” ifadesine katılımcıların % 19,7’si katılmıyorum, %22’ si kararsızım, % 58,3’ ü ise katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgu öğrencilerin %58,3’ lük kesiminin milli kimliğin öteki milletlerin kimliğini fark ettirdiği görüşüne sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgu yukarıdaki olguyu destekler niteliktedir. Zira aidiyetlerinin farkında olarak milli kimliğini kazanmış birey başka toplumların aidiyetlerini, kültürlerini, kimliklerini fark edecektir. Bu durumun milli kimlik bilincini olumlu etkilemesi beklenir.

“Milli kimlik olmazsa millet olmaz” ifadesine katılımcıların verdiği yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin %22,9’u katılmadıklarını, %22’sinin kararsız olduğu, %56,4’ünün ise ifadeye katıldığı görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin %56,4 ’ünün milli kimlik olmazsa millet olmaz görüşünde oldukları söylenebilir. Dolayısıyla öğrencilerin yarısından fazlasının millet ve milli kimlik ilişkisini kavramışlardır denilebilir.

Tablo 4.2. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalamaları

	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss
Soru 1	1017	1,00	5,00	2,2625	1,28165
Soru 2	1019	1,00	5,00	2,2669	1,15217
Soru 3	1012	1,00	5,00	3,0138	1,35193
Soru 4	1018	1,00	5,00	3,2583	1,39569
Soru 5	1017	1,00	5,00	3,1327	1,43119
Soru 6	1013	1,00	5,00	2,9832	1,29254
Soru 7	1011	1,00	5,00	3,5351	1,23861
Soru 8	1018	1,00	5,00	3,5059	1,31120
Soru 9	1014	1,00	5,00	2,8235	1,20275
Soru 10	1015	1,00	5,00	3,5143	1,19563
Soru 11	1014	1,00	5,00	3,6617	1,23177
Soru 12	1016	1,00	5,00	3,4370	1,16938
Soru 13	1009	1,00	5,00	3,3251	1,11687
Soru 14	1015	1,00	5,00	3,2049	1,25355
Soru 15	1018	1,00	5,00	3,6365	1,22876
Soru 16	1014	1,00	5,00	3,5335	1,22590
Soru 17	1020	1,00	5,00	3,5020	1,30636

Tablo 4.2 incelendiğinde sorulara verilen yanıtların aritmetik ortalamalarının en yükseklerinin $\bar{x}=3,6617$ ile “ Milli kimlik hangi millete ait olduğumuzu gösterir” ifadesine, daha sonra $\bar{x}=3,6365$ ile “Milli kimlik ait olma duygusunu pekiştirir” ve $\bar{x}=3,5351$ “Milli kimlik milli kültürü ifade eder” ifadelerinde, en düşük ortalamasının ise $\bar{x}=2,2625$ ile “Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye’ de doğmuş olması gerekir” ifadesi,

$\bar{x}=2,2669$ “Bir insana Türk diyebilmek için hayatının büyük bir bölümün Türkiye’de geçirmiş olması gerekir”, $\bar{x}=2,8235$ “Kimliksiz bireyin köksüz ağaç gibi en ufak sarsıntıda yıkılması kaçınılmazdır” ifadelerine ait olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 19,5’ inin verdiği bu yanıt konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

4.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusudur. Bu sorunun cevaplanabilmesi için hazırlanan sorular anket içeriğinde “Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği ile İlgili Maddeler” 18. Ve 35. Maddeler arasındaki bölümünde yer almaktadır.

Tablo 4.3 Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşlerinin Frekans ve Yüzdeler Dağılımı

S.NO	Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katlıyorum		Kesinlikle Katlıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
18	Tarih dersi millet olma bilincine sahip olmamı sağladı.	116	11,3	108	10,5	202	19,7	343	33,4	257	25,0
19	Tarih dersi bana milli birlik ve beraberliğin önemini öğretti.	100	9,7	113	11,0	154	15,0	368	35,9	291	28,4
20	Tarih dersi sayesinde millet ve tarih kavramlarına merakım arttı.	109	10,6	120	11,7	166	16,2	318	31,0	313	30,5
21	Tarih dersi içimde vatan ve millet sevgisinin artmasını sağladı.	123	12,0	88	8,6	145	14,1	310	30,2	360	35,1
22	Tarih dersi devlet otoritesinin önemini öğretti.	150	14,6	117	11,4	241	23,5	286	27,9	232	22,6
23	Tarih dersi sayesinde milli bağımsızlığın her şeyden önemli olduğunu fark ettim.	104	10,1	122	11,9	176	17,2	314	30,6	310	30,2

24	Tarih dersi sayesinde İstiklal Marşını daha gururla okuyorum.	118	11,5	104	10,1	168	16,4	292	28,5	344	33,5
25	Tarih dersi içimdeki bayrak sevgisini ve saygısını artırdı.	114	11,1	88	8,6	149	14,5	298	29,0	377	36,7
26	Tarih dersi gelenek ve göreneklerimizin yaşatılması gerekliliğini öğretti.	111	10,8	85	8,3	167	16,3	369	36,0	294	28,7
27	Tarih dersi vatanıma karşı olan iç ve dış tehditlere daha duyarlı olmamı sağladı.	106	10,3	89	8,7	182	17,7	326	31,8	323	31,5
28	Tarih dersi diğer milletlerin milli kimliklerine saygı duymamı sağladı.	114	11,1	114	11,1	214	20,9	349	34,0	235	22,9
29	Tarih dersi milli kimliğin oluşmasında milli dilin önemli olduğunu fark etmemi sağladı.	87	8,5	96	9,4	217	21,2	368	35,9	258	25,1
30	Tarih dersi, milli kimliğin oluşmasında din ve vicdan hürriyetinin önemli olduğunu fark etmemi sağladı.	112	10,9	83	8,1	223	21,7	348	33,9	260	25,3
31	Tarih dersinin milli kimlik bilinci oluşturmada etkili bir ders olduğunu düşünüyorum.	110	10,7	104	10,1	213	20,8	351	34,2	248	24,2
32	Tarih dersinde öğretmen konuyu hikayeleştirerek anlatır.	154	15,0	94	9,2	262	25,5	295	28,8	221	21,5
33	Tarihte neyin iyi ya da neyin kötü, neyin doğru ya da neyin yanlış olduğu konusunda bilgilendiriliriz	110	10,7	110	10,7	230	22,4	335	32,7	241	23,5
34	Tarih dersinde geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız.	117	11,4	99	9,6	210	20,5	361	35,2	239	23,3
35	Tarih dersinde tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yaparız.	139	13,5	109	10,6	217	21,2	317	30,9	244	23,8

“Tarih dersi millet olma bilincine sahip olmamı sağladı” ifadesine öğrencilerin %19,7’ si katılmadığını, % 22’si kararsız olduğunu, %58,3’ ü ise katıldığını belirtmiştir. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin %58,3’ ünün millet olma bilincine sahip olmalarında Tarih Dersinin önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Tarih dersinin amaçları göz önüne alındığında da milli hassasiyetler sahip nesiller yetiştirmenin amaç olduğu görülmektedir.

“Tarih dersi bana milli birliğin ve beraberliğin önemini öğretti” ifadesine ankete katılan öğrencilerin %20,7’ si katılmadığını, % 15’ i kararsız olduğunu, % 64,3’ ü ise katıldığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgu öğrencilerin %64,3’ ünün milli birlik ve beraberliğin önemini anlamalarında dersi etken gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

“Tarih dersi sayesinde millet ve tarih kavramlarına merakım arttı” ifadesine öğrencilerin verdiği cevaplar; % 22,3 katılmıyorum, % 16,2 kararsızım, % 61,5 katılıyorum şeklindedir. İfadeye verilen cevaplardan hareketle öğrencilerin %61,5’ inde milli tarihe merakın arttığı söylenebilir. Bu durum olumlu sayılabilir. Tarih dersinin ortaöğretim kurumlarında diğer dersler kadar ilgi görmediği düşünülürken, öğrencilerde

merak duygusunun artması güdüleyici bir etki yapacak, öğrencilerin derste ki başarılarının artmasında etkili olacaktır denilebilir.

“Tarih dersi içimde vatan ve millet sevgisinin artmasını sağladı” ifadesine katılımcıların %20,6’ sı katılmıyorum, % 14,1’ i kararsızım, % 65,3’ ü ise katılıyorum yanıtını vermişlerdir. Bu durumda öğrencilerin % 65,3’ ünde Tarih Dersinin vatan ve millet sevgisinin artmasında etkili olduğu söylenebilir. Türk Milli Eğitimi Temel Kanunu’ nda yetiştirilmek istenen bireylerin “ vatanını ve milletini seven” bireyler olması gerekliliği belirtilmiştir (Türk Milli Eğitimi Genel Kanunu 2. Madde). Bu bulgu Tarih Dersinin bu konuda etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Tarih Dersi devlet otoritesinin önemini öğretti” ifadesine öğrencilerin %26’ sı katılmıyorum, %23,5’ i kararsızım, % 50,5’ i ise katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Bu bulgu öğrencilerin % 50’ sinde devlet otoritesinin anlaşılmasında Tarih Dersinin etkin olduğu ama devlet otoritesi ifadesinin içeriğinin öğrenciler tarafından tam olarak bilinmediği şeklinde yorumlanabilir.

“Tarih dersi sayesinde milli bağımsızlığın her şeyden üstün olduğunu fark ettim” ifadesine ankete katılan öğrencilerin %22’ si katılmıyorum, %17,2’ si kararsızım, % 60,8’ i ise katılıyorum şekilde cevap vermiştir. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin % 60’ unda milli bağımsızlığın her şeyden önemli olduğunu fark etmelerinde tarih dersinin etkili olduğu söylenebilir.

“Tarih dersi sayesinde İstiklal Marşını daha gururla okuyorum” ifadesine öğrencilerin % 21,6’ sı katılmıyorum, % 16,4’ ü katılmıyorum, % 62’ si ise katılıyorum seçeneklerini işaretlemiştir. Bu durumda öğrencilerin %62’ sinin İstiklal Marşını daha gururla okumalarında dersin önemli olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte bağımsızlığımızın sembolü olan İstiklal Marşı ile ilgili ifadenin “ Tarih dersi milli bağımsızlığın her şeyden önemli olduğunu fark ettim” ifadesine verilen % 60 olumlu yanıt ile örtüşmesi öğrencilerin anketi bilinçli bir şekilde doldurdıkları yönünde yorumlanabilir.

“Tarih dersi içimdeki Bayrak sevgisini ve saygısını artırdı” ifadesine katılımcıların %19,7’ si katılmıyorum, % 14,5’ i kararsızım, % 65,7’ si katılıyorum yanıtını

vermişlerdir. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin % 65' i bayrak sevgi ve saygısının artmasında Tarih dersinin önemli olduğunu düşünmektedir şeklinde yorumlanabilir.

“Tarih dersi gelenek ve göreneklerimizden yaşatılması gerekliliğini öğretti” ifadesine öğrencilerimizin % 19,1' i katılmıyorum, % 16,3' ü kararsızım, % 64,7' si katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu durumda öğrencilerimizin yaklaşık % 65' inin gelenek ve göreneklerimizden yaşatılması gerekliliğini öğrenmelerinde dersin etkili olduğunu düşündükleri söylenebilir. Tarih dersinin içeriğinde gelenek ve göreneklerle ilgili her hangi bir konu olmamasına rağmen öğrencilerin bu şekilde düşünmelerinin sebebi anketin onuncu maddesinde yer alan “kültürün eğitim, gelenek ve göreneklerle kişiye kazandırdıkları kişinin milli kimliğini oluşturur” ifadesiyle bağlantı kurdukları düşünülmektedir.

“Tarih dersi vatanıma karşı olan iç ve dış tehditlere daha duyarlı olmama sağladı” ifadesine öğrencilerin %19' u katılmadığını, % 17,7' si kararsız olduğunu, % 63,3' ünün ise katıldığı görülmektedir. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin % 63' ünün iç ve dış tehditlere duyarlı olmalarında tarih dersinin etken olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Tarih dersi diğer milletlerin milli kimliklerine saygı duymama sağladı” ifadesine katılımcıların %22,2' si katılmıyorum, %20,9' u kararsızım, % 56,9' u ise katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Diğer milletlerin kimliklerine saygı duymak, önce kendi kimliğini fark edip kendi kimliğine saygı duymakla başlar. Bilgin, milli kimlik için “belli bir topluluğun üyelerinin kendilerini diğer topluluk üyelerinden ayırt eden farklılaştırıcı bir aidiyet duygusudur. Bu duygu topluluk üyelerinin kendilerini belirli bir “biz”in mensupları olarak “onlar” dan farklılıklarını vurgulayarak kendi içlerinde birleştirmektedir.” (Bilgin, 1995:6) demektedir. Bu sebeple bu bulgu ile öğrencilerin milli kimliklerinin farkında olarak öteki milletlerin kimliklerine saygı duymalarında dersin önemli gördükleri söylenebilir.

“Tarih dersi milli kimliğin oluşmasında milli dilin önemli olduğunu fark etmemi sağladı” ifadesine ankete katılan katılımcıların %17,9' u katılmadığını, % 21,2' si kararsız olduğunu, % 61' i katıldığını söylemiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak öğrencilerin %61' lik kısmının dilin önemini bildiği şeklinde yorumlanabilir. Dilin kültür oluşumundaki öneminin öğrenciler tarafından bilinmesi oldukça önemlidir. Çünkü dil millet oluşumunda

en önemli ve en güçlü bağlardan biridir. Dilini kaybeden milletlerin zamanla yok olduğu ya da dilleri ile tutunup varlıklarını sürdürebilen milletlerin varlığı bunun açık ispatıdır.

“Tarih dersi milli kimliğin oluşmasında din ve vicdan hürriyetinin önemli olduğunu fark etmemi sağladı” ifadesine öğrencilerin %19’ u katılmıyorum, % 21’ i kararsızım, %59,2’ si ise katılıyorum yanıtını vermiştir. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin %59’ luk kısmının milli kimliğin oluşumunda din ve vicdan hürriyetinin önemli olduğunu fark etmelerinde tarih dersinin etken olduğunu düşünmektedir şeklinde yorumlayabiliriz.

“Tarih dersinin milli kimlik bilinci oluşturmada etkili bir ders olduğunu düşünüyorum” şeklinde verilen ifadeye katılımcıların % 20,8’ i katılmadığını, % 20,8’ i kararsız olduğunu, %58,4’ ü ise katıldığını gösterir şekilde cevap vermiştir. Bu bulgudan hareketle öğrencilerin %58’ lik kısmının milli kimlik bilincinin oluşumunda Tarih dersinin önemli olduğunu düşündükleri söylenebilir.

“Tarih dersinde öğretmen konuyu hikayeleştirerek anlatır” ifadesine öğrencilerin %24,2’ si katılmıyorum, %25,5’ i kararsızım, % 50,3’ ü katılıyorum şeklinde yanıt vermiştir. Bu verilerden hareketle öğrencilerin % 50’ lik kesiminin tarih dersinin hikayeleştirilerek anlatıldığı sınıf ortamında bulunduğu söylenebilir. Bu durum Milli Eğitim Bakanlığı Tarih Dersi programının içeriğinde halihazırda var olup öğrenmenin kolaylaşmasını sağlamaktadır. Böylece öğrencilere verilmek istenen temel değerlerin daha verimli ve kalıcı şekilde kavranması sağlanmış olur diye düşünülebilir.

“Tarihte neyin iyi, neyin kötü yada neyin yanlış neyin doğru olduğu konusunda bilgilendiriliriz” ifadesine öğrencilerin %21,4’ ü katılmadığını, % 22,4’ ünün kararsız olduğunu, % 56,2’ sinin ise katıldığını gösterir şekilde yanıt vermesinden yola çıkarak katılımcıların %56’ sının tarih dersinde öğretmen yönlendirmesi ile neyin iyi yada kötü, neyin doğru yada yanlış olduğu konusunda bilgilendirildikleri söylenebilir. Bu durumda öğrencilere verilmek istenen değerlerde öğretmenlerin yönlendirmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

“Tarih dersinde geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız” ifadesine öğrencilerin % 21’ i katılmadığını, % 20,5’ i kararsız olduğunu, % 58,5’ i ise katıldığını gösterir şekilde cevap vermiştir. bu bulgudan hareketle öğrencilerin %58’ lik bölümünün

tarih dersini daha eleştirel işledikleri, dönemin olaylarını farklı açılardan bakarak öğrendikleri yorumuna ulaşılabilir. Böyle bir durumda öğrencinin hem eleştirel düşünmesi gelişmiş olmakta hem de olaylara farklı açılardan bakmayı öğrenmektedir. Bu ise öğrencinin araştıran, sorgulayan bir yapıya ulaşmasını bunun da bireyin kimlik gelişimini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir.

“Tarih dersinde tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yaparız” ifadesine katılımcıların “24,1’ i katılmıyorum, % 21,2’ si kararsızım, % 54,7’ si katılıyorum yanıtlarını vermişlerdir. Bu bulgudan hareketle üstteki “Tarih dersinde geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız” ifadesi ile bu ifadenin aynı yönde oldukları ve öğrencilerin tutarlı cevap verdikleri görülmektedir. Bu durumda öğrencilerin %50’ den fazlasının Tarih dersinde anlatılan olayları farklı açılardan ele almaları ve kendi yorumlarını katar değerlendirmelerinin öğrencilerin üzerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilir.

<u>Soru 18</u>	<u>1022</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5059</u>	<u>1,28331</u>
<u>Soru 19</u>	<u>1024</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6221</u>	<u>1,26952</u>
<u>Soru 20</u>	<u>1023</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5924</u>	<u>1,31491</u>
<u>Soru 21</u>	<u>1025</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6790</u>	<u>1,34680</u>
<u>Soru 22</u>	<u>1008</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,3304</u>	<u>1,34474</u>
<u>Soru 23</u>	<u>1010</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5980</u>	<u>1,30972</u>
<u>Soru 24</u>	<u>1008</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6349</u>	<u>1,35088</u>
<u>Soru 25</u>	<u>1007</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,7309</u>	<u>1,34211</u>
<u>Soru 26</u>	<u>1004</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6474</u>	<u>1,28384</u>
<u>Soru 27</u>	<u>1009</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6650</u>	<u>1,29283</u>
<u>Soru 28</u>	<u>1011</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,4718</u>	<u>1,27192</u>
<u>Soru 29</u>	<u>1009</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,6085</u>	<u>1,20777</u>
<u>Soru 30</u>	<u>1009</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5560</u>	<u>1,26267</u>
<u>Soru 31</u>	<u>1012</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5168</u>	<u>1,26456</u>
<u>Soru 32</u>	<u>1008</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,3323</u>	<u>1,32865</u>
<u>Soru 33</u>	<u>1006</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,4841</u>	<u>1,26697</u>

<u>Soru 34</u>	<u>1011</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,5005</u>	<u>1,27067</u>
<u>Soru 35</u>	<u>1013</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>3,4126</u>	<u>1,32829</u>
	N	Minimum	Maksimum	\bar{X}	Ss

Tablo 4.4. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Görüşlerinin Aritmetik Ortalama Tablosu

Tablo 4.4 incelendiğinde verilen cevapların çoğunlukla 3.40 – 4.19 arası Katılıyorum aralığında ve aritmetik ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamanın $x= 3,7309$ ile “Tarih dersi içimdeki bayrak sevgisini ve saygısını artırdı” ifadesine ait olduğu en düşük ortalamanın ise $x= 3,3304$ ile “Tarih dersi devlet otoritesinin önemini öğretti” ifadesine ait olduğu görülmektedir. Ankette yer alan ifadelerin tamamına yüksek düzeyde olumlu yanıtlar verilmesi Tarih Dersinin Milli kimlik kazanımına olumlu etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durum dersin önemini artırmaktadır.

4.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Ortaöğretim9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşler” beş soru halinde incelenmiştir. Verilerin çözümlenirken frekans, yüzde değerleri ve aritmetik ortalamalar hesaplanmış, Kay-Kare (Chi-Square) testi kullanılmıştır.

4.3.a. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin ilk sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?” şeklinde sorulmuştur. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (Chi-Square) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. KayKare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.5. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik Kavramına İlişkin Puanlarının Cinsiyete Göre Dağılım Tablosu
Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine göre görüşlerinin dağılımı

			Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Cinsiyet	Kız Öğrenci	f	7	47	162	315	20	551
		%	1,3	8,5	29,4	57,2%	3,6	100
Cinsiyet	Erkek Öğrenci	f	14	71	178	202	10	475
		%	2,9	14,9%	37,5	42,5%	2,1	100
Toplam		f	21	118	340	517	30	1026
		%	2,0	11,5%	33,1	50,4%	2,9	100

Tablo incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %50,4'ü yüksek, %30'u ise çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Veriler cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiği hakkında erkek öğrencilerin %42,5'inin yüksek, %2,1'inin çok yüksek düzeyde, kız öğrencilerin ise %57,2'sinin yüksek, %3,6'sının ise çok yüksek düzeyde olumlu fikir beyan ettikleri görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin %29,4'ü, erkek öğrencilerin ise %37,5'inin kararsız olduğu görülmektedir.

Tablo 4.6 Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin Kay-Kare testi sonuçları

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	30,537 ^a	4	,000*
Olabilirlik Oranı	30,709	4	,000
Doğrusal Birliktelik	29,454	1	,000
N	1026		

p<.05

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde cinsiyete göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkenine göre, kız öğrenciler lehine, anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. ($\chi^2(4) = 30,537$, p<0,05).

4.3.b. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Okul Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin ikinci sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiği Okul değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Okul türü olarak Anadolu Liseleri, Özel Okullar, Fen Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi Meslek Liseleri, Ticaret Liseleri, İmam Hatip Liseleri belirlenmiştir. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (ChiSquare) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Buna göre Kay-Kare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.7. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin öğrenim gördükleri okul değişkenine göre dağılımı

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Gültepe Anadolu Lisesi	f	1	9	22	30	3	65
	%	1,5	13,8	33,8	46,2	4,6	100,0
Kongre Anadolu Lisesi	f	1	6	15	40	4	66
	%	1,5	9,1	22,7	60,6	6,1	100,0
Sivas Anadolu Lisesi	f	1	2	15	47	1	66
	%	1,5	3,0	22,7	71,2	1,5	100,0
Prof. Necati Erşan Sos. Bil. And. Lisesi	f	1	4	12	36	3	56
	%	1,8	7,1	21,4	64,3	5,4	100,0
Sivas Fen Lisesi	f	1	2	15	38	1	57
	%	1,8	3,5	26,3	66,7	1,8	100,0
Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi	f	0	0	8	17	1	26
	%	0,0	0,0	30,8	65,4	3,8	100,0
Ahmet Ayık Spor Lisesi	f	0	4	6	7	0	17
	%	0,0	23,5	35,3	41,2	0,0	100,0
Diriliş Ticaret Meslek Lisesi	f	5	18	74	56	3	156
	%	3,2	11,5	47,4	35,9	1,9	100,0
Şehit Üstteğmen Cemalettin Yılmaz Mes. ve Tekn. Lisesi	f	0	1	15	46	2	64
	%	0,0	1,6	23,4	71,9	3,1	100,0
Karşıyaka Kız Meslek Lisesi	f	1	13	40	42	1	97
	%	1,0	13,4	41,2	43,3	1,0	100,0
Atatürk Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi	f	7	41	69	33	3	153
	%	4,6	26,8	45,1	21,6	2,0	100,0
Mustafa Kemal Atatürk Meslek ve Teknik And. Lisesi	f	0	0	6	25	1	32
	%	0,0	0,0	18,8	78,1	3,1	100,0
Abdussamet Bal İmam Hatip Lisesi	f	2	5	12	43	1	63
	%	3,2	7,9	19,0	68,3	1,6	100,0
Sivas Anadolu İmam Hatip Lisesi	f	1	6	16	40	3	66
	%	1,5	9,1	24,2	60,6	4,5	100,0
Bahçeşehir Anadolu Lisesi	f	0	4	4	6	0	14
	%	0,0	28,6	28,6	42,9	0,0	100,0
Özel Batı Anadolu Lisesi	f	0	3	11	11	3	28
	%	0,0	10,7	39,3	39,3	10,7	100,0
Toplam	f	21	118	340	517	30	1026
	%	2,0	11,5	33,1	50,4	2,9	100,0

Tablo incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğu konusunda hem fikir oldukları görülmektedir. Öğrencilerin %50,4' ü yüksek, %2,9'u ise çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşünüyor. Veriler öğrenim gördükleri okul değişkenine göre

incelendiğinde Mustafa Kemal Atatürk Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi %78,1' inin yüksek düzeyde olumlu fikir beyan ettikleri görülür.

Tablo 4.8. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin öğrenim gördükleri okul

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	183,406 ^a	60	,000*
Olabilirlik Oranı	192,148	60	,000
Doğrusal Birliktelik	9,360	1	,002
N	1026		

değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin Kay-Kare

testi sonuçları $p < 0,05$

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde okul değişkenine göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde öğrenim gördükleri okul değişkenine göre, Mustafa Kemal Atatürk Meslek ve Teknik And. Lisesi lehine, anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. ($\chi^2(60) = 183,406$, $p < 0,05$).

Tablo 4.9. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre dağılımı

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Anadolu Liseleri	f	4	21	64	153	11	253
	%	1,75	8,25	25,15	60,57	4,4	100
Fen Lisesi	f	1	2	15	38	1	57
	%	1,8	3,5	26,3	66,7	1,8	100
Güzel Sanatlar Lisesi	f	0	0	8	17	1	26
	%	0	0	30,8	65,4	3,8	100
Spor Lisesi	f	0	4	6	7	0	17
	%	0	23,5	35,3	41,2	0	100
Ticaret Liseleri	f	5	19	89	102	5	220
	%	1,6	6,55	35,4	53,9	2,5	100
Meslek Liseleri	f	8	54	115	100	5	282

	%	1,8	13,4	35	47,6	2	100
İmam Hatip Liseleri	f	3	11	28	83	4	129
	%	2,35	8,5	21,6	64,45	2,03	100
Özel Okullar	f	0	7	15	17	3	432
	%	0	19,65	33,95	41,1	5,35	100

Tablo 4.9'un verileri incelendiğinde Fen Lisesi' nin %66,7 ile yüksek düzeyde olumlu görüş beyan ettikleri görülmektedir. Diğer okul türlerinde benzer tablo görülmesine karşılık Spor Lisesi, Meslek Liseleri ve Özel Okullarda bu oran en fazla %47,6' da kalmıştır. Anket uygulaması yapılan okullarda öğrencilerin %25 ile %30' luk kesimi kararsız olduğu görülmüştür.

4.3.c. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin üçüncü sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Yaş Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (Chi-Square) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Buna göre Kay-Kare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.10. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin yaş değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin dağılımı

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
14	f	4	21	49	86	7	167
	%	2,4	12,6	29,3	51,5	4,2	100
15	f	10	65	216	331	12	634
	%	1,6	10,3	34,1	52,2	1,9	100
16	f	5	27	58	87	11	188
	%	2,7	14,4	30,9	46,3	5,9	100,0
17	f	2	5	17	13	0	37
	%	5,4	13,5	45,9	35,1	0	100
Toplam	f	21	118	340	517	30	1026
	%	2	11,5	33,1	50,4	2,9	100

Tablo 4.10 incelendiğinde çalışmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğu konusunda aynı görüşte oldukları

görülmektedir. Öğrencilerin %50,4 yüksek, %2,9' u ise çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşünmektedir. Veriler yaş değişkenine göre incelendiğinde 15 yaş grubunun %52,2' sinin yüksek, %1,9' unun çok yüksek oranda olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin %33,1' inin kararsız olduğu, kararsız grup içinde en yüksek payın ise %45,9 ile 17 yaş grubuna ait olduğu görülmektedir.

Tablo 4.11. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin yaş değişkenine göre Milli

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	21,292 ^a	12	,046*
Olabilirlik Oranı	20,702	12	,055
Doğrusal Birliktelik	2,716	1	,099
N	1026		

Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin Kay-Kare testi sonuçları $p < .05$

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde yaş değişkenine göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde yaş değişkenine göre, 15 yaşındaki öğrenciler lehine, anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. ($\chi^2(12) = 21,292$, $p < 0,05$).

4.3.d. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih

Dersinin Etkililiği Anneni Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin dördüncü sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (Chi-Square) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Buna göre Kay-Kare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.12 Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Anne Eğitim Durumu değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin dağılımı

			Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar	f	2	16	29	46	2	95
		%	2,1	16,8	30,5	48,4	2,1	100
İlkokul Mezunu		f	7	52	130	199	7	395
		%	1,8	13,2	32,9	50,4	1,8	100
Ortaokul Mezunu		f	8	25	85	107	11	236
		%	3,4	10,6	36	45,3	4,7	100
Lise Mezunu		f	4	17	54	122	9	206
		%	1,9	8,3	26,2	59,2	4,4	100
Üniversite Mezunu		f	0	8	42	43	1	94
		%	0	8,5	44,7	45,7	1,1	100
Toplam		f	21	118	340	517	30	1026
		%	2	11,5	33,1	50,4	2,9	100

Tablo 4.12 incelendiğinde anket uygulaması yapılan katılımcıların büyük bölümünün Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunda aynı fikirde oldukları görülmektedir. Katılımcıların %50,4' ü yüksek, % 2,9' u çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşünmektedir. Veriler anne eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde annesi lise mezunu olan öğrencilerin %59,2' sinini yüksek, % 4,4' ünün çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin %33,1' i kararsız tutum sergilerken, ortaokul mezunu anneye sahip öğrencilerin oranı %45,3'tür.

Tablo 4.13. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin Anne Eğitim Durumu

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	29,700 ^a	16	,020*
Olabilirlik Oranı	31,071	16	,013
Doğrusal Birliktelik	4,119	1	,042
N	1026		

değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin p<.05

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma olup

olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde anne eğitim durumu değişkenine göre, anneleri lise mezunu olan öğrenciler lehine, anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. ($\chi^2(16) = 29,700$, $p < 0,05$).

4.3.e. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin beşinci sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (Chi-Square) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Buna göre Kay-Kare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.14. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Baba Eğitim Durumu değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin dağılımı

			Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsız	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar	f	2	8	10	15	0	35
		%	5,7	22,9	28,6	42,9	0,0	100
	İlkokul Mezunu	f	5	31	88	122	7	253
		%	2,0	12,3	34,8	48,2	2,8	100
	Ortaokul Mezunu	f	3	36	96	108	7	250
		%	1,2	14,4	38,4	43,2	2,8	100
	Lise Mezunu	f	6	27	78	164	10	285
		%	2,1	9,5	27,4	57,5	3,5	100
	Üniversite	f	5	16	68	108	6	203
		%			33,5	53,2	3,0	100
Toplam		f	21	118	340	517	30	1026
		%	2,0	11,5	33,1	50,4	2,9	100
Mezunu			2,5	7,9				

Tablo 4.14 incelendiğinde anket uygulaması yapılan katılımcıların büyük bölümünün Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunda aynı fikirde oldukları görülmektedir. Katılımcıların %50,4' ü yüksek, % 2,9' u çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşünmektedir. Veriler anne eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde babası lise mezunu olan öğrencilerin %57,5' inin yüksek, % 3,5' inin çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin %33,1' i kararsız tutum sergilerken, okur-yazar babaya sahip öğrencilerin oranı % 42,9' dur.

Tablo 4.15. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin Baba Eğitim Durumu

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	25,751 ^a	16	,058
Olabilirlik Oranı	25,580	16	,060
Doğrusal Birliktelik	7,661	1	,006
N	1026		

değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin dağılımı

p>.05

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. ($\chi^2(16) = 25,751, p < 0,05$).

4.3.f. Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt probleminin altıncı sorusu “Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinde Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiği Ailenin Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşmakta mıdır?” şeklinde belirtilmiştir. Bu problemin çözümünde Kay- Kare (Chi-Square) testi uygulanmış ve sonuçlar yorumlanmıştır. Buna göre Kay-Kare testi sonuçları ve yorumları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4.16. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin aylık aile geliri değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinin dağılımı

Ailenin Aylık Geliri * Yuvarlama Sonucu Crosstabulation						
	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam

500-1500 TL	f	9	48	128	169	8	362
	%	2,5	13,3	35,4	46,7	2,2	100
1501 - 2500 TL	f	7	35	96	166	14	318
	%	2,2	11	30,2	52,2	4,4	100
2501 - 3500 TL	f	4	18	56	114	5	197
	%	2	9,1	28,4	57,9	2,5	100
3501 - 4500 TL	f	0	6	26	29	0	61
	%	0	9,8	42,6	47,5	0,0	100
4500 TL ve üzeri	f	1	11	34	39	3	88
	%	1,1	12,5	38,6	44,3	3,4	100
Toplam	f	21	118	340	517	30	1026
	%	2	11,5	33,1	50,4	2,9	100

Ailenin Aylık
Geliri

Tablo 4.16 incelendiğinde anket uygulaması yapılan katılımcıların büyük bölümünün Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunda aynı fikirde oldukları görülmektedir. Katılımcıların %50,4' ü yüksek, % 2,9' u çok yüksek düzeyde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkili olduğunu düşünmektedir. Veriler anne eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde aylık geliri 2501-3500 Lira arasında olan öğrencilerin %57,9' unun yüksek, % 2,5' inin çok yüksek düzeyde olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin %33,1' i kararsız tutum sergilerken, aylık 4500 Lira ve üzeri gelire sahip olan öğrencilerin oranı % 44,3' tür.

Tablo 4.17. Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin görüşlerinin ailenin aylık geliri değişkenine göre Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin dağılımı

	Değer	Ss	p
Kay-Kare (χ^2)	18,443 ^a	16	,299
Olabilirlik Oranı	21,145	16	,173
Doğrusal Birliktelik	,962	1	,327
N	1026		

p>.05

Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinde Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde aylık gelire göre farklılaşma olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan kay-kare testi sonuçlarına göre Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde ailenin aylık

geliri değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görölmektedir. ($\chi^2(16) = 18,443$, $p < 0,05$).

V. BÖLÜM

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlara ve bunlara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Milli kimlik, milletlerin şahsiyeti ve hayat tarzıdır. Bu kimlik dil, din, kültür, toprak, soy gibi çeşitli unsurlara aidiyet duygusu ile bağlanma soncunda meydana gelir.

Her milletin dile ve tarihe dayalı çekirdek kimliği vardır. Bu çekirdek kimlik dallanıp budaklanarak milli cevher haline gelir. Vatan, bayrak, milli marş, devlet, dil, din, kahramanlıklar, destanlar, ... gibi unsurlar milli kimliğin varlığını ifade eder.

5.1. Sonuç

Toplumlar, belirledikleri hedeflere ulaşmak için öncelikle eğitim sistemlerini şekillendirmekte, hedeflenen özellikteki bireyleri yetiştirmek üzere uygun içerikler düzenlemektedirler. Tarih dersleri 'geçmişin aynası' olarak görüldüğünden ayrı bir öneme sahiptir. Okullarda okutulan tarih dersleri; milli birlik hareketini, zaferleri ve milletin geleceğini yüceltmeğe çalışmaktadır

Eldeki araştırma, belli dönemde yazılan ve okutulan tarih ders kitaplarında önemli bir yer tutan milli değerlere yeterince ya da gerektiği kadar ağırlık verilip verilmediğini kritik etme amacıyla hazırlanmıştır. Böylelikle, bu değerlerin kazandırılması ile ilgili benimsenen eğitim felsefesinin de belirli bir oranda ortaya konduğu düşünülmektedir. Milli değer ifadelerinin açık seçik ve sıkça kullanılabileceği bir ders olması bakımından, tarih dersi inceleme alanı olarak seçilmiştir.

Bu bölümde Sivas ili merkezinde eğitim veren sekiz farklı türdeki ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 9. Sınıf öğrencilerinin milli kimlik kavramının oluşumunda tarih öğretimine ilişkin öğrenci görüşleri ve milli kimlik oluşumlarının incelenmesine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmaya yön veren genel düşünce “ Tarih dersinde kazandırılmak istenen bilgiler öğrenciler tarafından yeterli düzeyde öğrenilmişse, öğrenciler Tarih dersi sayesinde milli bir kimlik kazandıklarını düşünüyorlarsa Tarih dersi milli kimlik kazanımına olumlu etik etmiştir” şeklindedir. Bu noktadan hareketle öğrencilerin milli kimlik bilgisi ve Tarih dersinin milli kimlik bilgisi ve Tarih dersinin milli kimlik bilinci oluşturmadaki rolüne ilişkin görüşlerini tespit etmeye yönelik yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir.

1- “Milli Kimlik Bilinci İfadeleri” bölümünde öğrencilerin ağırlık olarak “Katılıyorum” ifadesi kullandıkları görülmüştür. En yüksek ortalamanın $\bar{x}=3,6617$ ile “ Milli kimlik hangi millete ait olduğumuzu gösterir” ifadesine, en düşük ortalamanın ise $\bar{x}=2,2625$ ile “Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye’ de doğmuş olması gerekir”

ifadesine ait olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 19,5' inin verdiği bu yanıt konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşündürmektedir. Anketin birinci bölümünde öğrencilerin %11 ile % 33' lük kesimi kararsızım seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu durum bize öğrencilerin Milli Kimlik kavramı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna götürebilir.

2- “Milli Kimlik Oluşumunda Tarih Dersinin Etkililiğine İlişkin Görüşler” bölümünde öğrenci görüşleri incelendiğinde verilen cevapların çoğunlukla 3.40 – 4.19 arası Katılıyorum aralığında ve aritmetik ortalamaların birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamanın $\bar{x}= 3,7309$ ile “Tarih dersi içimdeki bayrak sevgisini ve saygısını artırdı” ifadesine ait olduğu en düşük ortalamanın ise $\bar{x}= 3,3304$ ile “Tarih dersi devlet otoritesinin önemini öğretti” ifadesine ait olduğu görülmektedir. Ankette yer alan ifadelerin tamamına olumlu yanıtlar verilmesi Tarih Dersinin Milli kimlik kazanımına olumlu etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu durum dersin önemini artırmaktadır.

3- Öğrencilerin görüşleri cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığında; Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiği hakkında erkek öğrencilerin %42,5'inin yüksek, %2,1'inin çok yüksek düzeyde, kız öğrencilerin ise %57,2'sinin yüksek, %3,6'sının ise çok yüksek düzeyde olumlu fikre sahip oldukları görülmektedir. Bu verilerden hareketle kız öğrencilerin Tarih Dersini Milli Kimlik oluşumunda daha etkili gördüğünü söylenebilir.

Ankete katılan kız öğrencilerin %29,4'ü, erkek öğrencilerin ise %37,5'inin kararsız olduğu görülmektedir. Öğrencilerin kararsız tutumlarının nedeni olarak Milli Kimlik kavramını tam olarak kavrayamadıkları, konu hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları düşünülebilir.

Bu konuda yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlardan bazıları şöyledir;

Cinsiyet açısından Sosyal Bilgiler dersinde 6,7,8. Sınıflarda yapılan araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır (Özkal ve Çetingöz, 2006).

Bahçeşehir Üniversitesi Sosyoloji Bölüm Başkanı Nilüfer Narlı “Hocalık dönemimdeki deneyimlerimden yola çıkarak kızların eğitimde erkeklerden daha başarılı olduğunu söyleyebilirim. Bunun nedeni de şunlar olabilir. Kızlar aldıkları eğitim sayesinde kendi ayakları üzerinde durabileceklerinin farkındalar. Aynı zamanda çoğu kız öğrenci annesinin üniversiteye gidememe sebeplerini ya da gitmek için yaşadığı sıkıntıları biliyor. Bu bana kalırsa daha çok Türkiye ve Avrupa’da yaşayan Türk kız öğrenciler arasında yaygın. Özellikle anneler eğitimin önemini çocuklarına tekrar tekrar hatırlatıyor. Şu bir gerçek ki Türkiye’de çoğu kız öğrencilerin ev dışındaki aktiviteleri sınırlandırılıyor. Bu durum da onları daha fazla çalışmaya teşvik ediyor.

İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Psikoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Tülay Bozkurt

Geleneksel toplumlarda kadınlara hırs, rekabet, liderlik, risk alma, mücadele gibi erkek özelliğine uygun yetkinlikler gerektiren işlerde başarılı olamayacaklarına ilişkin önyargılar var. Bu önyargılarla kadın özdeşleşerek, toplumsal yapılanmanın sürekliliğini farkında olmadan sağlıyor.

Öte yandan iş yaşamında başarılı olmayı göze alan kadınların, özellikle yöneticilik gibi erkeklerin yaygın olarak seçtikleri mesleklerde de başarılı olarak algılanabilmek için erkeklerden daha fazla çalışıyor. Başarılı kadınlar toplumsal önyargıları bu yolla kırmaya çalışıyor. Toplumsal rol dağılımındaki cinsiyet ayrımcılığıyla mücadeleye başlıyor. Eğitim hayatından başlayarak kendilerini iş dünyasına hazırlıyorlar. Önce derslerde, ilerde de iş hayatında onları geçmeye çalışıyorlar.”

*2010 YGS'ye başvuran 100 kız adaydan 50,2'si bir yüksek öğretim programını kazanırken, bu oran erkeklerde yüzde 46,4

* Bir üniversite programına yerleşen 100 kız öğrenciden 46,7'si bir lisans programını kazanırken, bu oran erkeklerde yüzde 39,6.”

4- Öğrenciler okudukları okul ve okul türüne göre karşılaştırılmıştır. Anket çalışması yapılan okullarda öğrencilerin verdiği cevaplar incelendiğinde Fen Lisesi %66,7, Güzel Sanatlar Lisesi %65,4, İmam Hatip Liseleri %64,45 oranında olumlu yanıtlar verirken; Özel Okullar %41,1, Spor Lisesi %41,2, Meslek Liseleri %47,6 oranında olumlu yanıt vermiştir. Bu durumda Fen Lisesinde, Güzel Sanatlar Lisesinde ve İmam Hatip Liselerinde Tarih Dersinin Milli Kimlik gelişimine etkisi olumlu yönde değerlendirilmiştir.

Ayrıca okul türüne göre yapılan değerlendirmede kararsız kalan öğrencilerin oranı % 20' nin altına düşmemektedir ki bu da öğrencilerin azımsanmayacak bir bölümünün Milli kimlik konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını düşündürmektedir.

1- Öğrenciler belirli yaş aralıklarına göre karşılaştırılmıştır. Anket yapılan öğrencilerin verdiği cevaplar incelendiğinde 15 yaş grubunda olumlu cevaplar %52,2, 14 yaş grubunda %51,5, 16 yaş grubunda 46,3 ve 17 yaş grubunda 35,1 olarak görülmüştür. 14 -15 yaş aralığında çok fazla fark yokken 16-17 yaşa doğru olumlu cevap oranı düşmektedir. Bunda en büyük etkenin öğrencilerin yaşları büyüdükçe daha sosyal oldukları görüşüdür.16-17 yaş grubu öğrencileri daha sosyal bir yapıya sahip olup okul ile daha az zaman geçirdikleri düşünülmektedir.

2- Anket yapılan öğrenciler anne eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında lise mezunu annelerin lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bunu sırayla %50,4 ile ilkokul mezunu anneler, %48,4 ile okur-yazar mezunu anneler, %45,7 ile üniversite mezunu anneler ve %45,3 ile ortaokul mezunu anneler takip etmektedir.

Öğrencilerin anneleriyle ‘Alışveriş, gezmek, tv izlemek, sohbet etme’, gibi eylemleri anneleri birlikte yapmaları, anne ile vakit geçirmelerinin okul başarısına olumlu bir katkısı olduğu düşünülmektedir. Üniversite mezunu annelerinin iş hayatında daha çok yer almalarından dolayı çocukları ile bu eylemleri daha az gerçekleştirdikleri bunda çocukların okula ve derslere karşı olumsuz tutum geliştirdiği düşünülebilir.

3- Babanın eğitim durumunun ve ailenin gelir düzeyinin anket yapılan öğrenciler üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

“Milli Kimlik Kavramının Oluşumunda Tarih Öğretimine İlişkin Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşleri ve Milli Kimlik Oluşumunun İncelenmesi” adlı araştırmanın bulgularına dayanılarak geliştirilen öneriler aşağıya maddeler halinde çıkarılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına ait öneriler:

1- Lise dönemi kimlik gelişiminde önemli bir dönem olduğundan liselerde kimlik ve milli kimlik ile ilgili psikolojik, kültürel, sanatsal vb. çalışmalara ağırlık verilmelidir. Özel Okullar, Meslek Liseleri ve Spor Lisesinin durumları göz önüne alındığında bu tür okullarda kültürel faaliyetleri daha fazla önem verilmelidir.

2- Tarih Dersi Milli Kimlik kazanımını olumlu etkilemektedir. Bu sebeple Tarih Dersi Öğretim programında Milli Kimlik gelişimine olumlu etki edecek içeriğe daha fazla yer verilmeli, dersin öğretimine gerekli önem verilmeli, ders öğretimi esnasında öğretim ilkelerine dikkat edilmeli, ve ders esnasında milli kimliği oluşturan unsurların içeriği öğrencilere yeterli ve etkili verilmelidir.

3- Özellikle Özel Okullarda ve Meslek Liselerinde kültür derslerine daha fazla ağırlık verilmeli, bu derslerin ikinci plana atılması engellenmeli, bu amaçla gerekli planlamalar ilgililer tarafından yapılmalıdır.

4- “Milli Kimlik Kavramının Oluşumunda Tarih Öğretimine İlişkin Ortaöğretim Öğrencilerinin Görüşleri ve Milli Kimlik Oluşumunun İncelenmesi” ilgili sonuçla cinsiyet değişkenine göre ele alındığında kız öğrenciler lehine olumlu bir farklılaşma görülmektedir. Bunun nedeni olarak erkek öğrencilerin daha sosyal bir hayat

yaşarken kız öğrencilerin okulla ve dersleri ile daha fazla ilgilendikleri düşünülebilir. Erkek öğrencilerin okula ve derse ilgisini çekmek için başta okul müdürleri olmak üzere dersin öğretmenleri ve diğer öğretmenler bir araya gelerek çeşitli faaliyetler organize etmelidir.

5- Milli Kimlik oluşumu yaş değişkenine göre incelendiğinde 15 yaş grubundaki öğrenciler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bunu 14 yaş grubu takip etmektedir. 16-17 yaş gruplarında ortalamalar düşmektedir. Bunun nedeni öğrencilerin bu dönemde arkadaş grupları ile daha sosyal bir hayat yaşamaları, okul ve derslere ilginin azalması olarak düşünülebilir. 16-17 yaş grubunun aleyhine gelişen bu durumu değiştirmek için okul hayatı öğrenciler için cazip hale getirilip öğrencilerle etkili iletişim kurulmalıdır.

6- Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde anne/baba eğitim durumu değişkenine göre, baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı, ama annelerde durumun değiştiği görülmektedir. Anneleri lise mezunu olan öğrenciler lehine, anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu annelerde ise bunun tam tersi olduğu görülmektedir. Çocukların kimlik gelişiminde ebeveynler arasında anneni belirleyici etkiye sahip olduğu ve bu nedenle çalışan annelerin çocuklarıyla ve çocukların eğitimiyle daha yakından ilgilenmelerini sağlayacak çeşitli aile eğitim seminerleri düzenlenebilir.

7- Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin Milli Kimlik oluşumunda Tarih Dersinin etkililiğine ilişkin görüşlerinde ailenin aylık geliri değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- A. Michael Hogg, M. G. (2007). Sosyal Psikoloji. (A. G. İbrahim Yıldız, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınları.
- Adıyeye, N. (1999). Islahat Fermanı Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi ve Gayrimüslimlerin Yaşantılarına Dair. H. C. Güzel içinde, Osmanlıdan Günümüze Ermeni Sorunu (Cilt IV, s. 255-261). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Ağaoğlu, A. (1927). Üç Medeniyet. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Aka, A. (2010). Kimliğe Teorik Yaklaşımlar. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34(1), 17-24.
- Akça, G. (2007). Osmanlı Millet Sisteminin Dönüşümü. Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, VI(1), 57-65.
- Akçalı, Erdal ve Aslan, Aslı Avcı. (2007). Kimlik Sunumu Olarak Tarih Eğitimi. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 125-132.
- Akçura, Y. (1932). Tarih Yazmak ve Tarih Okutmak Usullerine Dair. Birinci Türk Tarih Kongresi, Münakaşalar (s. 577-607). İstanbul: Maarif Vekaleti.
- Akçura, Y. (1976). Üç Tarz-ı Siyaset. Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Akçura, Y. (2007). Türkçülük, Türkçülüğü Tarihi Gelişimi. İstanbul: İlgı Kültür Sanat Yayınları.
- Akdağ, H. (2005). Tek Parti ve Demokrat Parti Dönemi Lise Tarih Ders Kitaplarının Muhtevası. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdoğan, N. S. (2009). Erken Cumhuriyet Dönemi Kampanyaları ve Yahudi Kimliği. G. Pultar içinde, Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili (s. 149-177). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, M. (2012). Günümüz Türkiye'sinde Irkçılık-Etnisite Milliyetçilik. Türk Yurdu(295), 436-438.

- Akyüz, Y. (2004). Türk Eğitim Tarihi (9. Baskı b.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alakel, M. (2011). İlk Dönem Cumhuriyet Türkiye'si Ulus İnşası Sürecinde Milliyetçilik ve Sivil-Etnik İnkileme Dair Teorik Tartışmalar. Gazi Akademik Bakış, 5(9), 1-30.
- Anderson, B. (2011). Hayali Cemaateler- Milliyetçilğin Kökenleri ve Yayılması. (İ. Savaşır, Çev.) İstanbul: Metris Yayınları.
- Arıker, S. (2015, Ekim). Osmanlı Tarih Yazıcılığı. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(8), 199-217.
- Arslan, Z. (2015). Ortaöğretim Tarih, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersleri Öğretim Programlarında Milliyetçilik. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi(30), 1-16.
- Aslan, E. (1992). İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanılan Kitapların Derğerlendirilmesi. M. Adem, & K. Karakütük içinde, Türk Eğitim Derneği Öğretim Dizisi (s. 179-194). Ankara: Şafak Matbaacılık.
- Aslan, E. (2006). Neden Tarih Öğreniyoruz. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 162-174.
- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 213-220.
- Ataş, M. S. (2014). Ortaöğretim Tarih Öğretiminde Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri (Van İli Örneği). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Atatürk, M. K. (1959). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (Cilt 2). Ankara: Maarif Matbaası.
- Atatürk, M. K. (2002). Nutuk. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Avcı, C. (2005). Türk Tarih Tezi Amacı, Uygulanışı ve Sonuçları. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(11), 11-32.
- Ayda, A. (1991). Sadri Maksudi Arsal. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aydın, S. (1995, Mart-Nisan). Türk Kavramının Sınırları. Birikim Dergisi(71-72).

- Aydın, S. (1998). Kimlik Sorunu Ulusalçılık Türk Kimliği. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Aym, F. (1993). "Atatürk ve Tarih", Atatürk Haftası Armağanı. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı ATASE Yayınları.
- Baran, T. A. (2010). Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi. . M. A. Parlak içinde, Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu (s. 19-33). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Baymur, A. F. (1964). Tarih Öğretimi. Ankara: Maarif Matbaası.
- Bayri, H. (2008). Türkiye'de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik (1980 Sonrası Döneme Sosyo-Politik Bir Bakış). Erzurum.
- Behar, B. E. (1992). İktidar ve Tarih Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin oluşumu (1929-1937). İstanbul: Afa Yayınları.
- Berkes, N. (2002). Türkiyede Çağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berktaş, H. (1983). Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). Evrenselcilik Farklılık Geriliminde Kollektif Kimlik. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1995). Kolektif Kimlik. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1999). Evrenselcilik-Farklılık Geriliminde Kollektif Kimlik (2. Baskı b.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007). Kimlik İnşası. İzmir: Turmaks Yayıncılık.
- Birkök, M. C. (1994). Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu. İstanbul: Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birsel, H. (2013). Kimlik Bataklığı. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bora, T. (1996). İnşa Döneminde Türk Milli Kimliği. Toplum ve Bilim Dergisi(71), 168-94.
- Bostancı, N. (2003). Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. Türkiye Günlüğü(75), 5-33.
- Bozkurt, G. (1996). Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında

Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Carr, E. H. (2002). Tarih Nedir? (2. Baskı b.). (M. G. Gürtürk, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Cebeci, S. (2008). Milli Kimlik Bağlamında Din-Kültür İlişkisi. Sakarya Üniversitesi Akademik İncelemeler Dergisi, 3(2), 2-11.

Cevdet, A. (1983). Tarih (Cilt 1). İstanbul: Üçdal Neşriyat.

Connoly, W. (1995). Kimlik ve Farklılık. (F. Lekesizalın, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Copeaux, E. (2016). Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İslam Sentezine (3. Baskı b.). (A. Berkay, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Çağlayan, Y. (1981). Tarih Öğrenimine Başlangıç. İstanbul: Ayko Yayınevi.

Çalen, M. K. (2013, Nisan). Bir Kimlik Siyaseti Olarak Osmanlıcılık. Türk Yurdu(308), 88-92.

Çoban, S. (2005). Küreselleşme Ulus Devlet Azınlıklar ve Dil. İstanbul: Su Yayınevi.

Daloğlu, B. K. (2013). Lise Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Milli Kimlik Kavramının İçerik Analizi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demircioğlu, İ. H. (2012). Tarih Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı. Ankara: Pegem Akademi.

Deren, S. (2010). Türk Millî Kimliğinin Kuruluşunda Osmanlı'nın Reddi: On Beşinci Yıl Kitabı. Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences, 7(2), 551-567.

Elban, M. (2015, Eylül). Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi(4/3), 1302-1319.

Ergün, M. (1999). Atatürk Devri Türk Eğitimi. Ankara: Ocak Yayınları.

- Erkan, S. (2009). Türk Üniversitelerinde Tarih Öğrenimi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Ana Bilim Dalı Tarih Eğitimi Bilim Dalı.
- Erman, A. (2011). Kimlik ve Egemenlik-Ulus Devlet ve Güvenlik Sorunları (1. Baskı b.). İstanbul: Truva Yayınları.
- Eroğlu, H. (1992). Atatürk ve Milliyetçilik. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ersanlı, B. (2003). İktidar ve Tarih. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eryentü, M. (2015). Küreselleşme Sürecinde Kimliksizlik. Erzurum: Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Eryılmaz, B. (1990). Osmanlı Devletinde Gayrimüslim Teb'anın Yönetimi. İstanbul: Risale Yayınları.
- Feyzioğlu, T. (1992). Atatürk ve Milliyetçilik. Atatürk ve Atatürkçü Düşünce Dizisi: 10.
- Gelekcı, C. (2003). Küreselleşme ve Milli Kültür. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- Gök, A. A. (2001, Temmuz-Ağustos). Osmanlı İmparatorluğu'nda Gayri Müslimler: Millet Sistemi, Tarihi Gelişimi ve Milletler Arası Antlaşmalar. Türkiye ve Siyaset(3), 101-108.
- Göka, E. (2006). İnsan Kısım Kısım; Topluluklar, Zihniyetler, Kimlikler (2. Baskı b.). Ankara: Aşına Kitaplar.
- Gökalp, Z. (2013). Türkçülüğün Esasları. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Guibernau, M. (1997). Milliyetçilikler. (N. N. Domaniç, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Guibernau, M. (2010). Devletsiz Uluslar. I. Gündüz içinde, Ulusal Kimlik ve Etnik Açılım. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Gül, S. U. (2010). Kürselleşme ve Kimlik. Malatya.
- Gündoğan, A. O. (2009). Kimlik Sorunu ve Düşünce Dünyası. M. Ç. Özdemir, & M. Ç. Özdemir (Dü.) içinde, Türk Kimliği (s. 399-412). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (2006). Tarihte Türkler. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Güngör, E. (2010). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik* (16. Baskı b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güven, İ. (2014). *Tarih Öğretimi Kuram ve Uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güvenç, B. (2008). *Türk Kimliği* (5. Baskı b.). İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Hobsbawm, E. J. (1995). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit ve Gerçeklik*. (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- İğdemir, U. (1976). *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Tarih Kurumu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İnan, A. (1939). *Atatürk ve Tarih Tezi*. *Bellekten*, 224-225.
- İnan, A. (1973). *50. Yılda Tarihten Geleceğe*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnan, A. (1981). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnan, A. (1998). *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İplikçioğlu, B. (1997). *Eski Batı Tarihi (Cilt I)*. Ankara: T.T.K.
- İzgi, Ö. (1978). *Atatürk'ün Tarih Hakkındaki Düşünceleri*. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 4, 136.
- Kafa, S. (2010). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Millik Kimlik Bilinci Geliştirmeye Yönelik Etkinliklerin Okul Başarısına Etkisi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Kafesoğlu, İ. (2013). *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kanad, H. F. (1963). *Pedagoji Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kantarcıoğlu, S. (1990). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Karaaytu, C. (2014). Lise Öğrencilerinin Milli Kimlik Bilincine Yönelik Görüşleri. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Karal, E. Z. (1988). Atatürk' ün Türk Tarih Tezi. G. K. Başkanlığı içinde, Atatürkçülük (s. 157-164). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yönetmeleri. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karpat, K. (2010). Türk Demokrasi Tarihi (5.Baskı b.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpat, K. (2014). Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji (5. Baskı b.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpat, K. H. (1995). Kimlik Sorunu'nun Türkiye'deki Tarihi, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi. S. Şen içinde, Türk Aydını ve Kimlik Sorunu. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kasımoğlu, A. (2013). Milliyetçilik ve Dil, Dil Milliyetçiliğinin Başarı ve Başarısızlıkları. Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 3(5), 161-172.
- Kaya, Y. (2007). "Kimlikler Yeniden Dağıtılırken: Milli Kimlikler". Y. Kaya, & Y. Kaya (Dü.) içinde, Kürenin Halleri (s. 193-210). İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kaypakoğlu, S. (2000). Ulusal Ekonomilerin Bütünleşmesi Sürecinde Kimlik Sorunları ve iletişim. İstanbul: Der Yayınları.
- Keskin, M. (1998). Atatürk' e Göre Millet ve Türk Milliyetçiliği. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 14(41), 359-374.
- Kılıç, M. (2007). Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi(16), 133-120.
- Kocatürk, U. (1987). Atatürk. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Koçak, K. (1998). Osmanlıdan Cumhuriyete Tarih Anlayışına Tesir Eden Faktörler. Ankara.
- Kodaman, B. (2004). Milli Kimlik ve Küreselleşme - Dünya. Türk Yurdu, 24(200), 2934.
- Kongar, E. (2005). 21. Yüzyılda Türkiye (36. Baskı b.). Ankara: Remzi Kitabevi.

- Kongar, E. (2014). Toplumsal Değişim Kuramları ve Türkiye Gerçeği. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Köker, L. (1996, Kış). Kimlik Krizinden Meşruluk Krizine Kemalizm ve Sonrası. Toplum ve Bilim Dergisi(71), 150-167.
- Kösoğlu, N. (1995). Kültür/Kimlik Üzerine. Türkiye Günlüğü(33), 41-47.
- Kösoğlu, N. (1998). Türk Kimliği ve Türk Dünyası (1. Baskı b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kösoğlu, N. (2001). Milli kimlik , Etnik Grup ve Mozaik Kültür. Türkiye ve Siyaset(3), 41-50.
- Kösoğlu, N. (2012). Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Düşünceler (Cilt 1). İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (2013). Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kula, M. N. (2001). Kimlik ve Din (1. Baskı b.). İstanbul: Ayşığı Yayınları.
- Kurtaran, U. (2011). Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(8), 57-71.
- Kuşat, A. (2003). Bir Değerler Sistemi Olarak "Kimlik" Duygusu ve Atatürk. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(15), 45-61.
- Levi-Strauss, C. (2007). Irk, Tarih ve Kültür. (R. Erdem , & H. Bayri, Çev.) İstanbul: Metris Yayınları.
- Lewis, B. (2011). Modern Türkiye'nin Doğuşu (5. Baskı b.). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Mardin, Ş. (1994). Türkiye' de Din ve Siyaset. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2013). Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu (12. Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mehmet Yanmış, B. K. (2013). Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı; Diyarbakır Örneği. Akademik İncelemeler Dergisi, 8(2), 117-153.
- Metin, E. (2015, Haziran). Tarih Ders Kitaplarında Türklük Şuuru ve Milliyetçilik. Ülkü Ocakları(142), 13-19.

- Milles, R. (2010). Ötekinin Tanımları. I. Gündüz içinde, Ulusal Kimlik ve Etnik Açılım (1. Baskı b.). İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Neşe Özkal, D. Ç. (2006). Akademik Başarı, Cinsiyet, Tutum ve Öğrenme Stratejilerinin Kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi(46), 259-275.
- Onat, H. (2009). Türkiye' de Cemaatler ve Kimlik. M. Ç. Özdemir, & M. Ç. Özdemir (Dü.) içinde, Türk Kimliği (s. 808-826). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ortaylı, İ. (1996, Mart-Nisan). Tarih Nedir? Türkiye Günlüğü(39), 152-159.
- Ortaylı, İ. (2004). Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim (2. Baskı b.). İstanbul: Turhan Kitabevi.
- Osmanoğlu, C. (2008). Ziya Gökalp' te Türkçülük Akımı. İstanbul: Oniki Levha Yayınları.
- Özarpınar, Y. (2014). Kültür ve Medeniyet Üzerine Denemeler (3. Baskı b.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özbaran, S. (1992). Tarih ve Öğretimi. İstanbul: Cem Yayınları.
- Özbudun, E. (1997). Milli Mücadele ve Cumhuriyetin Resmi Belgelerinde Yurttaşlık ve Kimlik Sorunu. N. Bilin içinde, Cumhuriyet Demokrasi Kimlik. İstanbul : Bağlam Yayınları.
- Özdemir, M. (2009, Bahar/Güz). Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek Kuramlar ve Uygulamalar. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi(18/19), 297-300.
- Özgül, Ö. (2003). Küreselleşme Sürecinde Ulusal Kimlik Sorunu ve Türkiye Örneği. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özlü, H. (2011). Afet İnan' ın Cenevre Günleri ve Tarih Çalışmaları. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 10(22), 165-187.
- Özönder, M. C. (2000). Dünya' da ve Türkiye'de 'İrk' ve ' Etkinlik' Kavramları. Kök Araştırmaları Dergisi, 2(1), 65-72.
- Özönder, M. C. (2001). Küreselleşme Tartışmalarının Terör Boyutu. Kök Araştırma Dergisi, 3(2), 1-4.
- Öztürk, Y. (2007). Tarih ve Kimlik. Akademik İncelemeler.

- Pamuk, A. (2017). Kimlik ve Tarih (Kimliğin İnşasında Tarihin Kullanımın) (2 b.). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Parla, T. (1992). Türkiye’ de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları, Kemalist Tek Parti İdeolojisi ve CHP’ nin Altı Oku (Cilt 3). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Poyraz, H. (2009). Farklı Kimlik ve Türk Kimliği Hakkında. M. Ç. Özdemir, & M. Ç. Özdemir (Dü.) içinde, Türk Kimliği. Ayvaz Gökdemir’e Armğan-2 (s. 763-769). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Pultar, G. (2009). Kimlikler Lütfen. Ankara: Odtü Yayınları.
- Recep Yıldız, S. D. (2003). Milli Kimliğin Oluşumunda Zihniyet. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(8), 319-340.
- Sadoğlu, H. (2013, Nisan). Milliyetçilik Çağında "Türk Kimliği; Algı ve Tutum". Türk Yurdu Dergisi, 37-42.
- Safran, M. (2002). Türk Tarih Öğretimi ve Meseleleri. H. C. Güzel, K. Çiçek , & S. Koca içinde, Türkler Ansiklopedisi (Cilt 17, s. 935-942). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Safran, M. (2006). Tarih Eğitimi: Makale ve Bildiriler. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Safran, M. (2009). Türkiye’ de Tarih Öğretimi ve Meseleleri. İ. T. Muammer DEMİREL içinde, Tarih Öğretim Yöntemleri (s. 41-59). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Safran, M. (2008). Türkiye’ de Tarih Eğitimi ve Öğretimi. M. Safran, & D. Dilek içinde, 21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi (s. 13-20). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Safran, M., & Ata, B. (1996). Barışçı Tarih Öğretimi Üzerine Çalışmalar. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11-26.
- Sakaoğlu, N. (1991). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıca, M. (1999). Fransız İhtilali. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

- Sedat Yazıcı, Fatih Yazıcı. (2010). Yurtseverlik Eğitimi Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(10), 649-660.
- Sezen, Y. (1993). Sosyoloji Açısından Din: Dinin Sosyal Müesseseler Üzerindeki Etkileri. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.
- Smith, A. D. (2007). Küreselleşme Çağında Milliyetçilik. (B. Sütçüoğlu, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Smith, A. D. (2016). Milli Kimlik (8. Baskı b.). (B. S. Şener, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Stearns, P. N. (2009). Neden Tarih Öğretiyoruz. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2/1, 118-127.
- Şahin Gürsoy, İ. Ç. (2009). Din Kimlik İlişkisi Üzerine. Toplum Bilimleri Dergisi(3), 115-120.
- Şahin, K. (2004). Tarih, Siyaset, İktisat Yönetimi. A. V. Can içinde, Cumhuriyetin 80. Yılına ve Ali Fuat Cebesoy'un Anısına Armağan Kitabı. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, U. (2006). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitimde Türkçülük Akımının Türk Kimliği Oluşturmasındaki Rolü. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 287-300.
- Şıvgın, H. (2009). Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi. Gazi Üniversiteis Akademik Bakış Dergisi, 2(4), 35-52.
- Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tabur, E. (2014). Öğrencilerde Milli Kimlik Kavramı ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Milli Kimlik Kazanımına Etkisi. 1-64.
- Tanpınar, A. H. (2010). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi (8. Baskı b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- tarihsinifi.com. (tarih yok). 2015-2016 Yılı Tarih Dersi Yıllık Planları.
- Taşagıl, A. (2014). Gök-Türkler (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Tatar, T. (2008). Kimlik: Ötekini Belirlemek ya da Kendini Bilmek. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi(48), 185-200.
- Tebliğler Dergisi (1952, Ağustos 11). T.C Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(707), 82.
- Tebliğler Dergisi (1971, Ocak 18). T.C Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(1640), 17.
- Tebliğler Dergisi (1975, Şubat 10). T.C Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(1826), 70.
- Tebliğler Dergisi (1982, Ocak 18). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(2104), 36.
- Tebliğler Dergisi (1982, Aralık 20). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi(2127), 470.
- Tekeli, İ. (2002). Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Togan, Z. V. (1985). Tarihte Usul (4. Baskı b.). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Topses, G. (1999). Cumhuriyet Dönemi Eğitimin Gelişimi. (F. Gök, Dü.) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tosun, R. (2002). Atatürk'ün Türk Tarih Tezi. Ata Dergisi.
- Turan, M. (2009). 1950-1960 Yılları Arasında Ortaokul Tarih Dersi Kitaplarında Yer Alan Milli Kimlik Kavramının İçerik Analizi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türk, İ. C. (2006). Osmanlı Devletinde Tarih Eğitimi (1839-1922). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı.
- Türkdoğan, O. (2004). Milli Kültür, Modernleşme ve İslam. İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2005). Türk Ulus - Devlet Kimliği. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Türkkan, Z. (2011). Kimliğin Oluşumunda ve Korunmasında Dinin Rolü. Ankara:

Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı.

Türkmenoğlu, D. (2007, Kış). Tek Parti Döneminde Ulus İnşa Politikalarının Eğitim
Boyutu. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1), 15-172.

Ufuk Şimşek, S. I. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. Atatürk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(1), 189-199.

Ulusoy, K. (2009). Lise öğrencilerinin tarih dersinin işlenişi ile ilgili düşünceleri
(Ankara örneği). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1),
417-434.

Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşlenişi ile İlgili Düşünceleri
(Ankara Örneği). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1),
417-434.

Uzunçarşılı, İ. H. (1987). Osmanlı Tarihi (Cilt IV). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Üstel, F. (2016). "Makbul Vatandaş" ın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık
Eğitimi (7. Baskı b.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Watson, H. S. (2012). Milliyetçilik ve Çok Milletli İmparatorluklar. M. Türköne içinde,
Milletler ve Milliyetçilik (s. 149-164). İstanbul: Etkileşim Yayınları.

www.egitimajansi.com. (2016, Ekim 19). Kızlar Erkeklerden Daha Başarılı, Ama Neden?

www.wikipedia.org. (2016, Ocak 18).

Yalman, N. (2009). Kimlik ve Bilinç. G. Pultar içinde, Kimlikler Lütfen: Türkiye
Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili. Ankara: Orta Doğu Teknik
Üniversitesi Yayınları.

Yazgan, Ç. Ü. (2007). Osmanlı' dan Cumhuriyetin İlk Yıllarına Kadar Vatan Anlayışı.
Eğitişim Dergisi(14), 1-11.

Yeğen, M. (2005). Yurttaşlık ve Türklük. G. P. Erman içinde, Türkiye Kültürleri (s. 103).
Ankara: Tetragon Yayınları.

Yeke, N. (2001). "Islahat Fermanı Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi
ve Gayrimüslimlerin Yaşantılarına Dair" Osmanlı. H. C. Güzel içinde,

- Osmanlı'dan Günümüze Ermeni Sorunu (s. 255-261). İstanbul: Yeni Türkiye Yayınları.
- Yeniçeri, Ö. (2005). Küreselleşme Karşısında Milliyetçilik ve Kimlik. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Yeşilkaya, N. G. (2011). Halkevleri. Modern Türkiye' de Siyasi Düşünce (Cilt 2, s. 113-118). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yetkin, Ç. (2006). Milliyetçilik: Neden Şimdi? Aydınlar Açıklıyor. İstanbul: Yeniden Anadolu Ve Rumeli Müdafaa-ı Hukuk Yayınları.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği. Milli Folklor, 10(74), 9-16.
- Yılmaz, A. A. (2010). Tarih Öğretmenlerinin Eski Çağ Tarihi ve Eski Türk Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Önerileri. Ankara.
- Yinanç, M. H. (1940). Tanzimattan Meşrutiyete Kadar Bizde Tarihçilik. İstanbul: Maarif Vekaleti Yayını.
- Yüccel, H. A. (1994). Türkiye' de Ortaöğretim. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

Ek 1. Veri Toplamada Kullanılan Anket Çalışması

Sınıf Öğrencilerinde Türklük ve Milli Kavramları ve Bunların Oluşumuna İlişkin Tarih Öğretiminin Değerlendirilmesi

Sevgili Öğrenciler; bu anket 9. Sınıf Öğrencilerinde Türklük ve Milli Kavramları ve Bunların Oluşumuna İlişkin Tarih Öğretiminin Değerlendirilmesi bağlamında yürütülen bilimsel bir araştırmayla ilgilidir. Bu formdaki sorulara vereceğiniz cevaplar Tarih dersinin eğitim programının geliştirilmesine, dersle ilgili daha etkili bir öğretim süreci oluşturmaya yönelik önlemlerin alınmasına katkı sağlayacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi
GÜNEŞ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ayla ARSEVEN

Hilal

BİRİNCİ BÖLÜM

Kişisel Bilgiler

Okulunuzun Adı					
Cinsiyet	Bayan ()		Erkek ()		
Yaşınız	13 ()	14 ()	15 ()	16 ()	17 ()
Annenizin Eğitim Durumu	Okur-Yazar ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()

Babanızın Eğitim Durumu	Okur-Yazar ()	İlkokul ()	Ortaokul ()	Lise ()	Üniversite ()
Ailenizin Aylık Kazancı	500-1500TL ()	1500-2500TL ()	2500-3500 TL ()	3500-4500 TL ()	4500 TL ve üzeri ()

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde Türklük ve Milli Kimlik Kavramlarına ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda; İlk İki soruya düşüncelerinizi yazarak, kalan sorulara ise **1- Hiç Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım Yok, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum**, seçeneklerinden birine tik (X) koyarak cevaplandırınız.

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye' de doğmuş olması gerekir.					
2	Bir insana Türk diyebilmek için onun hayatının büyük bir bölümünü Türkiye' de geçirmiş olması gerekir.					
3	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türk anne ve/ veya Babaya sahip olması gerekir.					
4	Bir insana Türk diyebilmek için onun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerekir.					
5	Türkiye' de yaşayan ve T.C. kimliği taşıyan herkes Türk tür.					
6	Milli kimliğe sonradan dahil olunmaz içinde doğulur.					
7	Milli kimlik milli kültürü ifade eder.					
8	Kimliksiz bireyin köksüz ağaç gibi en ufak sarsıntıda yıkılması kaçınılmazdır.					
9	Milli kimlik ile kişilik aynı kavramlardır.					
10	Kültürün eğitim, gelenek ve göreneklerle kişiye kazandırdıkları kişinin milli kimliğini oluşturur.					
11	Milli kimlik hangi millete ait olduğumuzu gösterir.					
12	Tarihi bir toprak, ülke ya da yurt milli kimliği oluşturur.					
13	Ortak tarihi hafıza milli kimliği oluşturur.					
14	Milli kimlik ve din iç içe geçen öğelerdir.					
15	Milli kimlik ait olma duygusunu pekiştirir.					
16	Milli kimlik diğer milletlerin kimliğini fark ettirir.					
17	Milli kimlik olmazsa millet olmaz.					
18	Tarih dersi millet olma bilincine sahip olmamı sağladı.					
19	Tarih dersi bana milli birlik ve beraberliğin önemini öğretti.					
20	Tarih dersi sayesinde millet ve tarih kavramlarına merakım arttı.					
21	Tarih dersi içimde vatan ve millet sevgisinin artmasını sağladı.					
22	Tarih dersi devlet otoritesinin önemini öğretti.					

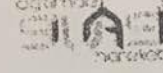
23	Tarih dersi sayesinde milli bağımsızlığın her şeyden önemli olduğunu fark ettim.					
24	Tarih dersi sayesinde İstiklal Marşını daha gururla okuyorum.					
25	Tarih dersi içimdeki bayrak sevgisini ve saygısını artırdı.					
26	Tarih dersi gelenek ve göreneklerimizden yaşatılması gerekliliğini öğretti.					
27	Tarih dersi vatanıma karşı olan iç ve dış tehditlere daha duyarlı olmama sağladı.					
28	Tarih dersi diğer milletlerin milli kimliklerine saygı duymama sağladı.					
29	Tarih dersi milli kimliğin oluşmasında milli dilin önemli olduğunu fark etmemi sağladı.					
30	Tarih dersi, milli kimliğin oluşmasında din ve vicdan hürriyetinin önemli olduğunu fark etmemi sağladı.					
31	Tarih dersinin milli kimlik bilinci oluşturmada etkili bir ders olduğunu düşünüyorum.					
32	Tarih dersinde öğretmen konuyu hikayeleştirerek anlatır.					
33	Tarihte neyin iyi ya da neyin kötü, neyin doğru ya da neyin yanlış olduğu konusunda bilgilendiriliriz					
34	Tarih dersinde geçmişte olanların farklı açıklamalarını tartışırız.					
35	Tarih dersinde tarihi yeniden konuşup kendi yorumlarımızı yaparız.					

Ek 2. Okullarda Anket Çalışması Yapmak İçin Milli Eğitim

Müdürlüğünden Alınan İzin Yazısı

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297-605.01-E.12935212
Konu: Araştırma İzni
(Hilal GÜNEŞ)

16.12.2015

Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğüne
(SİVAS)

- İlgi : a) Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün 04/12/2015 Tarihli ve 74817733-044/2363-4316 Sayılı Yazısı.
b) Valilik Makamının 15/12/2015 Tarihli ve 92255297-605.01-E.12900808 Sayılı Onayı.
c) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Hilal GÜNEŞ'in "9. Sınıf Öğrencilerinde Türklük ve Millî Kimlik Kavramları ve Bunların Oluşumuna İlişkin Tarih Öğretiminin İncelenmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında hazırlayacağı tezi için İlimiz Merkez İlçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okulların 9. Sınıf öğrencilerine yönelik anket çalışması yapması, Valilik Makamının ilgi (b) onayı ile uygun görülmüş olup onay örneği yazımız ekinde gönderilmiştir.

Söz konusu anket çalışmasının bitiminde araştırmacı tarafından sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüze gönderilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz/rica ederim.

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır.
16 / 12 / 2015

Lütfi KELDAL
Şef

Mustafa ALTINSOY
Millî Eğitim Müdürü

EK : İlgi (b) Onay Örneği (1 Sayfa)

DAĞITIM :

Gereği :
- Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi :
- Ekli Listede İsimleri Belirtilen Okul Müd.

Muhsin Yazıcıoğlu Bulvarı No:23 SİVAS
Elektronik Ağ:http://sivas.meb.gov.tr
E-posta:arze58@meb.gov.tr;istatistik58@meb.gov.tr

Bilgi için: L.KELDAL - Şef
Tel:0 346 2284800/132
Faks:0 346 2270639

Ek 3. Okullarda Anket Çalışması Yapılmasına Dair Valilik Olur Yazısı

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

egitimdeki
SİVAS
hareketi

Sayı : 92255297-605.01-E.12900808
Konu: Araştırma İzni
(Hilal GÜNEŞ)

15.12.2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a)Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlüğünün 04/12/2015 Tarihli ve 74817733-044/2363-4316 Sayılı Yazısı.
b)Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c)Valilik Makamının 10/04/2015 Tarihli ve 92255297-605-3872938 Sayılı Onayı.

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Hilal GÜNEŞ'in, "9. Sınıf Öğrencilerinde Türklük ve Millî Kimlik Kavramları ve Bunların Oluşumuna İlişkin Tarih Öğretiminin İncelenmesi" konulu araştırma çalışması kapsamında, İlimiz merkez ilçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okulların 9. sınıf öğrencilerine yönelik anket çalışması yapmak istemektedir.

İlgi (a) yazı ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, eğitim öğretimin aksatılmaması kaydıyla İlimiz merkez ilçede bulunan ekli listede isimleri belirtilen okulların 9. sınıf öğrencilerine uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde onaylarınıza arz ederim.

Celal KARAHAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
15.12.2015

Mustafa ALTINSOY
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmzalı
Aslı ile Aynıdır.
15 / 12 / 2015
Lütfi KELDAL
Şef